

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σχολή Μουσικής Τεχνολογίας

Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εξήντα σταθμοί στα ερτζιανά της Θεσσαλονίκης:

η μαζική κουλτούρα στη μουσική

Κωνσταντίνος Μαυροματάκης

ΑΦΜ: 528

Επιβλέπων καθηγητής: Ειρήνη Παπαδάκη

Άρτα, Μάιος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 5
 1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
1.1 Η ιστορία του ραδιοφώνου στην Ελλάδα	σελ. 10
1.2 Πολιτιστικές βιομηχανίες	σελ. 24
 2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
2.1 Κατηγοριοποίηση μουσικών ειδών	σελ. 27
Εκφραστική και πολύπλοκη (acoustic)	σελ. 28
Έντονη και επαναστατική (rock)	σελ. 29
Χαρούμενη και συμβατική (mainstream pop)	σελ. 30
Ελληνική mainstream pop	σελ. 32
«Νεο-έντεχνο»	σελ. 32
Λαϊκή και παραδοσιακή	σελ. 33
Τα συμπεράσματα και ο πίνακας με τους 60 ραδιοφωνικούς σταθμούς	σελ. 34
 2.2 Ραδιοσταθμοί στοχευμένου κοινού στη Θεσσαλονίκη	
Ραδιοσταθμοί εναλλακτικής μουσικής	σελ. 37
Ραδιοσταθμοί λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής	σελ. 42
Θρησκευτικοί Ραδιοσταθμοί	σελ. 45
Rock Ραδιοσταθμοί	σελ. 46
Αθλητικοί ραδιοσταθμοί	σελ. 53
 2.3 Ραδιοσταθμοί ευρύ κοινού στη Θεσσαλονίκη	
Ραδιοσταθμοί ελληνικής mainstream pop μουσικής	σελ. 56
Ραδιοσταθμοί ελληνικής και ξένης mainstream μουσικής	σελ. 61
Ραδιοσταθμοί ξένης mainstream pop & dance μουσικής	σελ. 66
Ένας πολυσυλλεκτικός ραδιοσταθμός με ειδήσεις στην αγγλική	σελ. 69

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Το ραδιόφωνο συνέχεια αλλάζει πρόσωπα	σελ. 72
3.2 Playlist: Εποχή της «εκπομπής κονσέρβα»	σελ. 73
3.3 Στατιστικά στοιχεία και συμπεράσματα	σελ. 73
3.4 Οι διαφημίσεις στο ραδιόφωνο	σελ. 77
3.5 Το τέλος της βιομηχανίας της δισκογραφίας;	σελ. 77
3.6 Διαδικτυακό ραδιόφωνο	σελ. 78
3.7 Ηχητικός «βομβαρδισμός» και μαζική κουλτούρα	σελ. 80

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βιογραφικό Άκη Καλλόπουλου	σελ. 87
Συνέντευξη Άκη Καλλόπουλου.....	σελ. 88
Βιβλιογραφία	σελ. 99
Φωτογραφίες	σελ. 103

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ραδιόφωνο είναι ένα Μέσο που υπάρχει στη ζωή μας αλλά λόγω της φύσης του, το ότι δεν έχει εικόνα δηλαδή, δεν απασχόλησε όσο θα έπρεπε την ελληνική βιβλιογραφία. Παρ' όλα αυτά εξακολουθεί να επιτελεί σημαντικές λειτουργίες στην καθημερινή μας ζωή. Είναι ένα «τυφλό» Μέσο που μας συντροφεύει σε ότι κι αν κάνουμε αλλά σπάνια μιλάμε γι' αυτό. Αντίθετα η τηλεόραση που έχει και εικόνα, είναι Μέσο καθηλωτικό καθώς δε σου επιτρέπει να ασχολείσαι με κάτι άλλο ταυτόχρονα. Το ραδιόφωνο είναι «μοναχικό» Μέσο. Πολλές φορές ακούμε όταν είμαστε μόνοι μας στο αυτοκίνητο, στο σπίτι, στη δουλειά κ.λ.π¹. Εκτός από «τυφλό» και «μοναχικό» είναι και «διάφανο» καθώς βρίσκεται κρυμμένο στο ταμπλό του αυτοκινήτου, στο κινητό τηλέφωνο, στο ξυπνητήρι, σε συσκευές iPod, MP3 ακόμα και στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Στη χώρα μας κατέχει σημαντική θέση στη μουσική κουλτούρα καθώς οι περισσότεροι από τους τοπικούς σταθμούς είναι μουσικοί.²

¹ «Αυτός που ακούει μουσική από ραδιόφωνο, εφόσον η ακρόαση είναι σκόπιμη, βρίσκεται σε μια ιδιαίτερη κατάσταση εσωστρέφειας και απομόνωσης και προσλαμβάνει καθαρούς ήχους, χωρίς άλλο οπτικό ή συναισθηματικό σύμπλεγμα», Umberto Eco, *Κήσορες και Θεράποντες*, Γνώση, Αθήνα, 1994, σελ. 386.

² Μ. Κοκκώνης, Φ. Μπαντιμαρούδης, Γ. Πασχαλίδης, *Ψηφιακά Μέσα: Πολιτισμός του ήχου και του θεάματος*, Κριτική, Αθήνα, 2010, σελ. 305.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πτυχιακή εργασία αυτή είναι μια έρευνα για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς της Θεσσαλονίκης του σήμερα. Για να αναλύσουμε σε βάθος ένα φαινόμενο είναι αναγκαία η ιστορική αναδρομή αυτού, καθώς η σχέση ιστορίας και ανάλυσης είναι αλληλένδετη και διαδραστική. Η ιστορία μπορεί να φανερώσει ομοιότητες του παρόντος με το παρελθόν ή και να προλογίσει τι θα συμβεί στο μέλλον καθώς επαναλαμβάνεται. Παρ' όλο που το ελληνικό ραδιόφωνο σήμερα δεν διανύει την καλύτερή του φάση, η γνώση του παρελθόντος και του παρόντος μπορεί να μας βοηθήσει να βρούμε τα φωτεινά σημεία του και να παραδειγματιστούμε είτε μιμητικά είτε αποτρεπτικά. Στο 1^ο κεφάλαιο θα δούμε την ιστορία του ραδιοφώνου στην Ελλάδα από το 1902, όπου έγιναν τα πρώτα πειράματα, μέχρι τις αρχές του 2000. Στον σχεδόν μισό αιώνα πορείας, το ελληνικό ραδιόφωνο πέρασε από διάφορα σκαμπανεβάσματα. Άλλοτε κυριάρχησε, άλλοτε επισκιάστηκε των άλλων Μέσων. Άλλοτε λογοκρίθηκε από την κρατική εξουσία και άλλοτε επιμόρφωσε το λαό. Είναι ένα Μέσο επικοινωνίας και ενημέρωσης και παρόλο που τώρα δεν έχει την πρωτιά στα Μ.Μ.Ε., όλα δείχνουν ότι θα συνεχίσει να μας ψυχαγωγεί, επιμορφώνει, ενημερώνει, διασκεδάζει.

«Η μουσική βιομηχανία αποτελεί ένα από τα κλασσικά αλλά και ιδιότυπα πεδία εμπορευματοποίησης πολιτισμικών προϊόντων».³ Αποτελεί μια έντονη μονοπωλιακή αγορά η οποία κυριαρχείται, σε παγκόσμιο επίπεδο, από μεγάλες πολυεθνικές δισκογραφικές εταιρείες. Οι εταιρείες-κολοσσοί που όλες μαζί κατέχουν το 75% περίπου της παγκόσμιας μουσικής αγοράς και αποκαλούνται ως «Big Five» στους μουσικούς κύκλους, είναι οι εξής: Vivendi Universal και AOL Time Warner με έδρα τις Η.Π.Α., BMG με έδρα τη Γερμανία, EMI Records με έδρα τη Μεγάλη Βρετανία και τέλος SONY με έδρα την Ιαπωνία⁴. Στη συνέχεια του 1^{ου} κεφαλαίου γίνεται μια σύντομη αναφορά στις πολιτιστικές βιομηχανίες σε παγκόσμιο επίπεδο και συγκεκριμένα στη μουσική βιομηχανία και πως περάσαμε αργότερα στη βιομηχανία της δισκογραφίας.

Αν σκεφτεί κανείς ότι κάθε μουσικό είδος είναι ένα δέντρο μέσα στο δάσος της μουσικής, τα κλαδιά του κάθε δέντρου ξεχωριστά είναι τα διαφορετικά μουσικά στυλ και τα φύλα οι υποδιαιρέσεις των μουσικών στυλ. Η παγκόσμια μουσική είναι τεράστια σε πλούτο και το «δάσος» πολύ μεγάλο. Όμως στα ραδιόφωνα υπάρχει απειροελάχιστη

³ Ν. Μπουμπάρης, ό.π., σελ. 225.

⁴ Δ. Βελοπετρόπουλος, ό.π., σελ.46-47.

μουσική ποικιλία σε σχέση με το τι υπάρχει γενικά. Συγκεκριμένα στη Θεσσαλονίκη, που θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα, θα δούμε ποια είδη μουσικής κυριαρχούν και ποια υπάρχουν σε μικρότερο βαθμό. Στο 2^ο κεφάλαιο, θα μπορούμε στη διαδικασία να χωρίσουμε τους σταθμούς σε στοχευμένου ή ευρύ ακροατηρίου. Δηλαδή σε αυτούς που απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό, με βάση τη μουσική και κάποια άλλα χαρακτηριστικά (ηλικία, καταγωγή, θρησκεία, αθλητικό ενδιαφέρον) και σε αυτούς που απευθύνονται γενικά σε όλο το ραδιοφωνικό κοινό αντίστοιχα. Για να γίνει αυτό, αρχικά θα πρέπει να αναλύσουμε τους διάφορους όρους για να ξεχωρίζουμε τα μουσικά είδη. Δε θα μπορούμε στη διαδικασία να αναλύσουμε όλα τα μουσικά είδη που υπάρχουν γιατί 1^ο είναι κάτι το ακατόρθωτο και 2^ο θα επικεντρωθούμε στα μουσικά είδη που ακούγονται από τα ραδιόφωνα στην Θεσσαλονίκη. Θα ασχοληθούμε με όλους τους Ρ/Σ (ραδιοφωνικούς σταθμούς) στα fm, που μπορεί να ακούσει ένας απλός κάτοικος μέσα στην πόλη της Θεσσαλονίκης, από τη ραδιοφωνική του συσκευή. Είτε οι σταθμοί είναι: τοπικοί, πανελλήνιοι, δημόσιοι, ιδιωτικοί, ελληνικής μουσικής ή ξένης κ.ο.κ. Οι όροι που θα χρησιμοποιήσουμε για τη διεθνή μουσική σκηνή όπως pop, dance, electro, rock, hard rock, classic rock, jazz και classical music, είναι πιο ξεκάθαροι γιατί υπάρχουν γραπτά κείμενα τόσο σε βιβλία κατηγοριοποίησης μουσικής, όσο και σε διάφορες ιστοσελίδες έγκυρες ή λιγότερο έγκυρες σε όλο τον πλανήτη. Επίσης είναι όροι που τους συναντάμε συχνά και στα ράφια των μεγάλων δισκοπωλείων. Αλλά στην ελληνική μουσική για λόγους ευκολίας θα πρέπει να υιοθετήσουμε διάφορους όρους όχι τόσο έγκυρους. Όροι προβληματικοί όπως: «έντεχνο», «λαϊκό-πόπ», «σκυλάδικο» και λιγότερο προβληματικοί όπως λαϊκή μουσική και παραδοσιακή μουσική, και εκκλησιαστική μουσική θα αναφέρονται συχνά.

Το ραδιόφωνο από τη φύση του έχει αδιάκοπη ροή, το γεγονός αυτό καθιστά αδύνατη την αποθήκευση όλων των εκπομπών και έτσι γίνεται δυσκολότερη η μελέτη τους στο μέλλον. Τα λιγοστά στοιχεία που έχουμε για την ιστορία είναι από μαρτυρίες άλλων τα οποία μέσα από συνεντεύξεις μείνανε σε κάποια σχετικά μικρή βιβλιογραφία. Αντίθετα για την τηλεόραση έχουν γραφτεί πολλά περισσότερα όπως επίσης και για τον τύπο. Το συμβατικό ραδιόφωνο περιλαμβάνει δύο κατηγορίες συχνοτήτων: τα AM και τα FM. Στις συχνοότητες αυτές χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα μήκη κύματος ανάλογα με το σκοπό (π.χ. εμπορικά ραδιόφωνα εκπέμπουν στις συχνοότητες FM 88-108). Άλλες συχνοότητες χρησιμοποιούνται από συγκεκριμένα επαγγέλματα όπως η ελληνική αστυνομία και η πυροσβεστική. Εκτός από το συμβατικό ραδιόφωνο υπάρχει και το διαδικτυακό ραδιόφωνο που εκπέμπει stream audio (δηλαδή εκφορτώνεται το αρχείο σε

πραγματικό χρόνο, ο ήχος φορτώνεται εκείνη την στιγμή που παίζει) και τέλος το podcasting που εκπέμπει μαγνητοφωνημένα.⁵ Στην έρευνα αυτή θα ασχοληθούμε περισσότερο με τα ερτζιανά και συγκεκριμένα με τα fm. Τι μουσική παίζουν, αν έχουν διαφημίσεις, αν είναι ενημερωτικά ραδιόφωνα ή ψυχαγωγικά και αν απευθύνονται σε ευρύ ή στοχευμένο κοινό. Δε θα ασχοληθούμε με τα am γιατί πλέον δεν έχουν πλήθος σταθμών και εκπομπών ώστε να γίνει έρευνα μέσω της σύγκρισής τους.

Η πτυχιακή εργασία αυτή εκπονήθηκε στην Θεσσαλονίκη, ανάμεσα στις αρχές του 2013 μέχρι το Μάη τις ίδιες χρονιάς. Η φύση του θέματός έχει κατά κάποιο τρόπο δημοσιογραφικό ενδιαφέρον χωρίς όμως να χάνει τη σχέση της με τη μουσική και την κουλτούρα. Η βασική βιβλιογραφία που επιλέχτηκε ήταν από δύο βιβλιοθήκες των τμημάτων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ): Δημοσιογραφίας & Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και Μουσικών Σπουδών. Φυσικά καταλυτική ήταν η βοήθεια της επόπτριάς μου, Ειρήνης Παπαδάκη, που μου πρότεινε κάποια σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία σε ψηφιακή μορφή. Την ευχαριστώ πολύ για την βιβλιογραφία και το χρόνο που αφιέρωσε όπως επίσης και για την εμπύχωση. Κάποιες δημοσιεύσεις και άρθρα βρέθηκαν σε ψηφιακή μορφή από ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες του διαδικτύου.⁶ Εκτός από τα βιβλία και τις δημοσιεύσεις άρθρων χρησιμοποίησα και κάποιες πτυχιακές και διπλωματικές άλλων φοιτητών από διάφορες σχολές κυρίως σαν μπούσουλα. Από σημειώσεις τις σχολής μου συμβουλευτήκα τις σημειώσεις της Ανθρωπολογίας I και II (της κυρίας Σίσσυ Θεοδοσίου) και του Ηχητικού Πολιτισμού και Μουσικές του Κόσμου I (του κυρίου Θεοχάρη Ράπτη).

Βέβαια η έρευνα αυτή δεν βασίστηκε μόνο στη βιβλιογραφία καθώς είχε πολλές ώρες ακρόασης στο ραδιόφωνο. Έγινε προσεκτική ακρόαση σε όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς σε διάφορες ώρες τις μέρας και μέρες της εβδομάδος μέσα από δύο συσκευές.⁷ Στο σημείο αυτό αυτοσχεδίασα εν μέρη γιατί άλλες φορές έπαιρνα με τη σειρά τα ραδιόφωνα και σημείωνα τι μουσική έπαιζε εκείνο τη στιγμή, άλλες φορές το άφηνα σε κάθε σταθμό για μισή ώρα ή παραπάνω για να δω αν έχει διαφημίσεις ή να σημειώσω κάποια σλόγκαν (διαφημίστηκα spot) ή να βγάλω άλλα συμπεράσματα, άλλες φορές έπαιρνα συγκεκριμένους σταθμούς έναν - έναν και σύγκρινα κατά πόσο αυτά έβρισκα γραμμένα στις σχετικές ιστοσελίδες ισχύουν ή όχι. Κάποιες φορές έτυχε

⁵ Ψίθυροι, *Η Ιστορία του Ραδιοφώνου: 115 χρόνια από την ίδρυση του*, Τεύχος 64, Μάιος 2010, (<http://www.psithiri.gr/magazine/article/67>).

⁶ (<http://www.openarchives.gr>)

⁷ Επειδή μερικές φορές μπορεί ένας σταθμός να μην έχει καλό σήμα λόγω καιρικών συνθηκών ή λόγω χαμηλού σήματος αναγκαίο ήταν να χρησιμοποιήσω δύο διαφορετικές συσκευές.

να μην ήταν ενημερωμένη η ιστοσελίδα του σταθμού ή να μην υπάρχει κάτι αρκετά έγκυρο. Στις περιπτώσεις αυτές βασίστηκα στην δική μου ακρόαση και κρίση, πάντα όμως συγκρίνοντας και με τους υπόλοιπους Ρ/Σ. Για την ακρόαση των σταθμών χρησιμοποίησα ένα στερεοφωνικό αναλογικό ραδιοκασετόφωνο της Panasonic όπως επίσης και ένα κινητό τηλέφωνο LG το οποίο έχει ραδιόφωνο σε ψηφιακή μορφή.

Επειδή όμως η ακρόαση δεν έφτασε και βιβλιογραφία για το ελληνικό ραδιόφωνο είναι σχετικά ελλιπής -ειδικότερα για τα τελευταία είκοσι χρόνια- σημαντική για να γεμίσει αυτό το κενό αποτέλεσε η συνέντευξη με τον Άκη Καλλόπουλο, έναν μουσικό παραγωγό με 22 χρόνια εμπειρίας στον ευρύτερο χώρο της ραδιοφωνίας. Για την ηχογράφηση της συνέντευξης χρησιμοποίησα ένα δημοσιογραφικό mp3 της Philips, το voice tracker 600. Ευχαριστώ τον Άκη Καλλόπουλο για την βοήθεια του και τη γρήγορη ανταπόκρισή του, καθώς αμέσως δέχτηκε την πρόσκλησή μου για τη συνέντευξη, η οποία όταν σταμάτησε η ηχογράφηση κατέληξε σε μια εποικοδομητική συζήτηση. Η συνέντευξη υπάρχει απομαγνητοφωνημένη στο παράρτημα, όπως επίσης και ένα μικρό βιογραφικό που προέκυψε από αυτή.

Η εργασία αυτή δεν είναι μια αποστειρωμένη μελέτη ξεκομμένη από την πραγματικότητα. Αρχή και ώθηση για την εργασία ήταν οι ατελείωτες ώρες ακρόασης στο ραδιόφωνο από μικρή ηλικία μέχρι σήμερα και η αγάπη μου για αυτό. Καταλυτικό ρόλο στην επιλογή του θέματος έπαιξε και η εμπειρία σε δύο ραδιόφωνα: στο «Δημοτικό Ραδιόφωνο Πολυγύρου»⁸ στα fm -όπου έκανα και την πρακτική μου άσκηση για τη σχολή- και στο διαδικτυακό ραδιόφωνο «Radio Room»⁹: ένα ανεξάρτητο ερασιτεχνικό ραδιόφωνο με παραγωγούς από Θεσσαλονίκη και Βέροια. Φυσικά οι πολύωρες συζητήσεις μου με μουσικούς, μουσικούς παραγωγούς και ηχολήπτες βοήθησε πολύ όπως επίσης και οι συζητήσεις με συναδέλφους στη σχολή, συμφοιτητές και καθηγητές. Επίσης ένας λόγος ακόμα που επέλεξα θέμα που έχει να κάνει με το ραδιόφωνο είναι ότι συχνά μιλάμε για το πόσο κατευθυνόμενα είναι τα πράγματα στη μουσική βιομηχανία αλλά σπάνια ασχολούμαστε με το ραδιόφωνο.¹⁰

⁸ Δημοτικό ραδιόφωνο Πολυγύρου Χαλκιδικής, (<http://www.poligiros.gr>).

⁹ Διαδικτυακό ραδιόφωνο Radio Room, (<http://www.radioroom.gr>).

¹⁰ «Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των media στη σχέση των ατόμων με τη μουσική. Εξέχουσα θέση σε αυτή τη σχέση έχει το ραδιόφωνο το οποίο θεωρείται ως η κύρια πηγή πληροφόρησης για νέες κυκλοφορίες κυρίως από συγκροτήματα και καλλιτέχνες με τους οποίους το κοινό είναι ήδη εξοικειωμένο», Δημήτριος Βελοπετρόπουλος, *Μουσικές Προτιμήσεις: Παράγοντες διαμόρφωσης, Ομαδοποίησης & Προφίλ Καταναλωτή σε σχέση με αυτές και η Διαφοροποίηση της Στάσης τους απέναντι στην Πειρατεία της Μουσικής*, Αθήνα, 2006, σελ.35.

Το 3^ο κεφάλαιο είναι το συμπερασματικό σημείο της εργασίας όπου μέσα από τη μελέτη που έγινε στο 2^ο, τη συνέντευξη, τη βιβλιογραφία που συλλέχθηκε και τα ιστορικά στοιχεία του 1^{ου} κεφαλαίου οδηγούμαστε σε κάποιες οπτικές όσον αφορά το μουσικό κομμάτι στο ελληνικό ραδιόφωνο. Θα μιλήσουμε για το φαινόμενο της playlist και της μίξης περιεχομένων τις διαφημίσεις και το διαδικτυακό ραδιόφωνο. Θα βγούμε σε συμπεράσματα για το σημερινό πρόσωπο του ραδιοφώνου, για τα είδη μουσικής που παίζονται περισσότερο ή λιγότερο μέσα από στατιστικούς πίνακες, πόσοι Ρ/Σ είναι ιδιωτικοί, δημόσιοι, δημοτικοί, πόσοι είναι mainstream και πόσοι εναλλακτικοί κ.λ.π. Φυσικά δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε να μιλήσουμε για την μουσική βιομηχανία και την εξέλιξη της μέχρι σήμερα, όπως επίσης και για την κυρίαρχη μουσική, τη μαζική κουλτούρα και τη σχέση τους με το ελληνικό ραδιόφωνο.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Η ιστορία του ραδιοφώνου στην Ελλάδα

Ραδιόφωνο: Μια συλλογική ανακάλυψη

Όπως οι περισσότερες εφευρέσεις έτσι και το ραδιόφωνο είναι αποτέλεσμα συλλογικών ερευνών, σε διάφορες χώρες, με το συνδυασμό διαφόρων τεχνολογιών. Στη συγκεκριμένη της ασύρματης τηλεγραφίας και της ασύρματης τηλεφωνίας. Με απλά λόγια οι γονείς του ραδιοφώνου ήταν ο τηλεγράφος και το τηλέφωνο. Το 1864 ο Σκωτσέζος James Clerk Maxwell ανακαλύπτει τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα και το 1887 ο Heinrich Hertz¹¹ αναδεικνύει τα ερτζιανά κύματα. Το 1890 ο Γάλλος Edouard Brandy κατασκευάζει ανιχνευτή ερτζιανών κυμάτων για να ακολουθήσει ο Άγγλος Oliver Lodge με την 1^η επίδειξη λήψης σε μικρή απόσταση, και ο Ρώσος Alexandre Popov την λήψη των 1^{ων} φυσικών κυμάτων. Ο Ιταλός Guilelmo Marconi μετέδωσε το 1^ο ερτζιανό κύμα που διέσχισε τη Μάγλη. Ο Καναδός Reginald Fessenden μετέδωσε ήχο και λόγο μέσω ασυρμάτου για να εφαρμόσει αργότερα ο Αμερικανός Lee de Forest την τεχνολογία των λυχνιών στα ερτζιανά κύματα. Όπου το 1910 μετέδωσε μια μουσική παράσταση από το Metropolitan Opera House της Νέας Υόρκης. Στις αρχές της δεκαετίας του '10, στην Αμερική, γίνονται και οι πρώτες ερασιτεχνικές, πειρατικές εκπομπές. Την ίδια στιγμή στην Ευρώπη ένας Γάλλος και ένας Βέλγος αναμεταδίδουν ένα κονσέρτο κλασικής μουσικής. Αργότερα όταν έρχεται ο Α' παγκόσμιος πόλεμος, η χρήση της ραδιοφωνίας σαν μέσο ψυχαγωγίας ξεχνιέται και γίνεται μέσο που το χρησιμοποιεί ο στρατός και η ναυσιπλοΐα. Μετά τον πόλεμο η βιομηχανία και οι ταχυδρομικές υπηρεσίες ψάχνουν νέους τρόπου επικοινωνίας με τέσσερις ισχυρές εταιρίες: την Αγγλική Marconi's Wireless Co Ltd, την Αμερικάνικη Radio Corporation of America, την Γερμανική Telefunken και την Γαλλική Compagnie Sans Fill.¹²

Τα πρώτα πειράματα στην Ελλάδα (1902 - 1928)

«Χάρη σε πανεπιστημιακές ή ιδιωτικές πρωτοβουλίες, καθώς και στις ανάγκες εκσυγχρονισμού του ελληνικού στρατού, η Ελλάδα γνωρίζει σχετικά νωρίς τα

¹¹ Γερμανός Φυσικός Heinrich Hertz (1857 – 1894) απέδειξε ότι τα ηλεκτρικά σήματα μπορούν να μεταδίδονται στον αέρα. Αυτό το φαινόμενο αποτελεί τη βάση της εφεύρεσης του ραδιοφώνου, (http://en.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Hertz).

¹² Ζαχαρούλα Βασιλάκη, *Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, Ιστορική Αναδρομή Ραδιοφώνου, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (Ι.Ο.Μ.), Αθήνα, 2006, σελ. 20-21.

πλεονεκτήματα της ασύρματης επικοινωνίας. Αντίθετα η κρατική δραστηριοποίηση σε σχέση με το ραδιόφωνο ως Μέσο σημειώνεται αργότερα στην Ελλάδα»¹³ Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα γίνεται απόπειρα ασύρματης τηλεφωνίας από το ναυτικό με ασύρματους τηλέγραφους. Το 1911 ιδρύεται η Διεύθυνση Ραδιοηλεκτρολογίας Υπουργείου Ναυτικών (ΔΡΥΝ). Μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο η γνώση των νέων τεχνολογιών έρχεται στην Ελλάδα και έτσι το κράτος με νόμο εξασφαλίζει την αποκλειστική χρήση των ασύρματων επικοινωνιών «ίσως από ανησυχία μήπως η εξαιρετική νέα τεχνολογία φύγει από τα πλαίσια της στρατιωτικής χρήσης»¹⁴. Έτσι κατοχυρώνει την απόλυτη κυριαρχία του, και γίνεται η 1^η απόπειρα ραδιοφωνικής εκπομπής το 1923. Ο φυσικός Κ. Πετρόπουλος κάνει κάποια πειράματα με τη μεταφορά ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων και οργανώνει τη «Σχολή Μεγαρέως» που πραγματοποιεί ραδιοφωνική εκπομπή μικρής εμβέλειας¹⁵. Αργότερα οργανώνεται η «Ένωση Ελλήνων Ερασιτεχνών Ασυρμάτου» και δίδονται εκατό άδειες δεκτών από το κράτος. Ο «Όμιλος Φίλων Ασυρμάτου» ιδρύεται στην Αθήνα και αρχίζει να διαδίδεται ο ενθουσιασμός της ασύρματης επικοινωνίας στο κοινό. Στη Θεσσαλονίκη ο Χ. Τσιγγιρίδης αρχίζει τις 1^{ες} πειραματικές εκπομπές και σύντομα οργανώνεται ο «Ραδιοφωνικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης».

Ο πρώτος ραδιοφωνικός σταθμός της Θεσσαλονίκης (1928 - 1946)

«Ένας φιλόδοξος και πρωτοπόρος ιδιώτης ανοίγει το δρόμο της ελληνικής ραδιοφωνίας»¹⁶. Ο Χρήστος Τσιγγιρίδης μετά από τις σπουδές του στη Γερμανία επιστρέφει στην Ελλάδα με ένα επιχειρηματικό σχέδιο: την ίδρυση ραδιοφωνικού σταθμού με σκοπό να παράγει ραδιοφωνικές συσκευές για το ευρύ κοινό. Η λειτουργία της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης του δίνει την δυνατότητα να πάρει άδεια λειτουργίας ραδιοφωνικού σταθμού. Ο Τσιγγιρίδης εκπέμπει μέσα από ένα δωμάτιο της εκθέσεως και η μετάδοση γίνεται από τους δέκτες-μεγάφωνα της¹⁷. Έτσι κάθε χρόνο εκπέμπει για τις 15-20 μέρες λειτουργίας της έκθεσης.¹⁸ Το 1931 διαθέτει ισχυρό πομπό και μπορεί να ακούγεται σε μεγάλη γεωγραφική έκταση μέσα στα Βαλκάνια μερικές φορές και μέχρι το Παρίσι. Η παρουσία της έκθεσης ανέδειξε το ραδιόφωνο και

¹³ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 21.

¹⁴ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 22.

¹⁵ Κ. Καραγιάννης, Μ. Λαμπρινός, Κ. Νομικός, *Ελληνική Ραδιοφωνία, Οργάνωση «Ράδιο Καραγιάννη»*, Αθήνα, 1952, σελ. 110.

¹⁶ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 23.

¹⁷ Βλέπε φωτογραφίες 1, 2, 3 στο παράρτημα, σελ. 101-102.

¹⁸ Όλγα Β. Πλέχοβα, *Το πρώτο ελληνικό ραδιόφωνο ...και το πρώτο των Βαλκανίων*, Μπαρμουνάκης, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 43.

καλλιέργησε τη ραδιοφωνική συνήθεια στο κοινό σε όλη την Μακεδονία και την Αττική. Έτσι το κοινό του αποκτά ραδιοφωνική συνείδηση πολύ πριν την κρατική ραδιοφωνία¹⁹. Το πρόγραμμά του περιλαμβάνει πολιτικούς χαιρετισμούς, ειδήσεις της ΔΕΘ, κλασική και σύγχρονη μουσική, ελληνική και ξένη και διαφημίσεις. Αναμεταδίδει συναυλίες από την Ευρώπη και αργότερα κάνει δικές του πολιτιστικές εκπομπές με καλεσμένους καλλιτέχνες, θεατρικά και μουσικά σχήματα. Το '36 με τον κατοχικό πόλεμο οι Γερμανοί επιτάσσουν τον σταθμό και παραγκωνίζουν τον δημιουργό του. Μετά την απελευθέρωση τον πομπό παίρνουν τα ΕΑΜ μέχρι το '46 που εκπέμπουν ψυχαγωγικά και λαϊκά προγράμματα.

Κρατική ραδιοφωνία & Δικτατορία Μεταξά

Στα τέλη του '20 τα κράτη της Ευρώπης δημιουργούν τους δικούς τους ραδιοσταθμούς. Στην Ελλάδα ολοένα αυξάνονται οι δέκτες και η ακρόαση εκπομπών από το εξωτερικό μεγαλώνει. Εκδίδονται δύο περιοδικά με τα προγράμματα των σταθμών του εξωτερικού. «Μπορεί το ραδιόφωνο να είναι είδος πολυτέλειας αλλά η μαζική του αποδοχή θεωρείται ήδη προδιαγραμμένη»²⁰ και σιγά, σιγά αναγκάζει το κράτος να ιδρύσει δικό του Ρ/Σ (ραδιοσταθμό). Το '29 το κράτος προκηρύσσει διαγωνισμό για την δημιουργία Ρ/Σ ο οποίος απέτυχε. Το '30 γίνεται η 1^η προεκλογική ραδιοφωνική ομιλία από τον Ελευθέριο Βενιζέλο μέσω του ΔΡΥΝ στο Βοτανικό. Ωστόσο γίνονται άλλες δύο ανεπιτυχείς προσπάθειες δημιουργίας Ρ/Σ από το κράτος μέχρι που το '35 που δημιουργείτε ένας ημικρατικός Ρ/Σ που εκπέμπει μόνο για ενάμιση χρόνο.

«Με το διεκπεραιωτικό και απολυταρχικό τρόπο που χαρακτηρίζει κάθε ολοκληρωτικό καθεστώς, η δικτατορία του μεταξά είναι αυτή που παραδόξως αποδεσμεύει τη ραδιοφωνία από πολιτικές εμπλοκές συμφερόντων».²¹ Το '36 γίνεται νέος διαγωνισμός που τον κερδίζει η Telefunken και με τη συνεργασία του κράτους φτιάχνουν έναν Ρ/Σ. Αμέσως μετά την κατάληψη της εξουσίας, από τον Μεταξά (1938) εγκαινιάζεται ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών με μουσικά προγράμματα, ομιλίες (εκπομπές λόγου και ειδήσεις) και θεατρικές εκπομπές. Αξίζει να αναφέρουμε ότι στα μουσικά προγράμματα συστήνεται ορχήστρα ραδιοφωνικού σταθμού για τις αναμεταδόσεις «σοβαρής»,

¹⁹ «...μόλις από τα τέλη της δεκαετίας του '20 υπήρχαν περισσότερα από 5.000 ραδιόφωνα (δέκτες) στη Μακεδονία, γεγονός που αποδίδεται στη λειτουργία του ραδιοσταθμού του Τσιγγιρίδη», Όλγα Κλειαμάκη, Ολυμπία Παπαγιαννακοπούλου, *Ο οπτικοακουστικός τομέας στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (Ι.Ο.Μ.), Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, Αθήνα, 2003, σελ. 74.

²⁰ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 25.

²¹ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 26.

δηλαδή κλασσικής, μουσικής μέσα από στούντιο του. Τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλα κράτη δημιουργούνται εθνικά ραδιοφωνικά δίκτυα σαν οχήματα προώθησης του κράτους. Το ραδιόφωνο περνάει σε μια πιο σκοτεινή εποχή και γίνεται μέσω χειραγώγησης και μέσω του ΕΟΝ (1936) αρχίζει η προπαγάνδα στην νεολαία. Παρόλα αυτά η χρήση του ραδιοφώνου είναι ακόμα περιορισμένη λόγω του μεγάλου όγκου της συσκευής και ενδεχομένως λόγω και του προπαγανδιστικού χαρακτήρα που είχε πλέον. Πριν από την γερμανική κατοχή για λίγα χρόνια ελευθερίας το ραδιόφωνο ανεβάζει τους ακροατές στους 5.000 και το ενδιαφέρον αυξάνεται καθώς βγαίνουν στις εφημερίδες τα προγράμματα των Ρ/Σ του εξωτερικού οι οποίοι εκπέμπουν κανονικά και στη χώρα μας. Δημιουργείτε ένας ακόμα σταθμός στην Αθήνα ο ΕΛΒΙΡΑ και οι ακροατές μέσα σε δύο χρόνια φτάνουν τους 20.000. Μέχρι το '40 το ραδιόφωνο γίνεται γνωστό στο ευρύ κοινό. Σε Αγγλία, Γερμανία, Σουηδία και Βέλγιο η ακροαματικότητα έχει εκτοξευτεί. Αντίθετα στην Ελλάδα ένας δέκτης αντιστοιχεί σε 1.000 άτομα και ο κόσμος αναγκάζεται να ακούει ομαδικά στις πλατείες και στα καφενεία.

Γερμανική κατοχή (1940 – 1944)

Όταν ξεσπά ο Β' παγκόσμιος πόλεμος το ραδιόφωνο γίνεται ένα αντιφατικό μέσο προπαγάνδας από όλες τις πλευρές. Όπως σε όλο τον κόσμο έτσι και στη Ελλάδα άλλοτε είναι εμψυχωτής αντίστασης και άλλοτε διακινητής ψυχολογικού πολέμου. Με αποκορύφωμα, ορισμένες φορές μέσω των «μαύρων ραδιοφώνων», να μεταδίδει εκπομπές παραπληροφόρησης και αρνητικής προπαγάνδας από σταθμούς «φαντάσματα» που προσποιούταν ότι είναι από το άλλο στρατόπεδο.²² Εν ολίγης ο ρόλος του ραδιοφώνου πάλι άλλαξε μέχρι που κάποιοι μιλούσαν για ραδιοφωνικό πόλεμο. Οι Γερμανοί διακόπτουν όλα τα ελληνικά ραδιόφωνα και στη θέση τους βάζουν τα δικά τους για την ανύψωση του Γερμανικού και Ιταλικού ηθικού του στρατού. Το '41 η τότε διορισμένη κυβέρνηση καταργεί τη Διεύθυνση Ραδιοφωνίας και ιδρύει την Ανώνυμη Εταιρία Ραδιοφωνικών Εκπομπών (ΑΕΡΕ) με διορισμένο διευθυντή από την Telefunken. Παραλαμβάνεται νέος πομπός μεγαλύτερης εμβέλειας και γίνονται κτηριακές και οικοδομικές ανακατασκευές. Στη Θεσσαλονίκη χρησιμοποιούνται οι εγκαταστάσεις του Τσιγγιρίδη και παράλληλα λειτουργούν δύο Ρ/Σ μικρότερης εμβέλειας: ένας ψυχαγωγικός και ενημερωτικός για το στρατό και ο

²² Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 28.

άλλος για την ιμπεριαλιστική στρατηγική προς την Μ. Ανατολή.²³ Η ΑΕΠΕ περιορίζει την Γερμανική προπαγάνδα και προωθεί προγράμματα αρεστά στην ελληνικό λαό με δημοτικά τραγούδια, ελαφριά μουσική και ψυχαγωγικά προγράμματα. Το '43 όμως οι Γερμανοί με την «Ραδιοφωνικό Κανονισμό»²⁴ μπαίνουν με τη βία στα σπίτια και σφραγίζουν όλα τα ραδιόφωνα που βρίσκουν και τα ρυθμίζουν να πιάνουν μόνο το σταθμό των Αθηνών. Ωστόσο κάποιοι παραπλανούν τις Γερμανικές αρχές και καταφέρνουν να τα κρύψουν.

Ραδιοφωνική Αναγέννηση & Κρατικό Ραδιόφωνο

Οι Γερμανοί μόλις φεύγουν καταστρέφουν τους πομπούς σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη²⁵. Αυτό όμως δεν αποτέλεσε εμπόδιο καθώς πολύ σύντομα επαναλειτουργεί ο σταθμός του Τσιγγιρίδη και το ραδιόφωνο στην Αθήνα. Μάλιστα από τα απομεινάρια που άφησαν οι Γερμανοί φτιάχνουν κινητό συνεργείο και γενικά μεγαλώνει το πλήθος πομπών με τις επισκευές που έκαναν σε παλιούς ασύρματους. Ανθίζουν και πάλι οι ερασιτεχνικοί σταθμοί. Η κρατική υπηρεσία ραδιοφώνου μετονομάζεται σε Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας²⁶. Η κρατική εξουσία θέλει όσο ποτέ άλλοτε το μονοπώλιο καθώς εκείνη την εποχή ξεσπάει και ο εμφύλιος που ταλαιπωρεί τη χώρα μέχρι το '49.²⁷

Το Ράδιο Τσιγγιρίδη μεταφέρεται στη Βέροια (1945) και ο πομπός όταν επιστρέφει στη Θεσσαλονίκη, μετά την κρατική διάταξη αποκλειστικής εκμετάλλευσης και λειτουργίας των πομπών από τον ΕΙΡ, τίθεται σε λειτουργία. Ο σταθμός της Θεσσαλονίκης αλλάζει εντελώς και γίνεται ένας σταθμός ανύψωσης του εθνικού φρονήματος. Ο σταθμός των ενόπλων δυνάμεων προσπαθεί μέσω των εκπομπών του να αποκτήσει πιο πολλούς «υποστηρικτές» με ψυχαγωγικά προγράμματα λαϊκής απήχησης, διαφημίσεις και μουσική χωρίς λόγο. Το '47 ο αντίπαλος σταθμός του ΕΙΡ ο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) δημιουργεί τον κινητό σταθμό «Ελεύθερη Ελλάδα».

²³ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 29.

²⁴ ΕΡΤ, «1943: 17 Μαΐου: Δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβέρνησης ο πρώτος "Ραδιοφωνικός κανονισμός". 22 Ιουνίου: Δημοσιεύεται στις εφημερίδες των Αθηνών η διαταγή του Μουσολίνι που απαγορεύει την εγκατάσταση και τη χρήση κεραιών. 14 Οκτωβρίου: Δημοσιεύεται η διαταγή των Γερμανών για το σφράγισμα των ραδιοφώνων, ώστε να πιάνουν μόνο το σταθμό των Αθηνών. Σφραγίζονται περίπου 43.000 ραδιόφωνα.», (<http://tvradio.ert.gr>).

²⁵ Ν. Θεοφιλόπουλος, *Αναμνήσεις από τη Ραδιοφωνία και την Τηλεόραση (1937-1968)*, Αθήνα, 1989.

²⁶ ΕΡΤ, ό.π.: «1945: 16 Ιουλίου: Αρχίζει να λειτουργεί το "Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας" με πρώτο διευθυντή τον Ηρ. Πετμεζιά».

²⁷ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 29.

Μεταδίδονται ειδήσεις από τις μάχες, ρεπορτάζ και άλλα θέματα της εποχής του εμφυλίου.²⁸

Το '47 ο ΕΙΡ θέτει σε λειτουργία τη «Φωνή της Ελλάδος» στα βραχεία με πρόγραμμα προς τις ξένες χώρες και τους έλληνες του εξωτερικού. Ο ΕΙΡ οργανώνει δίκτυο Ρ/Σ και ταυτόχρονα το ίδιο κάνει και ο στρατός. Έτσι δημιουργούνται νέοι σταθμοί στην επαρχία (Βόλος, Μακεδονία, Μυτιλήνη, Χανιά, Ιωάννινα, Καβάλα, Τρίπολη, Κοζάνη, Λάρισα και Μακρόνησος). Οι ερασιτεχνικοί σταθμοί έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξάπλωση του ραδιοφώνου στην Ελλάδα γιατί ενώ είχαν υποχρεωτική δικτύωση με το Κεντρικό Εθνικό Πρόγραμμα (1955), στις λίγες ώρες δικιά τους μετάδοσης είχαν πολιτιστικό ρόλο στην κοινωνία. Στη μεταπολεμική περίοδο ο αριθμός των δεκτών πενταπλασιάζεται 160.000 (1950) παρόλα αυτά το κόστος της συσκευής και ο φόρος ιδιοκτησίας δέκτη είναι ακόμα στα ύψη και αργεί να γίνει εύρη μέσο σε όλους.²⁹

«Χρυσή» εποχή ραδιοφωνίας (1951 – 1967)

Στις αρχές το '50 επιβεβαιώνεται η οργάνωση, η διοίκηση, η διαχείριση και αποκλειστική εκμετάλλευση του ραδιοφωνικού δικτύου της χώρας από το ΕΙΡ.³⁰ Αυτή την περίοδο λειτουργούν 22 Ρ/Σ οι οποίοι ανήκουν στην ΕΙΡ και στην ΥΕΝΕΔ. Οι δέκτες μπορεί να αυξάνονται αλλά η Ελλάδα βρίσκεται ακόμα στις χαμηλότερες θέσεις μέσα στην Ευρώπη. Παρά τα χαμηλά ποσοστά «το ίδιο το Μέσο, όσον αφορά το πρόγραμμα που παράγει, φαίνεται να περνάει στην πιο δημιουργική του περίοδο». Σημειώνονται δύο σημαντικές εξελίξεις όσον αφορά το τεχνολογικό κομμάτι: παραλαμβάνεται από τον ΕΙΡ το 1^ο μαγνητόφωνο³¹ και κάνει την εμφάνισή του το τρανζίστορ. Έτσι γίνεται πιο ευέλικτο στην αναμετάδοση και πιο προσιτό στο ευρύ κοινό (λήψη). Το τρανζίστορ επειδή είναι φορητό και εύχρηστο γίνεται νέα μόδα για τους νέους³².

Ο Σταθμός Αθηνών μετονομάζεται σε «Εθνικό Πρόγραμμα» και οι περιφερικοί σταθμοί χάνουν την αυτονομία για να την κερδίσει το Εθνικό Πρόγραμμα. Το 2^ο πρόγραμμα αλλάζει ύφος από το 1^ο που είναι πιο αυστηρό και ουδέτερο. Το 2^ο έχει «ύφος

²⁸ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 29-30.

²⁹ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 30-31.

³⁰ ΕΡΤ: «1951: 21 Απριλίου: Δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβέρνησης ο ΑΝ 1775 περί "Οργανώσεως και Λειτουργίας της Εθνικής Ραδιοφωνίας της Ελλάδας"», (<http://tvradio.ert.gr/>).

³¹ Ν. Θεοφιλόπουλος, ό.π.

³² «Αν σήμερα βλέπετε να περπατάνε στο δρόμο χιλιάδες άνθρωποι με ένα κινητό τηλέφωνο, εκείνη την εποχή περπατούσαν άντρες, γυναίκες με ένα τρανζίστορ στο αυτί», Β. Ανδεόπουλος, Συνέντευξη στο ΙΟΜ, Αθήνα, 2005.

ραδιοφωνικού περιοδικού, παρέχοντας ενημέρωση και προπάντων ποιοτική ψυχαγωγία... δημιουργώντας την αίσθηση ότι απευθύνεται στον κάθε ακροατή ξεχωριστά»³³. Απευθύνετε στο μεσοαστικό πληθυσμό πράγμα που το κάνουν και οι στρατιωτικοί σταθμοί σε μεγαλύτερο βαθμό. Οι οποίοι «εκλαϊκεύουν το ραδιόφωνο, μεταδίδοντας κατ' εξοχήν ψυχαγωγικό πρόγραμμα με ελάχιστες ειδήσεις και ομιλίες»³⁴. Το '54 εμφανίζεται και το 3^ο πρόγραμμα με πορεία πιο «ελιτίστικη» και προβάλλει ένα πολιτιστικό χαρακτήρα με βασικό ρεπερτόριο την κλασική μουσική. Οι τοπικοί σταθμοί πολλαπλασιάζονται, καθώς αναβαθμίζονται δύο σταθμοί (Κομοτηνής και Ρόδου) και αναγνωρίζονται από το ΕΙΡ τρεις ερασιτεχνικοί (Αμαλιάδας, Μεσολογγίου και Κέρκυρας). Ομοίως και οι στρατιωτικοί σταθμοί πολλαπλασιάζονται και έτσι συνθέτεται ένα ραδιοφωνικό σκηνικό σε πλήρη εξέλιξη.

Το BBC επηρέασε τόσο την Ελλάδα, όσο και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, στον χαρακτήρα του ραδιοφώνου, ο οποίος στηρίζεται στις «αναμεταδόσεις εθνικών προγραμμάτων ενημέρωσης, ψυχαγωγίας και πνευματικής καλλιέργειας»³⁵ αλλά και στην κοινωνική, πολιτιστική και παιδαγωγική μέριμνα. Σ' αυτό το σημείο διαφέρουν λίγο γιατί η αμερικάνικη λογική, του BBC, βασίζεται στη φιλελεύθερη φιλοσοφία, ενώ στην ελληνική περίπτωση κυριαρχεί η συγκεντρωτική λογική μέσω του απόλυτου έλεγχου του Μέσου. Παρόλα αυτά το ραδιόφωνο γίνεται πόλος έλξης καλλιτεχνών και προσωπικοτήτων όπως αυτή του Οδυσσέα Ελύτη που θήτευσε ως διευθυντής Προγράμματος στο ΕΙΡ (1953-1954) και επηρέασε στο ύφος των εκπομπών³⁶ το οποίο ακόμη και σήμερα διαφαίνονται οι ρίζες του κυρίως στα προγράμματα της ΕΡΤ. Δεν ξέρω αν όντως ήταν η «χρυσή εποχή του ραδιοφώνου» όπως γράφει η Βασιλική Ζαχαρούλα στην «Ιστορική Αναδρομή του Ραδιοφώνου»³⁷ αλλά σίγουρα ήταν σημαντική εποχή καθώς ανέδειξε ένα πιο ποιητικό τρόπο παρουσίασης των εκπομπών χωρίς όμως πολλές υπερβολές. Την ίδια εποχή συντελείται «Επιτροπή Πνευματικής Καλλιέργειας» που αναλαμβάνει την εποπτεία όλων των εκπομπών λόγω με πνευματικό περιεχόμενο. Οι διαφημιζόμενοι αρχίζουν σιγά, σιγά να μπαίνουν σαν

³³ Ασπασία Κακολύρη, «Όταν η ιστορία "ταξιδεύει" στα Ερτζιανά. 50 χρόνια Δεύτερο πρόγραμμα», Ραδιοτηλεόραση, τεύχος 1684, 2002.

³⁴ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 32.

³⁵ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 33.

³⁶ «Ο ποιητικός και λογοτεχνικός λόγος και η σωστή εκφορά τους από το μέσου του ραδιοφώνου γίνονται αντικείμενο διαλόγου, αναδύοντας ένα νέο ραδιοφωνικό είδος, αυτό της ραδιοφωνικής απαγγελίας από το μικρόφωνο του ραδιοφώνου, το οποίο δεν υπερβάλλει σε θεατρικότητα και ρητορική έξαρση αλλά βασίζεται στην φωνητική αυτοκυριαρχία του ομιλητή», Γιώργος Ζεβελάκης, Συλλέγοντας Φωνές: Η λέξη, 1966, τεύχος 132, σελ. 157-158.

³⁷ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 31-34.

χορηγοί σε διάφορες παραστάσεις και πολιτιστικές εκδηλώσεις ώστε να επηρεάζουν κι αυτοί στο πολιτιστικό τοπίο του ραδιοφώνου. «Ο διαφημιστής διαμόρφωσε περισσότερο τα προγράμματα από τους κρατικούς φορείς που το έλεγχαν»³⁸. Εκτός από τους συγγραφείς, διασκευαστές και ηθοποιούς θεατρικών έργων του ραδιοφώνου προσλάμβαναν εκπαιδευτικούς και παιδοψυχολόγους για τη σύσταση ειδικών εκπομπών πνευματικής και μορφωτικής αξίας.

Το ραδιόφωνο πλέον έχει κατακτήσει τον απλό ακροατή καθώς και την εμπιστοσύνη του διανοουμένου. Γίνονται πειραματισμοί με παλαιά και νέα είδη εκπομπών όπως το ραδιοφωνικό θέατρο και σκετς, το αγγλικό «φίτσερ» (feature) και το ντοκιμαντέρ. Στο μουσικό κομμάτι έχουμε μουσικά σύνολα, ορχήστρες και χορωδίες όπως επίσης και διοργανώσεις μουσικών φεστιβάλ όπου αναδείχτηκαν συνθέτες όπως ο Μάνος Χατζιδάκις και ο Μίκης Θεοδωράκης. Στο θεατρικό κομμάτι βλέπουμε τους ίδιους τους ηθοποιούς να εμπλέκονται στις εκπομπές έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένας νέος διάυλος μεταξύ ραδιοφώνου και θεάτρου. Αυτό ωφέλησε στην ενασχόληση του ευρύ κοινού με το θέατρο και γενικότερα με τις καλές τέχνες. Το φίτσερ ή καλύτερα «ραδιοχρονικό» είναι ένα είδος εκπομπών που συνδυάζει «όλες τις ραδιοφωνικές εκφράσεις: αφήγηση, μουσική, λόγο, σιωπή, ιστορική αφήγηση, ηχητικά εφέ». Το ντοκιμαντέρ Περιέχει ραδιοφωνικά ή ιστορικά ντοκουμέντα με τη σχετική ανάλυση ή κριτική του εκφωνητή. Στο σινεμακόν τα μικρόφωνα τοποθετούνται σε διαφορετικά σημεία του στούντιο με σκοπό να δημιουργηθούν διάφορα πλάνα ήχου.

Δικτατορία, τηλεόραση και δικτατορία της τηλεόρασης (1966 – 1974)

Στα μέσα του '60 η κατάσταση στη χώρα χειροτερεύει με αποκορύφωμα την δικτατορία του '67 η οποία εισβάλλει με αυταρχικό τρόπο. «Κάθε μορφή έκφρασης υπόκειται σε στρατιωτικό έλεγχο»³⁹ και δε θα μπορούσε να γλιτώσει το ραδιόφωνο. Λογοκρίνεται και χρησιμοποιείται για την χειραγώγηση των μαζών αλλά αυτή τη φορά ο κόσμος έχει περάσει δικτατορία και πολέμους και ξέρει να κρίνει την αλήθεια από το ψέμα. Το Μέσο εκλαϊκεύεται και «η πτώση της ποιότητας των προγραμμάτων, φέρνουν πολύ γρήγορα σε ανυποληψία το κρατικό ραδιόφωνο»⁴⁰. Ταυτόχρονα γίνεται και η είσοδος της τηλεόρασης στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και κερδίζει την προτίμηση του κοινού, αντί του ραδιοφώνου. Παρ όλα αυτά στη δύσκολη καμπή της ιστορίας

³⁸ Νίκος Δήμου, συγγραφέας, Συνέντευξη στο IOM, Αθήνα, 2005.

³⁹ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 35.

⁴⁰ Γιώργος Χατζηδάκης, συνέντευξη στο IOM, Αθήνα, 2005.

εμφανίζονται οι ραδιοπειρατές και έτσι διατηρείται, ίσως αναθερμαίνεται, η επαφή του ραδιοφώνου με το κοινό του.

Η 1^η πειραματική τηλεοπτική μετάδοση γίνεται στη γενέτειρα του ελληνικού ραδιοφώνου, τη Θεσσαλονίκη στη ΔΕΘ. Το ξεκίνημα της ελληνικής τηλεόρασης συμπίπτει με την αρχή της επταετούς στρατιωτικής δικτατορίας, με όσα συνεπάγεται αυτή η ιστορική συγκυρία⁴¹. Το ΕΙΡ μετεξελίσσεται σε ΕΙΡΤ (Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης)⁴² και έκτοτε το ραδιόφωνο χάνει την αυτοδυναμία του μέχρι που έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Οι οπαδοί του ραδιοφώνου γίνονται οπαδοί της τηλεόρασης ακόμα και οι ίδιοι οι παραγωγοί πηγαίνουν στο νέο Μέσο με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του παλιού. Πολλά ραδιοφωνικά είδη άρχισαν να υποχωρούν: «προγράμματα που υπονοούσαν την εικόνα και με διάφορα ηχητικά τεχνάσματα παρέπεμπαν σ' αυτήν, τώρα που η εικόνα βρισκόταν εκεί, όλα τα υποκατάστατα παραμερίστηκαν»⁴³.

Το ραδιόφωνο ως Μέσο προπαγάνδας και ως Μέσο αντίστασης

Το ΕΙΡ καταλαμβάνεται από στρατιωτικές δυνάμεις. Διευθυντές ορίζονται οι αξιωματικοί του στρατού, οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση με το αντικείμενο⁴⁴. Λόγω των διωγμών που επιβάλλονται, οι διανοούμενοι φεύγουν από το ραδιόφωνο και τα καλλιτεχνικά προγράμματα χαρακτηρίζονται πλέον από λαϊκισμό και εθνικισμό. «Η εθνική διαπαιδαγώγηση ορίζεται βασικός στόχος των ΜΜΕ, δίπλα στην ενημέρωση, στην επιμόρφωση και στην ψυχαγωγία»⁴⁵. Η υπόληψη του κρατικού ραδιοφώνου υπέστη μεγάλο πλήγμα και τη στιγμή που το ΕΙΡ χάνει ακροαματικότητα και ο YENEΔ αποκτά μεγαλύτερη δύναμη. «Παρ όλα τα παραπάνω η στρατιωτική προπαγάνδα μέσω του ραδιοφώνου αποτυγχάνει παταγωδώς και οι Έλληνες στρέφονται σε ραδιοφωνικούς σταθμούς του εξωτερικού, καθώς και σε πειρατικούς»⁴⁶. Όπως και στη Γερμανική κατοχή, έτσι και στη χούντα οι κρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί του εξωτερικού θα αποτελέσουν πηγή αντικειμενικής πληροφόρησης στον έλληνα ακροατή. Μηνύματα ελπίδας θα μεταδοθούν από αυτά. Ο πειρατικός σταθμός του πολυτεχνείου θα

⁴¹ Ο. Κλειαμάκη, Ο. Παπαγιαννακοπούλου, ό.π., σελ. 85.

⁴² Ν.Δ. 745 της 10/10 Δεκεμβρίου 1970, Εφ. Της Κυβ. 1970, Α', σελ. 2.443.

⁴³ Γ. Χατζηδάκης, *Τρίτο πρόγραμμα, 41 χρόνια 1945-1995*, ΕΡΤ Α.Ε. Ελληνική Ραδιοφωνία Αθήνα, 1995, σελ. 67.

⁴⁴ Γ. Χατζηδάκης, συνέντευξη, ό.π.

⁴⁵ Στ. Πατακός «Έχετε ιερόν καθήκον: να εμφανίζετε τον ιδανικό Έλληνα πολίτη ως υπόδειγμα και ως παράδειγμα προς μίμηση», *Ραδιοτηλεόραση*, 1972, τεύχος 103.

⁴⁶ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 37.

αποτελέσει Μέσο συντονισμού και εξέγερσης (1973). «Ο σταθμός του Πολυτεχνείου είναι η απόδειξη της ευέλικτης, μαζικής και αντιεξουσιαστικής δύναμης που μπορεί να ενυπάρχει στο ραδιόφωνο»⁴⁷.

Από την μεταπολίτευση στην απελευθέρωση των ερτζιανών (1974-1987)

Το κρατικό ραδιόφωνο της μεταπολίτευσης

Παρόλο που με την μεταπολίτευση υποτίθεται ότι έφυγε η λογοκρισία, τα ΜΜΕ θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν υπό την επίβλεψη του κράτους (άρθρο 15Σ). Η ΕΙΡΤ μετατρέπεται σε ανώνυμη εταιρία: Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση (ΕΡΤ) και επιστρατεύονται άνθρωποι της διανόησης για να αποκαταστήσουν την άσχημη εικόνα της τελευταίας επταετίας. Μέσω ερευνών αποκαλύπτεται ότι το κοινό δεν είναι μια μάζα αλλά ένα μωσαϊκό ακροατών με διαφορετικές προτιμήσεις. Δεν πρόκειται για ένα αλλά για πολλαπλά ακροατήρια. Γι αυτό και διαμορφώνεται καλύτερα το πρόγραμμα ανάλογα με την ώρα της μέρας, την ηλικία των ακροατών και τις ζώνες ακρόασης. Το κρατικό ραδιόφωνο διαθέτει πλέον αναλυτικές ειδήσεις, διάφορες μουσικές εκπομπές και εκπομπές λόγου. Υπάρχουν δύο είδη ραδιοφώνου εκείνη την εποχή: το λαϊκό με τις «ελαφριές» και το 3^ο πρόγραμμα με «υψηλού» επιπέδου εκπομπές.⁴⁸ Μάλιστα από το '75 μέχρι το '82 ο Μάνος Χατζιδάκις θα αναλάβει τη διεύθυνση του 3^{ου} προγράμματος και θα δώσει έναν φρέσκο αέρα στην ροή του που σύντομα θα γίνει ισχυρός πόλος συσπείρωσης των ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων.⁴⁹ Αξίζει να αναφέρουμε ότι εκτός από καινοτομίες στην ηχοληψία, την εκφώνηση και την παραγωγή, νέα είδη μουσικής εμφανίζονται στο ρεπερτόριο όπως το ρεμπέτικο, καθώς και είδη από ολόκληρο το φάσμα των τεχνών.⁵⁰ Ο Μάνος Χατζιδάκις «...προσπάθησε πρώτα να πείσει τους υπαλλήλους της ΕΡΤ ώστε το πρόγραμμα να γίνει πιο ανθρώπινο και πιο άμεσο. Να σταματήσουν δηλαδή τα ταρατατζούμ και κυρίως το στομφώδες ύφος»⁵¹. Το 84' το 3^ο πρόγραμμα χάνει την αυτονομία του και ενσωματώνεται στην Γενική Διεύθυνση Ραδιοφωνίας⁵². Ο ανταγωνισμός των πειρατικών σταθμών δεν καταφέρνει να αφυπνίσει τη δημόσια ραδιοφωνία παρά να την καθησυχάσει. Ο χαμηλός

⁴⁷ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 38.

⁴⁸ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 39.

⁴⁹ «η διερεύνηση του ελλαδικού χώρου στο σήμερα και το παρελθόν, η φυσική σύνθεση μας με τα σύγχρονα διεθνή ρεύματα στην Τέχνη και στην σκέψη. Τα βιώσιμα στοιχεία των ξένων πολιτιστικών ρευμάτων και η σωστή μεταφορά στον τόπο μας. Η πληροφόρηση και η δημιουργία αφυπνιστικών ερεθισμάτων σε προβλήματα σκέψης και Τέχνης», Πρώτο σημείωμα Μάνου Χατζιδάκι, Αρχείο ΕΡΑ.

⁵⁰ Γ. Χατζηδάκης, ό.π., σελ. 89.

⁵¹ Μαρία Ρεζάν, *Με νοσταλγία... για μια ζωή έτσι, χωρίς πρόγραμμα*, Πατάκη, Αθήνα, 2000, σελ. 488.

⁵² Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 40.

προϋπολογισμός φέρνει τη συρρίκνωση στα προγράμματα και εμφανίζονται περισσότερο οι εκπομπές λόγου στο προσκήνιο. Η ακροαματικότητα πέφτει και τα διαφημιστικά έξοδα είναι πλέον ανεπαρκή ώστε όλα αυτά να φέρουν το ραδιόφωνο σε περίοδο κρίσης.

Οι πειρατές των ερτζιανών

Η ραδιοπειρατεία στην Ελλάδα είχε ξεκινήσει από την δεκαετία του '60. Λόγω της τεχνολογικής ανόδου με τα τρανζίστορ και τα φτηνά ηλεκτρολογικά εξαρτήματα εξαπλώθηκε ο ραδιοερασιτεχνισμός. Η πειρατεία άνθισε επί της δικτατορίας με σταθμούς που έπαιζαν μουσική διαφορετική από τα κρατικά ραδιόφωνα: ελληνική λαϊκή μουσική, rock και άλλα στυλ ξένης μουσικής⁵³. Το '73 έχουμε και τον περίφημο παράνομο Ρ/Σ του Πολυτεχνείου. Μετά την πτώση της δικτατορίας, ο αριθμός των ραδιοερασιτεχνών αυξάνεται θεαματικά⁵⁴. Στο έντονο πολιτικοποιημένο κλίμα της μεταπολίτευσης το πειρατικό κίνημα δεν σταματάει αλλά ενισχύεται περισσότερο από ομάδες φοιτητών, διανοούμενους, ακτιβιστές που αμφισβητούν τα καθιερωμένα που είχαμε συνηθίσει μέχρι τώρα στο ραδιόφωνο. Ενώ στην κατασταλτική εξουσία του κράτους και με ελεύθερη πληροφόρηση, η πειρατεία μεταδίδει εθνικές και διεθνείς ειδήσεις κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα. Στις αρχές του '80 η «ελεύθερη ραδιοφωνία» ανάγεται σε σημαντικό πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα.⁵⁵ Το '86 το Κανάλι 15 μεταδίδει προεκλογική συνέντευξη με τους τρεις υποψήφιους αρχηγούς. Μέχρι τα τέλη του '80 τα ευρωπαϊκά κράτη προχωρούν σε κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου και η απελευθέρωση των ερτζιανών είναι κοντά και για την Ελλάδα.

Ελεύθερη Ραδιοφωνία

Όταν η ελληνική ραδιοφωνία έκλεισε μισό αιώνα, απελευθερώθηκαν τα ερτζιανά και δημιουργήθηκαν πολλοί δημοτικοί, διαδημοτικοί και ιδιωτικοί Ρ/Σ. Ελεύθερη ραδιοφωνία σημαίνει πως ο καθένας μπορούσε να έχει νόμιμα το δικό του Ρ/Σ. Ο νόμος 1730/1987 επέτρεπε την ίδρυση δημοτικών και ιδιωτικών Ρ/Σ⁵⁶. Ο ενδιαφερόμενος έπρεπε να πάρει άδεια από το κράτος. Υπήρχαν δύο ειδών άδειες: η άδεια εκπομπής

⁵³ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 40.

⁵⁴ «...οι πειρατικοί σταθμοί είναι μεταξύ πέντε και δέκα χιλιάδων, ενώ εμφανίζονται και οι 1^{οι} εμπορικοί πειρατικοί σταθμοί», Α. Ρουμελιώτης, Συνέντευξη στο ΙΟΜ, Αθήνα, 2005.

⁵⁵ Ζ. Βασιλάκη, ό.π., σελ. 41.

⁵⁶ Αναστασία Αλτιπαρμακίδου, *Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Διοίκηση και Οργάνωση - Εμπορία και Διαφήμιση, Θεσσαλονίκη, 2010, σελ. 15.

συγκεκριμένης ραδιοσυχνότητας (τοπικοί σταθμοί) και η άδεια εκπομπής περιορισμένης ισχύος (για ραδιοερασιτέχνες). Αφού κάποιος έπαιρνε την άδεια ήταν απαραίτητο να ελέγχεται από το κράτος, από την Επιτροπή για την Τοπική Ραδιοφωνία και να ανανεώνει την άδειά του.

Δημοτική ραδιοφωνία

Το '86 η λειτουργία τριών νέων ραδιοφώνων⁵⁷ προμηνύει την έναρξη της δημοτικής ραδιοφωνίας όπου σε ένα χρόνο γίνεται και η νομιμοποίησή τους από την πολιτεία. Έτσι σηματοδοτείται η «άνοιξη της ραδιοφωνίας». Οι πρώτοι μήνες παράνομης εκπομπής των δημοτικών σταθμών προμηνύουν την πορεία και διαμόρφωση του ραδιοφωνικού περιεχομένου. Το πρόγραμμα των δημοτικών σταθμών βασίζεται στο κλασικό τρίπτυχο «ενημέρωση, ψυχαγωγία, επιμόρφωση» το οποίο το αναλάμβανε μέχρι τώρα η κρατική τηλεόραση. Την ενημέρωση πλέον την αναλαμβάνει η δημοτική ραδιοφωνία, η οποία χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα και πολυφωνία. Η ψυχαγωγία χαρακτηρίζεται από πολυμορφία και έτσι τα προγράμματα των σταθμών είναι πλέον πολυσυλλεκτικά.⁵⁸ Καθιερώνεται η επικοινωνία με τους ακροατές και το μοντέλο 24ωρης μετάδοσης. Προάγεται η υπευθυνότητα του παραγωγού. Γίνεται αυτεξούσιος για αυτό που κάνει και φεύγει ο υπαλληλικός χαρακτήρας που είχε παλιότερα⁵⁹. Σε αντίθεση με το κρατικό, το δημοτικό είχε «αυτή τη φρεσκάδα, το κέφι, τον αυθορμητισμό, την έλλειψη σοβαροφάνειας...»⁶⁰. Το ραδιοφωνικό περιοδικό (magazino), εισάγεται στο πρόγραμμα των δημοτικών Ρ/Σ, το οποίο συνθέτει ειδήσεις, θέματα ποικίλης ύλης, συνεντεύξεις, ρεπορτάζ, σχόλια, συζητήσεις και μουσική. Το δημοτικό ραδιόφωνο όπως τότε, έτσι και τώρα ορίζεται με τοπικά κριτήρια και δεν προσβλέπει σε οικονομικό κέρδος όπως οι ιδιωτικοί σταθμοί. Έχει στόχο την κοινωνική ανάπτυξη. Παρ' όλα αυτά η «χρυσή» εποχή της ραδιοφωνίας δεν κρατάει περισσότερο από τρία χρόνια καθώς από τις αρχές του '90 οι σταθμοί των δήμων αρχίζουν να

⁵⁷ «Αθήνα 9,84, Πειραιάς Κανάλι 1, Δημοτικό Ραδιόφωνο Θεσσαλονίκης» Ζ. Βασιλάκη, Ειρήνη Ανδριοπούλου, Αγγελική Γαζή, *Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα, Διαδρομή Ραδιοφωνικού Περιεχομένου, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (Ι.Ο.Μ.), Αθήνα, 2006, σελ. 46.*

⁵⁸ «Στη ραδιοηλεκτρονική ορολογία, ο όρος πολυσυλλεκτικότητα αναφέρεται στο κανάλι εκείνο το οποίο προσφέρει πρόγραμμα με μια ευρεία γκάμα θεματολογίας, όπως ενημέρωση (δελτία ειδήσεων, ραδιοεφημερίδα, δημοσιογραφικό ρεπορτάζ, σχολιασμός της επικαιρότητας, ανταποκρίσεις, έρευνες, πολιτικά θέματα) ψυχαγωγία (μουσικές εκπομπές, παιχνίδια, διαγωνισμοί), εκπομπές λόγου (τέχνες και πολιτισμός), οικονομία (χρηματιστήριο), αθλητισμό, εκπαίδευση και επιμόρφωση, θεματικές εκπομπές κοινωνικού χαρακτήρα (γυναίκα, παιδιά, θρησκεία, μετανάστες) και εν γένει θεματολογία τόσο γενικής όσο ειδικής στόχευσης.», Ζ. Βασιλάκη, Ε. Ανδριοπούλου, Α. Γαζή, ό.π., σελ. 47.

⁵⁹ Γ. Τζανετάκος, Συνέντευξη στο ΙΟΜ, Αθήνα, 2005.

⁶⁰ Γ. Τζανετάκος, *Εισήγηση στο «Ραδιόφωνο ΕΡΤ 3, από το χτες μέχρι το σήμερα», Πρακτικά διημερίδας 10-11 Ιανουαρίου, ΕΡΤ 3, Θεσσαλονίκη, 1997.*

υποχωρούν μπροστά στην δύναμη των ιδιωτικών καθώς εισερχόμαστε σιγά, σιγά σε μια εποχή πιο ανταγωνιστική. Τα οικονομικά των δήμων βαρύνονται και είναι πλέον δύσκολο να ανταγωνιστούνε τα καθαρά οικονομικά συμφέροντα των ιδιωτικών Ρ/Σ. Εκτός από τα οικονομικά προβλήματα στην πτώση του Μέσου έπαιξε ρόλο αρνητικό η εξυπηρέτηση προσωπικών, πολιτικών αναγκών από τους τοπικούς και εθνικούς φορείς. Πράγμα που συμβαίνει ακόμα και σήμερα. Πολλοί δήμαρχοι χρησιμοποιούν το δημοτικό ραδιόφωνο σαν Μέσο προβολής τους. Γεγονός που έγινε φανερό από την εμπειρία μου στο δημοτικό ραδιόφωνο.

Από το '87 εκπέμπει ο δημοτικός σταθμός «Αθήνα», ο οποίος είναι ο πρώτος που χρησιμοποίησε πολυσυλλεκτικό μοντέλο. Εισάγει τις εκπομπές με δύο εκφωνητές-παραγωγούς και γίνεται πιο χαλαρό το στυλ με μια δόση χιούμορ. Από την ίδια χρονιά εκπέμπει ένας ακόμη πολυσυλλεκτικός σταθμός, στον Πειραιά, το «Κανάλι 1» που στοχεύει στην τοπική ενημέρωση του δημότη. Αργότερα δημιουργείται το «Δημοτικό Ραδιόφωνο Θεσσαλονίκης», το οποίο εκπέμπει ακόμα και έχει πολυσυλλεκτικό πρόγραμμα με ενημέρωση και ψυχαγωγία. Στελεχώνεται με δημοσιογράφους «πρώην πειρατές, νέα πρόσωπα και γνωστούς disc jockeys... αλλά και μερικούς συνταξιούχους του κρατικού ραδιοφώνου»⁶¹. Μάλιστα την εποχή που η δημοτική ραδιοφωνία είχε πάρει τον κατήφορο, ο «FM 100» δημιουργεί θεματικούς ραδιοσταθμούς: ο «FM 100» αναλαμβάνει την ενημέρωση, ο «FM 101» την ξένη μουσική και ο «100,5» μεταδίδει κλασική και έντεχνη μουσική με την ονομασία «λόγου και τέχνης». Ο Ρ/Σ εκπέμπει ακόμα στους 100,6 πλέον.

Ιδιωτική ραδιοφωνία

«Οι πρώτοι ιδιωτικοί Ρ/Σ εκπέμπουν πολυσυλλεκτικά προγράμματα γενικής στόχευσης με σκοπό να ανταποκριθούν σε διαφορετικά ραδιοφωνικά είδη και πολλές απόψεις»⁶². Σιγά, σιγά όμως αποκτούν εξειδικευμένα στόχευση. Αυτό γίνεται μέσα από μια λογική κατηγοριοποίησης του κοινού με βάση την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και τα ενδιαφέροντα. Η ιδιωτική ραδιοφωνία έχει πάρει χαρακτηριστικά στοιχεία από το πειρατικό, κρατικό και δημόσιο ραδιόφωνο με σημείο αναφοράς το 3^ο πρόγραμμα στην τότε κρατική ραδιοφωνία (1975-82). Το ιδιωτικό ραδιόφωνο πέρασε από όλα τα στάδια: έχει εκπληρώσει το αίτημα της πολυφωνίας, αργότερα στην εξειδίκευση και τελευταία σε μια αμιγώς πιο εμπορική λογική με βάση τις προτιμήσεις των ακροατών.

⁶¹ Λ. Κογκαλίδης, Συνέντευξη ΙΟΜ, Αθήνα, 2005.

⁶² Ζ. Βασιλάκη, Ε. Ανδριοπούλου, Α. Γαζή, ό.π., σελ. 52.

Αρχικά το ιδιωτικό ραδιόφωνο επιδιώκει τον πλουραλισμό και συνθέτει προγράμματα με γνώμονα τη διαφοροποίηση στη μαζική κουλτούρα. Αυτό το φαινόμενο θα δούμε ότι θα αντιστραφεί στη συνέχεια της έρευνά μας. Η πλειοψηφία των πρώτων παραγωγών προερχόταν από το νεανικό κίνημα των πειρατών ως πρώην ερασιτέχνες και νυν επαγγελματίες στο χώρο. Μια ιδιαιτερότητα μερικών ιδιωτικών σταθμών είναι ότι μέχρι και σήμερα τα προγράμματα επηρεάζονται άμεσα από τις προτιμήσεις και το γούστο του ιδιοκτήτη κάθε σταθμού. Όταν γίνεται αυτό, το ραδιόφωνο αποκτά προσωπικότητα και δεν είναι μόνο μια οικονομική επένδυση. Στους ιδιωτικούς σταθμούς έχουμε το φαινόμενο της συγκέντρωσης ραδιοφωνικών σταθμών ή άλλων Μέσων στον ίδιο όμιλο εταιριών. Ισχυροί οικονομικοί παράγοντες ενισχύουν τέτοιους ομίλους με στόχο την ενδυνάμωση των ενημερωτικών σταθμών. Στο τέλος όμως αποδεικνύεται ότι οι μουσικοί Ρ/Σ έχουν περισσότερη πέραση σε σημείο να σώζουν αυτοί τους σχεδόν χρεοκοπημένους Ρ/Σ ειδησεογραφικού χαρακτήρα που ανήκουν στον ίδιο όμιλο. Εκτός από Ρ/Σ μπορεί να συνεργάζονται και τηλεοπτικά κανάλια ή εφημερίδες και περιοδικά. Το ένα Μέσο τροφοδοτεί το άλλο με παραγωγούς και δημοσιογράφους. Το θέμα είναι ότι το ραδιόφωνο μπορεί να κερδίζει κάποια ακροαματικότητα από αυτό, αλλά χάνει στην αυτονομία του και σε τελική ανάλυση την αξιοπιστία του. Ειδικά στις μέρες μας που η τηλεόραση είναι το πιο κατακριτέο Μέσο από όλους, ακόμα και αυτούς που δουλεύουν σ' αυτή, οι σταθμοί που σχετίζονται με τέτοια τηλεοπτικά κανάλια (Ant1, Skai, Alpha) σε τελική ανάλυση χάνουν την αξιοπιστία τους από το «συνειδητοποιημένο ραδιοφωνικό κοινό». Μια καλή συνήθεια των σταθμών είναι οι παράλληλες εκδηλώσεις στις οποίες ή συμμετέχουν ή τις διοργανώνουν με θεματικές όπως συναυλίες, ταξίδια, δισκοπαρουσιάσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις κ.α. Επιπλέον οι Ρ/Σ συμμετέχουν σαν χορηγοί εκδηλώσεων οπότε με αυτό τον τρόπο διευρύνονται και έξω από τα όρια του ραδιοφώνου. Σχετικά με την φιλοσοφία που υπήρχε οι σταθμοί έδιναν βαρύτητα στην ενημέρωση, τελευταία όμως δίνουν περισσότερη βαρύτητα στην ψυχαγωγία.⁶³ Έτσι η ιστορία της ιδιωτικής ραδιοφωνίας χωρίζεται σε τέσσερις περιόδους:

1. Πρώτη περίοδος: πολυσυλλεκτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί (1987-1989)
2. Δεύτερη περίοδος: Αρχή εξειδίκευσης των ραδιοφωνικών σταθμών (αρχές '90 – μέσα '90)

⁶³ «...το ραδιόφωνο είναι διασκέδαση, θες ν' ακούς μουσική για να χαλαρώσεις ή να ενημερωθείς γρήγορα και ανά πάσα στιγμή», Π. Κολιογιάννος, Συνέντευξη ΙΟΜ, Αθήνα, 2005.

3. Τρίτη περίοδος: Εξέλιξη της εξειδίκευσης των ραδιοφωνικών σταθμών (μέσα '90 – αρχές 2000)
4. Τέταρτη περίοδος: Μείξη περιεχομένων (αρχές 2000 έως σήμερα⁶⁴)

Οι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί από την δεκαετία του 1990 έως σήμερα μελετούν τις προτιμήσεις του ακροαματικού κοινού και προσαράζουν το περιεχόμενο τους σ' αυτές. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι σταθμοί στοχεύουν στην απόκτηση και διατήρηση συγκεκριμένου κοινού. Λίγο αργότερα και ως τις αρχές του 2000 παρατηρείται ένα δεύτερο κύμα εξειδίκευσης -ιδιαίτερα των μουσικών σταθμών- ανάλογα με το είδος της μουσικής που μεταδίδουν. Σήμερα κυρίαρχη τάση που υπερισχύει είναι η μείξη διάφορων περιεχομένων σ' ένα σταθμό ή ακόμα και στην ίδια την εκπομπή. Για παράδειγμα σε μία εκπομπή ενημερωτικού ή αθλητικού περιεχομένου συχνά υπάρχουν και μουσικά διαλλείματα. Παράλληλα υπάρχουν και πολλοί ιδιωτικοί σταθμοί με σταθερό και εξειδικευμένο περιεχόμενο. Οι δύο αυτές τάσεις, μείξη και εξειδίκευση, φαίνεται πως χαρακτηρίζουν γενικότερα το ραδιόφωνο σήμερα⁶⁵.

1.2 Πολιτιστικές Βιομηχανίες

Μέχρι πριν εκατό χρόνια η μουσική και τα τραγούδια ακούγονταν μόνο ζωντανά, σε κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις, σε χώρους εργασίας, διασκέδασης, και συνάντησης των ανθρώπων. Η σχέση μουσικού με κοινό, στις τότε τοπικές κοινότητες, ήταν αλληλένδετη και διαδραστική. Με την εμφάνιση της δισκογραφίας αλλάζουν τα δεδομένα: Ο δίσκος θα γίνεται ο διαμεσολαβητής μεταξύ καλλιτέχνη και ακροατή και κατά συνέπεια η σχέση τους αποστασιοποιείται.⁶⁶

Η μουσική βιομηχανία εμφανίζεται για πρώτη φορά στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, όταν οι έμποροι μπαίνουν καθοριστικά στην παραγωγή μουσικής με σκοπό την κατανάλωσή της από την ανερχόμενη αστική τάξη. Η Μουσική βιομηχανία συνέχεια εξελίσσεται. Για να φτάσει στο σημείο να μιλάμε για «βιομηχανία της δισκογραφίας» πέρασε από τρία στάδια. Ας τα δούμε εν συντομία όπως τα παρουσιάζει ο Νίκος Μπουμπάρης στο συλλογικό έργο «Πολιτιστικές Βιομηχανίες»:

⁶⁴ Μέχρι το 2006 που έγινε η έρευνα του IOM.

⁶⁵ Α. Αλτιπαρμακίδου, ό.π., σελ. 15.

⁶⁶ Ελισάβετ Τυμπακιανάκη, Νικόλαος Χαρασιάδης, *Διαδικασίες δισκογραφικής παραγωγής και υλοποίηση της*, Τμήμα μουσικής τεχνολογίας και ακουστικής, Ρέθυμνο, 2012. Σελ. 4.

Στο 1^ο στάδιο έχουμε το πέρασμα από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό όπου, την εποχή εκείνη, ο δημιουργός καθορίζει τα οικονομικά του συμφέροντα με την εμφάνιση της παρτιτούρας και την αναπαραγωγή αυτής στην αστική τάξη. Για 1^η φορά αποστασιοποιείται η μουσική πράξη από τα κοινωνικά δρώμενα και έρχεται η εξιδανίκευση του έργου και του δημιουργού. Και έτσι έχουμε την επινόηση της πνευματικής ιδιοκτησίας και ότι άλλο συνεπάγεται με αυτό.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έχουμε το 2^ο στάδιο όπου εμφανίζονται οι νέες τεχνολογίες.⁶⁷ Μπορούμε πλέον να ηχογραφούμε και να [ξανα]αναπαράγουμε τη μουσική. Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα καθιερώνεται η pop[ular] music (δημοφιλής μουσική) οι οποία αρχικά απευθύνεται στα μεσοαστικά κοινωνικά στρώματα. Σε μια καθαρά βιομηχανική εποχή, εμφανίζονται και οι δισκογραφικές εταιρίες και εδραιώνεται η βιομηχανία της δισκογραφίας ('50-'80). Δημιουργούνται οι τέσσερις από τις πέντε μεγάλες εταιρίες, που αναφέραμε στην εισαγωγή –οι οποίες υπάρχουν ακόμα-⁶⁸, που αυτοσκοπός τους είναι η αύξηση των κερδών θέτοντας το ηχογραφημένο μουσικό έργο σε ένα δίκτυο μεταφορών ραδιοφώνου, τηλεόρασης, διαφήμισης, κινηματογράφου, t-shirts, γενικότερου merchandise και μάρκετινγκ. Στη βιομηχανική εποχή ο πολιτισμός, με τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, της διαδικασίες δισκογραφικής παραγωγής και την υλοποίηση της, εμπλουτίζεται με πολλά, κυρίως νέα, οπτικοακουστικά στοιχεία.⁶⁹ Για να αναπτυχθεί περισσότερο η μουσική βιομηχανία γίνεται μέρος της δημοφιλής κουλτούρας. Αργότερα θα αρχίσει να την υποκινεί κιόλας.

Στο τρίτο στάδιο, από το '80 και μετά, τα μουσικά είδη πολλαπλασιάζονται και δημιουργούν τα «μουσικά υβρίδια». Τα μουσικά υβρίδια είναι μουσικές που προκύπτουν από τη μείξη δύο ή περισσότερων άλλων ειδών. Η μουσική καταναλώνεται διαρκώς και ποικιλότροπα από ένα εξίσου ετερογενές και ευμετάβλητο μουσικό ακροατήριο. Αυτή τη φορά όχι μόνο από την αστική τάξη της Ευρώπης αλλά από όλες τις κοινωνικές τάξεις, σε σχεδόν όλες τις χώρες του πλανήτη. Η διαφήμιση αναπτύσσεται σταθερά και η επιλογή των τραγουδιών που θα ηχογραφηθούν γίνεται με γνώμονα τις αντιδράσεις του κοινού, τις επενδύσεις των εταιριών και τους κανόνες της αγοράς. Ο καλλιτεχνικός διευθυντής δεν κρίνει μόνον ποια τραγούδια θα «περάσουν» στην αγορά, αλλά καθορίζει και το ύφος του καλλιτέχνη. Η δημιουργία τραγουδιών

⁶⁷ «Μονοφωνικά και στερεοφωνικά συστήματα, μικρόφωνα, μαγνητοταινίες, δίσκοι βινυλίου, ραδιόφωνο κ.α.», Ν. Μπουμπάρης, ό.π., σελ. 227.

⁶⁸ «Universal, Sony-BMG, EMI, AOL-Time-Warner», Ν. Μπουμπάρης, ό.π., σελ. 228.

⁶⁹ Ε. Τυμπακιανάκη, Ν. Χαρανιάδης, ό.π. σελ. 5.

σταδιακά προσανατολίσθηκε στη δισκογραφία και επαγωγικά στο ραδιόφωνο⁷⁰. Η συνεργασία της με τις πολιτιστικές βιομηχανίες (τηλεόραση, ραδιόφωνο, κινηματογράφο, internet) γίνεται πιο στενή και έρχεται πιο κοντά στα ψηφιακά μέσα που μπαίνουν στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου σιγά, σιγά. Πλέον ο παραγωγικός πυρήνας της βιομηχανίας δεν είναι μόνο το έργο αλλά και η κυκλοφορία του μέσα από ένα πολύπλοκο δίκτυο Μεσών από παραγωγούς, ηχολήπτες, μάνατζερ, δισκογραφικές εταιρίες, διαφημίσεις κ.τ.λ.

⁷⁰ Ε. Τυμπακιανάκη, Ν. Χαρανιάδης, ό.π. σελ. 5.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 Κατηγοριοποίηση μουσικών ειδών

Το ραδιόφωνο και η βιομηχανία ηχογραφήματων συνέβαλαν στην καθιέρωση και νομιμοποίηση κάποιων μουσικών ειδών και προτιμήσεων αλλά και στην αναπαραγωγή συγκεκριμένων απόψεων και αξιών όπως: οι διακρίσεις μεταξύ «εμπορικής» και «ποιοτικής», «εναλλακτικής» (alternative) και «κυρίαρχης» (mainstream), «σοβαρής» και «ελαφριάς» μουσικής.⁷¹ Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση μουσικής της έρευνας των Rentfrow και Gosling⁷² προκύπτουν τέσσερις κατηγορίες όπου τα είδη που ανήκουν σε καθεμία από αυτές παρουσιάζουν ισχυρές ομοιότητες μεταξύ τους, άσχετα αν πρόκειται για μουσικές από διαφορετική εποχή ή τόπο. Οι κατηγοριοποιήσεις δεν έχουν να κάνουν με την ιστορία και τις τάσεις των μουσικών ειδών αλλά με την ψυχρόσυνθεση αυτών και πώς περνιέται αυτή στον ακροατή μέσω της ακρόασης. Οι τέσσερις κατηγορίες, στις οποίες οι ερευνητές έδωσαν σε συνεργασία με ψυχολόγους περιλαμβάνουν τα ακόλουθα είδη:

1. Εκφραστική και πολύπλοκη (blues, jazz, κλασσική και folk)
2. Έντονη και επαναστατική (rock, heavy metal, alternative)
3. Χαρούμενη και συμβατική (country, pop, soundtracks και θρησκευτική)
4. Ενεργητική και ρυθμική (rap, hip-hop, soul, funk ηλεκτρονική και χορευτική)

Ακολουθεί ο πίνακας των Rentfrow και Gosling από την έρευνα του πανεπιστημίου του Τέξας. Διεργασίες προσωπικότητας και ατομικές διαφορές, Το Do Re Mi της καθημερινής μας ζωής: Οι συσχετισμοί δομή και οι προσωπικές μουσικές προτιμήσεις:

⁷¹ Μ. Κοκκώνης, Φ. Μπαντιμαρούδης, Γ. Πασχαλίδης, ό.π., σελ. 305.

⁷² Peter J. Rentfrow, Samuel D. Gosling, *Personality Processes and Individual Differences, The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences*, Austin, Texas, 2003, σελ. 1243.

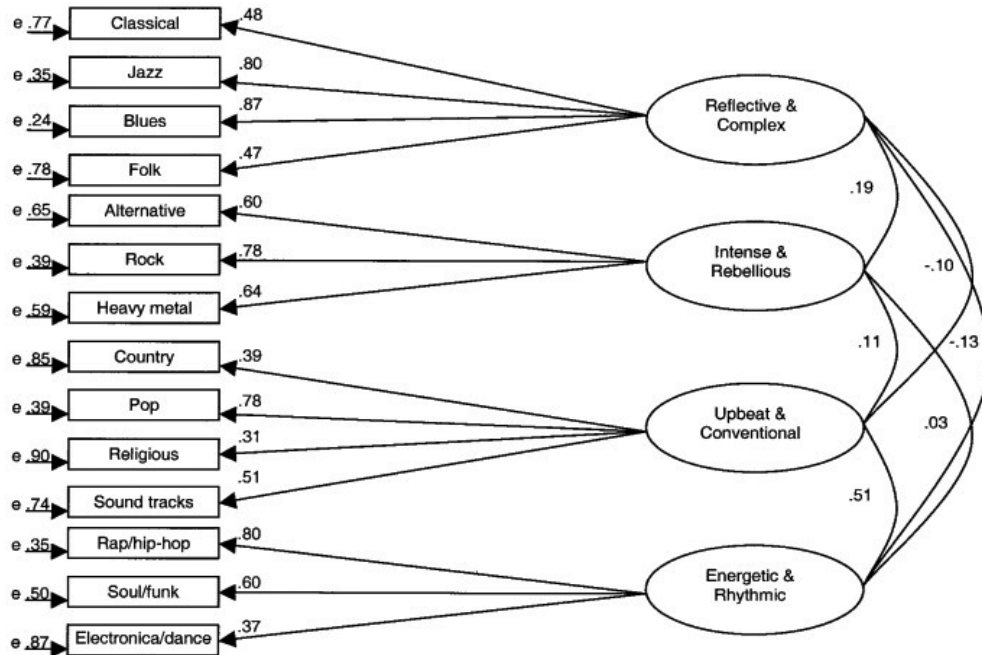

Figure 5. Standardized parameter estimates for Model 2 of the music-preference data in Study 3. $\chi^2(71, N = 1,383) = 626.69$; goodness-of-fit index = .94; adjusted goodness-of-fit index = .91; root-mean-square error of approximation = .07; standardized root-mean-square residual = .06. e = error variance.

Εκφραστική και πολύπλοκη (acoustic)

Στην 1^η κατηγορία σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα συγχωνεύονται blues, jazz, κλασική και folk μουσική. Οι μουσικές αυτές έχουν δύο βασικά κοινά μεταξύ τους: την εκφραστικότητα και την πολυπλοκότητα. Η Jazz μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι έχει πολυπλοκότητα κυρίως στην αρμονία καθώς σπάνια συναντάμε συγχορδίες τρίφωνες (π.χ.: la-do-mi) και απλές, αλλά τετράφωνες (la-do-mi-sol) και πεντάφωνες (la-do-mi-sol-si) κ.ο.κ. Η Κλασική μουσική έχει κι αυτή πολυπλοκότητα: κυρίως στην αντίστιξη αλλά και στην ενορχήστρωση. Η folk ή αλλιώς ethnic, στη μελωδία και στην οργανολογία, καθώς παρουσιάζει ενδιαφέρουσες ιδιαιτερότητες ανάλογα με την εθνικότητά και την τοπικότητά της. Πολλές φορές έχουμε μεγάλη ποικιλία στις κλίμακες και στους τρόπους των μουσικών αυτών. Παρ' όλα αυτά πρόκειται για μουσικές που εκπέμπουν χαμηλά επίπεδα ενέργειας και δεν έχουν πολύ ένταση.⁷³ Είναι χαλαρωτικές για τον ακροατή.⁷⁴ Το αργό τέμπο, ο ακουστικός ήχος και η περιορισμένη χρήση φωνητικών είναι κι αυτά κοινά σημεία.⁷⁵ Επειδή στα ελληνικά ραδιόφωνα δεν

⁷³ Βέβαια υπάρχουν και εξαιρέσεις όπως η avant-garde και fusion αλλά συνήθως στα ραδιόφωνα ακούμε standar jazz κομμάτια που είναι η πιο χαλαρή εκδοχή της jazz.

⁷⁴ Peter J. Rentfrow, Samuel D. Gosling, ό.π., σελ. 1242.

⁷⁵ Δ. Βελοπετρόπουλος, ό.π., σελ. 20.

συναντήσαμε folk[lore] μουσικές παρά μόνο ελληνική λαϊκή και παραδοσιακή μουσική θα τα εντάξουμε στο αργότερα σε άλλη ξεχωριστή κατηγορία. Και εδώ θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο world music (παγκόσμια μουσική), ένας όρος πιο ευρύς και πιο ευέλικτος. Αλλά πέρα αυτού παρατηρήσαμε ότι στα ελληνικά ραδιόφωνα όταν υπάρχει μουσική όχι δυτική, συνήθως είναι μουσικές από χώρες των Βαλκανίων και τις ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου. «Ο όρος world music αναφέρεται σε είδη μη δυτικής μουσικής... αναφερόμαστε δηλαδή σε μουσικά είδη εκτός Ευρώπης και εκτός των αγγλόφωνων χωρών»⁷⁶. Ένας ακόμα λόγος που συγχωνεύουμε αυτά τα τρία μουσικά είδη είναι γιατί πρόκειται για μουσικές που ειδικά παλιότερα απευθυνόντουσαν στην αριστοκρατία και υπήρχε το κλισέ ότι όταν κάποιος ακούει ή παίζει ειδικά κλασική μουσική ή jazz ανήκει σε αυτή την κοινωνική τάξη. Επειδή όμως στην ουσία πρόκειται για διαφορετικά είδη μεταξύ τους καλύτερα θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο acoustic που στην ουσία δεν αποτελεί είδος μουσικής αλλά τρόπο παιξίματος. Έχουμε δηλαδή ακουστικό ήχο όταν απλά δεν υπάρχει ο ηλεκτρικός⁷⁷. Φυσικά όμως στις νέες ηχογραφήσεις υπάρχουν και τα ηλεκτρικά όργανα αλλά σαν αφετηρία αυτές οι μουσικές είχαν τον ακουστικό ήχο.

Έντονη και επαναστατική (Rock)

Στην δεύτερη κατηγορία ανήκει η rock μουσική και τα δύο άκρα της όπως η heavy metal (σκληρή rock μουσική) και η alternative (εναλλακτική rock μουσική). Αρχικά το rock αποτελεί ένα αμάλγαμα λευκής και μαύρης μουσικής. Της country και της folk των λευκών μαζί με τα gospel και τα blues των αφρικανών.⁷⁸ Το rock, το punk και το metal είναι μουσικές που από τη φύση τους ανήκουν στις νεανικές (υπο)κουλτούρες (subcultures) χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι κατώτερες κοινωνικά, απλά αποκλίνουν αρκετά από την κυρίαρχη pop κουλτούρα.⁷⁹ Ειδικά η alternative rock αν και έχει πολλά

⁷⁶ Θεοχάρης Ράπτης, *Μουσικές του κόσμου, Φάκελος Μαθήματος*, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής, Άρτα, 2007, σελ. 1.

⁷⁷ Wikipedia, acoustic music, (http://en.wikipedia.org/wiki/Acoustic_music).

⁷⁸ «Υπό τό πρίσμα τής εσωτερικής γενεαλογίας τής μουσικής, τό rock είναι τό προιον τής συγχώνευσης δύο κυρίως ρευμάτων, ενός μαύρου καί ενός λευκού. Τό μαύρο ρεύμα είναι ή εξέλιξη τής δυτικοαφρικανικής παραδοσιακής μουσικής, προσαρμοσμένης στίς ιδιαιτερότητες καί τίσ ανάγκες των μαύρων τής Αμερικής, ή όποια είχε ήδη δώσει από τόν περασμένο αιώνα τήν εκκλησιαστική μουσική των νεοπροσήλυτων μαύρων (τό Gospel, δηλαδή τό Λόγο του Θεού), τά λεγόμενα Work Songs (τραγούδια τής δουλειάς), καθώς καί τό Blues (άπό τήν αγγλική λέξη blue, πού σημαίνει μελαγχολία ή καί κατάθλιψη· ό όρος εντοπίζεται γιά πρώτη φορά σέ παρτιτούρες του 1912).», Λεωνίδα Καλλιβρετάκης, *Τα Ιστορικά, Προβλήματα Ιστορικοποίησης του Rock φαινομένου Εμπειρίες και στοχασμοί*, «ΜΕΛΙΣΣΑ», τόμος 11ος τεύχος 20, Ιούνιος 1994, σελ. 157-158.

⁷⁹ Νίκος Μπουμπάρης, *Πολιτιστικές Βιομηχανίες, διαδικασίες, υπηρεσίες και αγαθά*, Κριτική, Αθήνα, 2004, σελ. 230.

κοινά με την pop, ως προς τη δομή της, η βασική διαφορά είναι στο περιεχόμενο των στίχων. Πολλές φορές στη δισκογραφία και στα ράφια των δισκοπωλείων συναντάμε και άλλες ονομασίες όπως indie, post-rock, και pop-rock. Αυτά τα είδη συμπεριλαμβάνονται σε μια ευρύτερη κατηγορία της εναλλακτικής rock μουσικής. Σίγουρα κάποιο μέρος από την rock στιχουργική έχει ερωτικό περιεχόμενο -κυρίως σε country και rock 'n roll- αλλά από τη δεκαετία του '60 και μετά την απασχολούσε θεματολογία: κατά του πολέμου και της βίας (classic rock), κατά της καταπίεσης του ανθρώπου (roots rock reggae), κατά των κυβερνήσεων, των πολιτικών και κάθε μορφής εξουσίας (punk, hardcore, ska). Είναι μια μουσική επαναστατική και αντιδραστική με τις κυρίαρχες τάσεις της κοινωνίας. Βέβαια δε λείπουν και θεματολογίες με βάση τα ναρκωτικά και τον μυστικισμό (progressive rock, psychedelic rock, space rock), ακόμα και τον σατανισμό (heavy metal, black metal, death metal). Η rock είναι μουσική η οποία έχει έντονο ρυθμό, βασίζεται στην ηλεκτρική κιθάρα και έχει δυνατά τύμπανα τα οποία τονίζουν το 2^ο και το 4^ο τέταρτο σε κάθε μέτρο. Όταν αντιδραστική μουσική προβάλλει συναισθήματα όπως ο θυμός και η οργή.⁸⁰ Υπάρχει μια βασική οργανολογία (κιθάρα, μπάσο, τύμπανα) που συναντάμε κυρίως στις δεκαετίες 60-70, αλλά πολλές φορές προσθέτονται και άλλα όργανα τις κλασσικής ορχήστρας και όχι μόνο όπως: χάλκινα, τοξωτά και πληκτροφόρα με πιο δημοφιλή το σαξόφωνο, το βιολί και το αρμόνιο αντίστοιχα.

Χαρούμενη και συμβατική (mainstream pop)

Βέβαια η 3^η με την 4^η κατηγορία, των Rentfrow και Gosling, δεν έχουν μεγάλες διαφορές και στην ελληνική περίπτωση θα μπορούσαν να είναι μία.⁸¹ Στα ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης δεν εντοπίσαμε καθόλου country μουσική ούτε rap και hip-hop. Όταν υπήρχε το rap στοιχείο συνήθως ήταν σε mainstream pop μουσικές ομοίως και στα hip-hop και soul. Η θρησκευτική μουσική υπάρχει μόνο σε δύο συγκεκριμένα ραδιόφωνα στη Θεσσαλονίκη οπότε δε θα μας απασχολήσει πολύ. 1^ο γιατί διαφέρει από την θρησκευτική μουσική των μαύρων ευρέως γνωστή ως gospel (που υπονοεί η

⁸⁰ Δ. Βελοπετρόπουλος, ό.π., σελ. 20.

⁸¹ «Αξιίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι μεταξύ της «συμβατικής» και «ρυθμικής» κατηγορίας υπάρχει σημαντική συσχέτιση πράγμα που σημαίνει πως άτομα που ακούνε κυρίως είδη της μιας μουσικής κατηγορίας είναι θετικοί στο άκουσμα ειδών και της άλλης. Ιδιαίτερα η pop θα μπορούσε κάλλιστα να ανήκει στην κατηγορία «Ενεργητικά και Ρυθμικά» αφού οι προτιμήσεις των ατόμων που την ακούνε φαίνεται να μοιάζουν με αυτές των ατόμων της εν λόγω κατηγορίας. Αντίθετα όλες οι υπόλοιπες μουσικές κατηγορίες είναι ασυσχέτιστες ή αρνητικά συσχετιζόμενες μεταξύ τους.», Δ. Βελοπετρόπουλος, ό.π., σελ. 19.

έρευνα) και 2^{ov} στα ελληνικά ραδιόφωνα όταν αναφερόμαστε στη θρησκευτική μουσική εννοούμε τόσο τη βυζαντινή όσο και τα τραγούδια του κατηχητικού και των χριστιανικών κατασκηνώσεων. Μέσω της δικιάς μας έρευνας όμως ανακαλύψαμε ότι οι συμβατικοί σταθμοί κυμαίνονται κυρίως στην pop και dance μουσική οπότε θα μπορούσαμε να ονομάσουμε την 3^η κατηγορία ως mainstream pop. Μιας και η pop συμπεριλαμβάνει και έχει γεννήσει μουσικές μεταγενέστερες τις pop κουλτούρας όπως: dance, electronic, house, trance και techno.

Ο όρος pop βγαίνει από την αγγλική λέξη [pop]ular που σημαίνει δημοφιλής.⁸² Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα καθιερώνεται η «δημοφιλής μουσική» η οποία αρχικά απευθυνόταν στα μεσοαστικά και λαϊκά κοινωνικά στρώματα, ενσωματώνει στοιχεία από την δυτική δημόδη μουσική μέχρι τα εξω-δυτικά εθνοτικά μουσικά ιδιώματα.⁸³ Με άλλα λόγια είναι ένα είδος που μπορεί να συνδυάζει πολλά διαφορετικά ακούσματα μεταξύ τους όπως: country, RNB (Rhythm and blues), hip-hop, dance, electro, κλασική, jazz και rock. Ένα τραγούδι αν είναι pop ή όχι δεν το αντιλαμβανόμαστε μόνο από τα μουσικά όργανα αλλά κυρίως από κάποια άλλα χαρακτηριστικά. Παρ' όλα αυτά ο βασιλιάς των οργάνων στην pop μουσική του σήμερα μπορούμε να πούμε ότι είναι το synthesizer. Αυτό το όργανο ειδικά τη δεκαετία του '80 πρωτοστάτησε στην pop μουσική και επηρέασε κι άλλες μουσικές όπως το punk (new wave). Χαρακτηριστικό και συνηθισμένο φαινόμενο είναι να συναντάμε 4άμετρα ή 8άμετρα επαναλαμβανόμενα μουσικά μοτίβα τα οποία εξελίσσονται σιγά, σιγά και συνήθως έχουν απλή αρμονία και ευχάριστη μελωδία στο μέσο αυτί. Τα μουσικά τους θέματα είναι απλά και τα λόγια συνήθως έχουν ερωτικό περιεχόμενο καθώς απευθύνονται σε ευρύ κοινό. Οι στίχοι χαρακτηρίζονται από απλότητα, αν και έχουν έλλειψη πρωτοτυπίας, εκπέμπουν αισιοδοξία στον μέσο ακροατή.⁸⁴ Πρόκειται για μουσική που σχεδόν πάντα έχει εισαγωγή - κουπλέ - ρεφραίν σε συνεχή εναλλαγή. Η pop έχει κάποια καλά στοιχεία που αξίζει να ασχοληθεί κανείς. Η διασκέδαση και η διαφυγή δεν είναι πάντα συνώνυμα της ανευθυνότητας, του αυτοματισμού και της άμετρης λαιμαργίας.⁸⁵ Αλλά τα pop τραγούδια που ακούγονται γενικά στα ελληνικά ραδιόφωνα και ειδικά στις Θεσσαλονίκης, μπορούμε να πούμε ότι είναι εμπορικά κομμάτια κατά βάση και πηγαίνουν με την κυρίαρχη τάση του ρεύματος. Γι' αυτό σε όλη την έρευνά μας θα χρησιμοποιούμε τον όρο mainstream pop –ένας όρος που συναντήσαμε στις

⁸² Wikipedia, *Pop music*, (http://en.wikipedia.org/wiki/Pop_music).

⁸³ Ν. Μπουμπάρης, *ό.π.*, σελ. 227.

⁸⁴ Δ. Βελοπετρόπουλος, *ό.π.*, σελ. 21.

⁸⁵ Umberto Eco, *ό.π.*, σελ. 346.

περισσότερες ιστοσελίδες με λίστες των ραδιοφωνικών σταθμών- που ταιριάζει καλύτερα και για τα ξένα pop αλλά και για τα ελληνικά pop κομμάτια.

Ελληνική mainstream pop

Επειδή η αντίστοιχη μουσική της διεθνής pop είναι η ελληνική pop μουσική ή καλύτερα το «λαϊκό-πόπ» θα την εντάξουμε κι αυτήν στην 3^η κατηγορία (mainstream pop). Ο όρος «λαϊκό-πόπ» δεν υπάρχει επιστημονικά παρά μόνο χρησιμοποιείται στην αργκό, όπως συμβαίνει και με τον όρο «σκυλάδικο». Μπορεί όμως να μας κατατοπίσει εύκολα για ποιά μουσική μιλάμε λόγω της εύκολα κατανοητής του σημασίας. Πολύ απλά λαϊκό + pop = «λαϊκό-πόπ». Ελληνική pop μουσική σκηνή στην ουσία δεν υπάρχει όπως σε Αμερική και Ευρώπη αλλά υπάρχει μια «κακή» αντιγραφή της pop πρόχειρα μπερδεμένης με λαϊκά όργανα όπως το μπουζούκι και το κλαρίνο, και ρυθμούς όπως το τσιφτετέλι και το ζεϊμπέκικο. Το μουσικό υβρίδιο που προκύπτει, από αυτή την ένωση, συχνά αναφέρεται σαν «σκυλάδικο». Αφετηρία είναι η δεκαετία του '80 τουλάχιστον, με τη μόνη διαφορά ότι το «σκυλάδικο» έχει περισσότερες αναφορές στην ανατολίτικη μουσική ενώ το «λαϊκό-πόπ» περισσότερες στη δυτική pop μουσική. Το «σκυλάδικο» έχει να κάνει με το μέρος που παίζεται ζωντανά αυτή η μουσική με διάφορες ονομασίες όπως: «σκυλάδικα», «ξευυχτάδικα», «μπουζουξιδικά» και night clubs και τον συγκεκριμένο τρόπο διασκέδασης ή αλλιώς «ξεφαντώματος» όπως συνηθίζεται να λέγεται από τα ανάλογα περιοδικά ή εκπομπές της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου.

«Νεο-έντεχνο»

Το «έντεχνο» είναι προβληματικός όρος αλλά θα τον υιοθετήσαμε για λόγους ευκολίας. Έντεχνα μπορούμε να πούμε ότι ήταν τα τραγούδια του νέου κύματος με καλλιτέχνες όπως η Μαρίζα Κωχ και ο Διονύσης Σαββόπουλος. Είναι τραγούδια ελαφριάς μουσικής μπαλαντοειδή, με στίχο ποιητικό. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι καλλιτέχνες που συνέχισαν στη φιλοσοφία του «νέου κύματος» ανήκουν στο «νεο-έντεχνο» όπως π.χ. Αλκίνοος Ιωαννίδης, Μιλτιάδης Πασχαλίδης, Σωκράτης Μάλαμας, και Χρήστος Θηβαίος. Παρόμοια μουσική σκηνή είναι και το ελληνόφωνο εναλλακτικό ροκ με συγκροτήματα όπως τα Κίτρινα Ποδήλατα, Πυξ Λαξ, De Facto, Δυτικές Συνοικίες. Εδώ να πούμε ότι το ελληνικό ροκ (ελληνόφωνο ή αγγλόφωνο), τα τελευταία χρόνια, υπάρχει και αναπνέει όμως έξω από τα ραδιόφωνα –εκτός από κάποιες ελάχιστες

εξαιρέσεις⁸⁶ και τις δισκογραφικές εταιρίες. Οι δισκογραφικές κυρίως τις δεκαετίες '90 και '00 προώθησαν κάποια συγκεκριμένα συγκροτήματα πιο ευκολοάκουστα στο μέσο αυτό. Μπαλαντοειδή ευκολόπεπτες μουσικές που θυμίζουν το «νεο-έντεχνο». Σίγουρα όμως το ελληνικό ροκ στεγανοποιήθηκε στην λεγόμενη underground και d.i.y.⁸⁷ σκηνή. Πολλοί βέβαια θα πούνε ότι δεν υπήρχε ποτέ ελληνική ροκ σκηνή στην Ελλάδα και εν μέρη θα έχουν και δίκιο. Σίγουρα δεν υπήρχε ούτε μια μπάντα της φήμης των Rolling Stones, The Doors και των Pink Floyd στην Ελλάδα, αλλά σε ποιο άλλο είδος ελληνικής μουσικής υπήρχε τέτοια αντιστοιχία; Πολλές φορές και στις δύο περιπτώσεις, «έντεχνο» και εναλλακτικό ροκ, έχουμε απλή ενορχήστρωση και λόγια ακαταλαβίστικα με δυσνόητες λέξεις καθώς είναι μουσικές που μιλάνε με εικόνες. Δε θα μπορούμε στη διαδικασία να κρίνουμε την ποιότητα του «έντεχνου» μουσικού πενταγράμμου γιατί όπως είπαμε είναι όροι προβληματικοί και η έρευνα μας δεν είναι κριτική.

Λαϊκή και Παραδοσιακή

Όσον αφορά την λαϊκή και παραδοσιακή μουσική, η περίπτωση της είναι πιο εύκολη στον εντοπισμό των Ρ/Σ που την αντιπροσωπεύουν δηλαδή. Δε θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την έννοια του λαϊκού και την έννοια της παράδοσης καθώς είναι έννοιες που προσδιορίζονται ανάλογα με τα χρονικά και τοπικά πλαίσια και εξελίσσονται συνέχεια.⁸⁸ Στα ραδιόφωνα με λαϊκή μουσική έχουμε από ρεμπέτικα μέχρι λαϊκά του σήμερα με «βασιλιά» των οργάνων το μπουζούκι. Εντοπίσαμε και μερικές περιπτώσεις που ακροβατούσε το λαϊκό μέχρι το «σκυλάδικο»⁸⁹ αλλά τα εντάξαμε στην mainstream pop γιατί πρόκειται για Ρ/Σ ευρύ ακροατηρίου. Όσο για τα ραδιόφωνα παραδοσιακής μουσικής εντοπίσαμε κυρίως Ποντιακή, Ηπειρώτικα και Κρητική μουσική κυρίως. Και σ' αυτή την περίπτωση συναντήσαμε κάποιες πιο μοντέρνες εκδοχές εκτέλεσης της παραδοσιακής μουσικής (τύπου πανηγύρι κακής αισθητικής) αλλά όπως είπαμε η

⁸⁶ π.χ. οι εκπομπές του Άκη Καλλόπουλου στο City International και Γιάννη Πετρίδη στο 1^ο πρόγραμμα και Κόσμος που θα μιλήσουμε αργότερα για αυτούς.

⁸⁷ Το κίνημα του D.I.Y. (Do It Yourself) πρωτοεμφανίστηκε στην Αμερική το 1980 μέσα από την underground σκηνή του hardcore-punk εκείνης της εποχής. Τα συγκροτήματα, χωρίς τη διαμεσολάβηση εταιριών οργανώνανε τις συναυλίες τους, ηχογραφούσαν, σχεδίαζαν τα εξώφυλλα των δίσκων ή και τις αφίσες στο χέρι. Δεν υπήρχε σχέση με δισκογραφικές εταιρίες εκτός από κάποιες ανεξάρτητες που δημιουργούσαν οι ίδιοι σ' αυτό το χώρο. Ντοκουμαντέρ: Paul Rachman, Steven Blush, *American Hardcore: The History of American Punk-Rock 1980-1986*, Sony Pictures, 2006.

⁸⁸ Από σημειώσεις μαθήματος, *Ανθρωπολογία II*, ΤΕΙ Ηπείρου, Α.Π.Μ., Άρτα, 2006.

⁸⁹ Καλαμαριά fm και Ράδιο Έκρηξη.

παράδοση εξελίσσεται και δεν είμαστε εδώ για να κρίνουμε αν είναι ή όχι κάτι αυθεντικό παρά μόνο να καταγράψουμε.

Τα συμπεράσματα και ο πίνακας με τους 60 ραδιοφωνικούς σταθμούς

Συμπερασματικά από την δική μας έρευνα καταλήγουμε σε τέσσερις κατηγορίες όσον αφορά την ελληνική μουσική. Αυτή τουλάχιστον που υπάρχει στα ραδιόφωνα: Ελληνική mainstream pop («λαϊκο-πόπ» & «σκυλάδικο»), «Νεοέντεχνο» («έντεχνο» & εναλλακτικό ροκ), Λαϊκή & Παραδοσιακή Μουσική και Εκκλησιαστική μουσική. Όπως αναφέραμε παραπάνω την ελληνική pop μουσική μπορούμε να την βάλουμε στην ίδια κατηγορία με την ξένη pop (mainstream pop) οπότε μένει το «έντεχνο», η λαϊκή & παραδοσιακή μουσική και η εκκλησιαστική μουσική που θα αποτελέσουν δικές τους ξεχωριστές κατηγορίες.

Έτσι σύμφωνα με όλα τα παραπάνω η μουσική στα ελληνικά ραδιόφωνα, και συγκεκριμένα στα ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης μπορούν να χωριστούν στις εξής έξι κατηγορίες (ελληνόφωνης, ξενόφωνης ή οργανικής μουσικής):

1. Acoustic (blues, jazz, κλασική και world music)
2. Rock (και όλα τα παρακλάδια της)
3. Mainstream pop (ελληνική και ξένη pop & dance μουσική)
4. «Νεοέντεχνο» («έντεχνο» & εναλλακτικό ροκ)
5. Λαϊκή και Παραδοσιακή μουσική
6. Εκκλησιαστική μουσική

Σε διάφορες ιστοσελίδες, με λίστες των ελληνικών Ρ/Σ και συγκεκριμένα της Θεσσαλονίκης, εντοπίσαμε τους σταθμούς να διαχωρίζονται με διαφορετικούς τρόπους. Κάποιες βασικές για την ερευνά μας ήταν οι ακόλουθες: Στη ιστοσελίδα live24.gr⁹⁰ βρέθηκαν οι εξής δέκα κατηγορίες: ροκ, διεθνής μουσική, ελληνική mainstream, ειδήσεις/αθλητικά, έντεχνα, διάφορα ελληνικά, λαϊκά, θρησκευτική και παραδοσιακά ελληνικά.

Το e-radio.gr αρχικά χωρίζει τις κατηγορίες στα τρία σε Ελληνική μουσική, ξένη μουσική και ραδιόφωνα λόγου και προκύπτουν τα εξής έντεκα είδη:

1. Ελληνική μουσική: ελληνικές επιτυχίες, ελληνικά λαϊκά, έντεχνη & μπαλάντες, διάφορα και παραδοσιακή,
2. Ξένη μουσική: ξένα hits & dance, ροκ και sophisticated (εξελιγμένο) και

⁹⁰ (<http://live24.gr/radio.jsp?aid=2>)

3. Ραδιόφωνα λόγου: ειδήσεις & μουσική, αθλητικά νέα, θρησκευτικά.

Σε παρόμοιο διαχωρισμό ήταν και η κατηγοριοποίηση του www.saloniki.org με εκφράσεις όπως: ελληνική μουσική, διεθνής μουσική, ελληνική και διεθνής μουσική, αθλητικό ραδιόφωνο, δημοτικό ραδιόφωνο, ειδήσεις, ενημερωτικές εκπομπές, ελληνική και διεθνής ροκ μουσική, διεθνής μουσική & μουσικά νέα κ.τ.λ.

Ακόμα πιο αναλυτικό φάνηκε η ιστοσελίδα: www.radiofono.gr όπου έχει περιγραφές όπως: «ενημερωτικό πρόγραμμα», «νεανικό πρόγραμμα με ροκ μουσική», «αυτοδιαχειριζόμενος ραδιοσταθμός», «ανεξάρτητη ενημέρωση και μουσική», «ψυχαγωγικό πρόγραμμα με ξένη alternative μουσική» κ.λ.π.

Ένας καλύτερος τρόπος διαχωρισμού σύμφωνα με την Dell Dennison στο έργο «Διαφήμιση για όλους. Αποτελεσματική & ανέξοδη προβολή για την αναπτυσσόμενη επιχείρηση», είναι αυτός με βάση το πρόγραμμα του σταθμού. Σύμφωνα με αυτό το διαχωρισμό οι κατηγορίες διακρίνονται σε περισσότερο γενικού ή ειδικού ενδιαφέροντος. Με άλλα λόγια σε ευρύ κοινού και στοχευόμενου κοινού. Ύστερα μπορεί να γίνει άλλος διαχωρισμός με βάση τον τόπο που μεταδίδουν οι σταθμοί και τους κατηγοριοποιεί σε τοπικούς ή εθνικούς. Στη έρευνα μας όμως αν και αναφέρεται όταν ένας σταθμός είναι πανελλήνιος ή τοπικός, στην ουσία δε μας πολυενδιαφέρει γιατί όπως προαναφέραμε συγκρίναμε μουσικά τους σταθμούς άσχετα τις εμβέλειάς τους ή της τοπικότητας τους καθώς μας απασχολεί περισσότερο το μουσικό κομμάτι. Τι μουσική παίζουν δηλαδή. Τέλος, ανάλογα με τη γλώσσα των τραγουδιών που μεταδίδουν τα ραδιόφωνα χωρίζονται σε ελληνικούς ή ξένους και επιμέρους σε λαϊκούς, pop, rock κ.λ.π.⁹¹ Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω και την έρευνα μέσω ακρόασης όλων των σταθμών προέκυψε ο παρακάτω πίνακας. Αρχικά έχουμε τη συχνότητα του σταθμού στα fm (MHZ) έτσι όπως την εκλαμβάνει ο δέκτης μας στη Θεσσαλονίκη, μετά είναι το όνομα του Ρ/Σ, το είδος μουσικής, η γλώσσα των τραγουδιών και στο τέλος ο χαρακτήρας:

⁹¹ Dell Dennison, *Διαφήμιση για όλους. Αποτελεσματική & ανέξοδη προβολή για την αναπτυσσόμενη επιχείρηση*, Anubis, 1998, σελ.183.

ΜΗΖ	ΟΝΟΜΑ ΣΤΑΘΜΟΥ	ΕΙΔΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	ΓΛΩΣΣΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ
087.6	ΛΑΪΚΟΣ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
088.0	NET - 1ο πρόγραμμα	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Διεθνής	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
088.3	ΡΑΔΙΟ ΑΓΑΠΗ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
088.5	MUSIC RADIO	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
089.0	89 RAINBOW	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
089.4	ARENA	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική και διεθνής	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
089.7	Imagine	ROCK	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
090.0	EPT - 2ο Πρόγραμμα	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
090.4	902 αριστερά στα FM	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική	ΠΟΛΙΤΙΚΑ
090.8	ZOO RADIO	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
091.1	Venus FM	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
091.4	OLA FM 91,4	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
091.7	R.S.O.	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
092.0	EPT - 3 ^ο Πρόγραμμα	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική και διεθνής	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
092.4	ΕΚΦΡΑΣΗ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
092.8	ΥΠΑΡΧΩ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
093.1	HEART	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
093.4	PROCKA	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
093.7	ΓΝΩΜΗ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
093.8	EPT - ΕΡΑ Σπτορ	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
094.2	ΛΥΔΙΑ	ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
094.5	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
094.8	ΕΡΩΤΙΚΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
095.1	ΚΟΣΜΟΡΑΔΙΟ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
095.5	ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική και διεθνής	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
095.8	EPT3 - Β' Πρόγραμμα	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική και διεθνής	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
096.1	NEXT	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
096.5	ΠΑΛΜΟΣ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
096.8	VELVET	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
097.5	ANTENA	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
098.0	Radio North	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
098.4	ΠΑΝΟΡΑΜΑ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
098.7	ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΝΕΑ	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική και διεθνής	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
099.0	ΡΑΔΙΟ 1	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
099.4	FLASH	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
099.8	ΡΑΔΙΟ ΕΚΡΗΞΗ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
100.0	FM 100	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
100.3	REPUBLIC	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
100.6	ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική και διεθνής	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
101.3	P.Σ. ΠΟΝΤΙΩΝ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΗΧΑΓΩΓΙΑ
101.7	ΚΑΛΑΜΑΡΙΑ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
102.0	102 FM - EPT3	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	Ελληνική	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ
102.3	ΡΑΔΙΟ ΑΚΡΙΤΕΣ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΗΧΑΓΩΓΙΑ
102.6	PLUS RADIO	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
103.0	SPOR 103 STUDIO 3,	ΔΙΑΦΟΡΑ	Διεθνής	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
103.6	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ	ΛΑΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
104.0	ΡΥΘΜΟΣ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
104.4	ΡΑΔΙΟΚΥΜΑΤΑ	MAINSTREAM POP	Ελληνική	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
104.7	ROCK RADIO	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
104.9	ΡΑΔΙΟ Δ.Ε.Θ	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
105.2	LIVE FM	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
105.5	1055 ROCK	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
105.8	ΧΡΩΜΑ CITY	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
106.1	INTERNATIONAL 1055 ROCK	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
106.5	EXTREME ΟΡΘΟΔΟΞΗ	ROCK	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
106.8	ΠΑΡΟΥΣΙΑ	ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ	Ελληνική και διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
107.1	Real FM	MAINSTREAM POP	Ελληνική και διεθνής	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
107.4	LIBERO	ΔΙΑΦΟΡΑ	Ελληνική και διεθνής	ΑΘΛΗΤΙΚΑ
107.7	SUNSHINE RADIO CITY	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ
108.0	THESSALONIKH	MAINSTREAM POP	Διεθνής	ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

2.2 Ραδιοσταθμοί στοχευμένου κοινού στη Θεσσαλονίκη

Ραδιοσταθμοί εναλλακτικής μουσικής

Σ' αυτή την κατηγορία έχουμε εννέα ραδιόφωνα στην εμβέλεια της Θεσσαλονίκης με βάση την εναλλακτική ελληνική ή ξένη μουσική. Πρόκειται για ραδιόφωνα που στην πλειοψηφία τους είναι δημόσια και δημοτικά, εκτός από δύο: τον «Ερωτικό fm» που είναι ιδιωτικός και τον «902» που είναι ο επίσημος Ρ/Σ του Κ.Κ.Ε. Οι υπόλοιποι επτά είναι τα τρία προγράμματα της ΕΡΤ: 1^ο, 2^ο και 3^ο, δύο Ρ/Σ της ΕΡΤ3: «102 fm» και «95,8» και δύο δημοτικά ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης: ο «fm 100» και «100.6 Λόγου και Τέχνης». Ο «Ερωτικός fm» είναι ραδιόφωνο στοχευμένου ακροατηρίου όχι τόσο με βάση τη μουσική -παρόλο που ασχολείται κυρίως με την «έντεχνη» ελληνική σκηνή- αλλά με βάση το συναίσθημα. Πρόκειται για το μοναδικό ραδιόφωνο στην Θεσσαλονίκη που έχει τέτοιο χαρακτήρα. Ο «902 αριστερά στα fm» απευθύνεται σε συγκεκριμένο κοινό με βάση τα πολιτικά πιστεύω και τη μουσική καθώς συνηθίζει και αυτός να παίζει κυρίως ελληνική «έντεχνη» μουσική. Οι Ρ/Σ της ΕΡΑ και της ΕΡΤ3 είναι κρατικά ραδιόφωνα και μαζί με τα δημοτικά ραδιόφωνα: «fm 100» και «fm 100.6 λόγου και τέχνης» αποτελούν τα μοναδικά που ασχολούνται τόσο με τις τέχνες και τα πολιτιστικά της πόλης. Έχουν ενημερωτικές εκπομπές, ειδησεογραφικά δελτία και ψυχαγωγικές εκπομπές. Δεν έχουν εμπορικές διαφημίσεις οπότε δεν εξάρτιονται άμεσα από το χρήμα. Ίσως γι' αυτό έχουν και την άνεση να παίζουν μουσικές πιο εναλλακτικές (σε σχέση με τους περισσότερους ιδιωτικούς Ρ/Σ) όπως το «έντεχνο», η jazz (ελληνική και ξένη), η κλασική μουσική (ελληνική και ξένη) και η ethnic μουσική ή αλλιώς world music. Οι διαφημίσεις που ακούει κανείς στα δημοτικά και στα κρατικά ραδιόφωνα συνήθως έχουν να κάνουν με τα πολιτιστικά. Οι σταθμοί αυτοί πολλές φορές παρουσιάζονται σαν χορηγοί επικοινωνίας στις εκδηλώσεις των δήμων. Αξίζει να αναφερθεί ότι το δημόσιο ραδιόφωνο, όπως είδαμε και στην ιστορική αναδρομή του 1^{ου} κεφαλαίου, είναι πολύ παλιό και κρατάει κάτι από τη σοβαρότητα που είχε και τότε. Αυτό φαίνεται στις εκπομπές και ειδικότερα στον τρόπο ομιλίας των μουσικών παραγωγών και δημοσιογράφων. Πιο συγκεκριμένα η ομιλία στα κρατικά και καμιά φορά και στα δημοτικά ραδιόφωνα, είναι πιο αργόσυρτη και ομαλή από ότι στα ιδιωτικά ραδιόφωνα. Ο λόγος είναι πιο στομφώδεις και όχι έντονος και γρήγορος όπως επικρατεί σε ιδιωτικούς σταθμούς (κυρίως της pop και rock μουσικής).⁹²

⁹² «Ο τρόπος παρουσίασης και η στάση των μουσικών παραγωγών αποτελεί χαρακτηριστικό των ραδιοφώνων. Το πως μιλάει δηλαδή ένας μουσικός παραγωγός μπορούμε να καταλάβουμε και το ύφος της

Δημόσιοι και δημοτικοί σταθμοί

1. 1^ο Πρόγραμμα EPT3 - 102 fm

«Ο 102 FM αποτελεί τον ενημερωτικό σταθμό του Ραδιοφώνου της Μακεδονίας. Με δελτία ειδήσεων κάθε ώρα και με ειδησεογραφικές εκπομπές που αποτελούν το 70% του προγράμματος, τα μικρόφωνα του 102 FM καταγράφουν καθημερινά την πολιτική και διεθνή επικαιρότητα, τις αθλητικές δραστηριότητες, και τον παλμό της Βορειοελλαδικής κοινωνίας.»⁹³ Υπάρχει δικτύωση με «ΕΡΑ1» και «Κόσμος» (93.6, Αθήνα). Το «Κόσμος»⁹⁴ είναι ραδιόφωνο με μεγάλο ενδιαφέρον καθώς είναι καθαρά πολιτισμικό και μουσικά κινητέ στην ξένη world music (παγκόσμια μουσική). Με ακούσματα όπως ethnic, folk, jazz, blues, funk, latin, reggae, soul. Οι αναμεταδώσεις γίνονται στο 1^ο πρόγραμμα που κι αυτό έχει παρόμοιο χαρακτήρα μουσικό. Jazz και κλασική μουσική είναι οι βασικές από τις επιλογές του 1^{ου} προγράμματος της EPT. Οι διαφημίσεις του 1^{ου} προγράμματος δεν είναι εμπορικές καθώς οι περισσότερες είναι για τις τέχνες όπως μουσικές εκδηλώσεις, συναυλίες καλλιτεχνών, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις τεχνών και διάφορα φεστιβάλ.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ελληνική Ραδιοφωνία: στους 105.8 και 91.6», «1^ο πρόγραμμα. στους 105.8 και 91.6: Η δυνατή φωνή της ενημέρωσης», «1^ο πρόγραμμα. στους 91.6 και 105.8.

Επίσημη ιστοσελίδα της EPT: www.ert.gr

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ Κόσμος 93.6 fm: www.ert.gr/kosmos936

2. 2^ο Πρόγραμμα EPT – 90.0

«Από το 1952 έως σήμερα το «Δεύτερο Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας» υπηρετεί πιστά το δίπτυχο ψυχαγωγία-επιμόρφωση και προσπαθεί πάντα να συμβαδίζει με τις ανάγκες της εποχής αλλά και των ακροατών του. Σημαντικός παράγοντας της πορείας του ήταν και είναι το ανθρώπινο δυναμικό του. Μέσα στα χρόνια, το Δεύτερο Πρόγραμμα κατάφερε να δώσει εξαιρετικά δείγματα γραφής αλλάζοντας την έκφραση του ραδιοφώνου στην Ελλάδα. Σημεία αναφοράς: οι θεατρικές παραστάσεις, οι συναυλίες, οι εκπομπές-αφιερώματα στην ποίηση και τη λογοτεχνία, τα ραδιοφωνικά

εκπομπής, καμιά φορά και το ύφος του ραδιοφώνου. Για παράδειγμα στα ραδιόφωνα pop ή rock μουσικής συνήθως οι παραγωγοί κάνουν έντονη παρουσίαση, με γρήγορες εναλλαγές και πολλές πληροφορίες χωρίς διακοπή των τραγουδιών. Αντίθετα στα εναλλακτικά ραδιόφωνα ο παρουσιαστής κάνει ήρεμη και αργόσυρτη παρουσίαση που ορισμένες φορές τα σχόλια μπαίνουν στο κενό ανάμεσα με τα κομμάτια και όχι πάνω στα τραγούδια.», Ζ. Βασιλάκη, Ε. Ανδριοπούλου, Α. Γαζή, ό.π., σελ. 58.

⁹³ Ιστοσελίδα της EPT: *Ραδιόφωνο/ταντότητα*: (<http://tvradio.ert.gr/radio/index.asp?id=21>).

⁹⁴ Ιστοσελίδα του Κόσμος: «*Βασικός πυρήνας αλλά και αφετηρία είναι η μουσική που τα τελευταία 15 χρόνια χαρακτηρίζεται παγκοσμίως ως world music. Μια μουσική που ενσωματώνει παραδοσιακά στοιχεία και τα συνδυάζει με όλα τα σύγχρονα μουσικά ρεύματα, από τη ροκ μέχρι το hip hop, παράγοντας μία νέα μουσική αντίληψη που αυξάνει ολόένα την επίδρασή της στο σύνολο της μουσικής βιομηχανίας, από την Κούβα ως την Ινδία και από την Ελλάδα ως τις ΗΠΑ.*» (www.ert.gr/kosmos936).

"σήριαλ", η ισχυρή παρουσία του παραδοσιακού, του έντεχνου και του ροκ στοιχείου της εγχώριας αλλά και της παγκόσμιας μουσικής. Η πολύ έντονη και αντικειμενικά παραγωγική δεκαετία του '80, υπό τη διεύθυνση της Σοφίας Μιχαλίτση, δημιούργησε καινούργια ρεύματα στο τραγούδι, διαμόρφωσε μια καινούργια αισθητική στα ερτζιανά. Η δεκαετία του '90 δεν ήταν και η καλύτερη για το «Δεύτερο». Η ιδιωτική και η δημοτική ραδιοφωνία κέρδισαν ένα μεγάλο κομμάτι του ακροατηρίου του. Οι συχνές εναλλαγές διευθυντικών στελεχών αποσταθεροποίησαν το προφίλ του. Οι παρεμβολές στο σήμα του αποσυντόνισαν το σταθερό του κοινό. Από το καλοκαίρι του 2001 γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια Όλοι μαζί, παλιοί και νέοι παραγωγοί, βάζουμε τις βάσεις για να δημιουργήσουμε ένα σύγχρονο, άμεσο, νευρώδες και χαμογελαστό Δεύτερο Πρόγραμμα. Με τη γνώση του παρελθόντος, την αίσθηση του παρόντος και την ελπίδα του μέλλοντος, συμμαχούμε με το καλό ελληνικό τραγούδι, οργανώνουμε εκδηλώσεις, μεταδίδουμε συναυλίες και φιλοξενούμε όλες τις μορφές πολιτισμού.»⁹⁵ Το 2ο Πρόγραμμα της ΕΡΤ παίζει κυρίως ελληνική «έντεχνη» μουσική, ελαφρολαϊκό, λαϊκό και ρεμπέτικο. Οι διαφημίσεις του 2^{ου} προγράμματος δεν είναι εμπορικές καθώς οι περισσότερες είναι για τις τέχνες όπως μουσικές εκδηλώσεις, συναυλίες καλλιτεχνών, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις τεχνών και διάφορα φεστιβάλ.

3. 3^ο Πρόγραμμα ΕΡΤ - 92.0

«Το Γ' Πρόγραμμα των βραχέων κυμάτων στέλνει την φωνή της Ελλάδας σε όλες τις Ηπείρους. Με ειδικά σχεδιασμένο καθημερινά πρόγραμμα 17 ωρών, αποτελεί τη γέφυρα επικοινωνίας των Ελλήνων της διασποράς με την Ελλάδα.»⁹⁶ Μουσικά κινείται στο έντεχνη ελληνική μουσική, στην παραδοσιακή μουσική, στην ξένη κλασική μουσική, world music, jazz και latin. Το «3^ο πρόγραμμα» αναμεταδίδει θεατρικές παραστάσεις και ασχολείται γενικά με τις τέχνες και την ποίηση. Οι διαφημίσεις του δεν είναι εμπορικές καθώς οι περισσότερες αφορούν τις τέχνες όπως: μουσικές εκδηλώσεως, συναυλίες καλλιτεχνών, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις τεχνών και διάφορα φεστιβάλ (μουσικά, κινηματογράφου κ.ά.).

Σλόγκαν 3^{ου} προγράμματος της ΕΡΤ: «Ακούτε το 3^ο πρόγραμμα».

4. 102 fm - ΕΡΤ3

«Ο 102 FM αποτελεί τον ενημερωτικό σταθμό του Ραδιοφώνου της Μακεδονίας. Με δελτία ειδήσεων κάθε ώρα και με ειδησεογραφικές εκπομπές που αποτελούν το 70% του προγράμματος, τα μικρόφωνα του 102 FM καταγράφουν καθημερινά την πολιτική

⁹⁵ Λίνα Κυριακού, ΕΡΤ, *Η ιστορία μας*, (www.ert.gr/deytero/index.php/istoria).

⁹⁶ Ιστοσελίδα της ΕΡΤ: *Ραδιόφωνο/ταντότητα*: ό.π.

και διεθνή επικαιρότητα, τις αθλητικές δραστηριότητες, και τον παλμό της Βορειοελλαδικής κοινωνίας.»⁹⁷ Λειτουργεί από το 1947. Το πρώτο εκ των τριών ραδιοφωνικών προγραμμάτων της «EPT3» και της «Ελληνικής Ραδιοφωνίας» (ΕΡΑ). Από το διεθνές ρεπερτόριο προτιμάται η κλασική μουσική, classic rock και soft rock. Και από ελληνική τα έντεχνα και τα λαϊκά. Βρίσκεται σε δικτύωση με την Ελληνική υπηρεσία της Deutsche Welle.

5. 9,58 fm - EPT3 (2ο πρόγραμμα)

«Το Β' πρόγραμμα στους 95,8 fm είναι το πολιτιστικό ραδιόφωνο της Θεσσαλονίκης καλύπτοντας με προγράμματα υψηλής ποιότητας όλους τους τομείς του πολιτισμού.»⁹⁸ Με συνεντεύξεις καλλιτεχνών και μουσικά νέα συνδυάζει την πολιτιστική ενημέρωση και την ψυχαγωγία. Περιλαμβάνει εκπομπές για τις τέχνες και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις επενδυμένες με ξένες, κυρίως, εναλλακτικές μουσικές όπως κλασική μουσική, jazz, blues, classic rock, και alternative rock.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «9.58 EPT 3: σταθμός στον πολιτισμό», «102 fm 9.59 της EPT3».

6. FM 100 – 100.0

«Θεσσαλονίκη, την 3η Σεπτεμβρίου 1987, ο Δήμος θέτει σε λειτουργία το πρώτο μη κρατικό ραδιόφωνο στην περιφέρεια. Ο fm 100, είναι το ιστορικό ραδιόφωνο που έσπασε το κρατικό μονοπώλιο και πρωτοστάτησε στην καθιέρωση της μη κρατικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης στη χώρα μας. [...] Έχει άδεια και βεβαίωση νόμιμης λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ). Εκπέμπει συνεχώς στο νομό Θεσσαλονίκης από την έναρξη της λειτουργίας του.»⁹⁹ Ο fm 100, με φορέα τη Δημοτική εταιρία πληροφόρησης θεάματος και επικοινωνίας, είναι ένας ενημερωτικός Ρ/Σ. Με προσανατολισμό την πληροφόρηση, την ψυχαγωγία, την επιμόρφωση και τον πολιτισμό, μεταδίδει εκπομπές μεγάλης και ποικίλης θεματολογίας. Ενημερώνει για πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και αθλητικά δρώμενα των τοπικών κοινωνιών της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης, προβάλλει και αναδεικνύει το έργο των δημιουργών και τις δράσεις των φορέων. Ψυχαγωγεί με ελληνική μουσική και τραγούδια κυρίως «έντεχνα» αλλά και σπανιότερα pop. Ο FM 100 με τις δράσεις του συμμετέχει στα κοινά των τοπικών κοινωνιών της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης.

⁹⁷ Ιστοσελίδα της EPT: *EPT3 Ραδιόφωνο/ταυτότητα*: ό.π.

⁹⁸ EPT: *EPT3 Ραδιόφωνο/ταυτότητα*: ό.π.

⁹⁹ fm 100, *Ιστορία, Ιστορικό fm 100*:

(http://www.fm100.gr/depthe/index.php?option=com_content&view=category&id=71&layout=blog&Itemid=175).

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ο Fm100 είναι εδώ για να μεταδώσει τον παλμό της πόλης!», «Δημοτικό Ραδιόφωνο Θεσσαλονίκης fm 100».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.fm100.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/pages/Fm100-Thessaloniki/169334929782977

7. Fm Λόγου και τέχνης - 100.6

«Σταθμός εξειδικευμένος στον πολιτισμό και στην παιδεία με την ευρύτερη έννοια του όρου, προσφέρει στους ακροατές του διαφορετικής μορφής ενημέρωση και ψυχαγωγία μεταδίδοντας εκπομπές λαογραφίας, λόγου και εθνικού προβληματισμού. Προβάλλει και αναδεικνύει την πολιτιστική μας κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα και τη λαογραφία της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και της Ελλάδας γενικότερα. Μεταδίδει εκκλησιαστική, κλασική, λαϊκή και τζαζ μουσική, καθώς και άλλες μορφές μουσικής έκφρασης [...]. Ο σταθμός καλύπτει ένα περιορισμένο αλλά ποιοτικό κοινό, το οποίο δεν παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους ιδιωτικούς σταθμούς και αυτός είναι ο λόγος που δε συμπεριλαμβάνουν στη δομή των προγραμμάτων τους παρόμοια θεματολογία. Δίδει την ευκαιρία στους πολίτες, να έχουν μια εναλλακτική δυνατότητα επιλογής και έκφρασης σε θέματα θεάτρου, κινηματογράφου, εικαστικών τεχνών και πολιτισμού, την οποία δεν ικανοποιούν οι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί.»¹⁰⁰ Πρόκειται για σταθμό υπό την κηδεμονία του «fm 100» αλλά με περισσότερη έμφαση στη μουσική παρά στις ειδήσεις. Το έντεχνο και η εναλλακτική μουσική είναι στις βασικές μουσικές προτιμήσεις του Ρ/Σ «λόγου και τέχνης». Υπάρχει και rock εκπομπή στην αγγλική γλώσσα με μουσικές γύρω από το alternative rock.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «100.6. Ακούς τη φωνή σου».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.fm100.gr/depthe

Ένας ραδιοσταθμός πολιτικού ενδιαφέροντος

- 902 Αριστερά στα fm - 90.4

«Ενημερωτικός και ψυχαγωγικός ραδιοφωνικός σταθμός του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΚΚΕ). Μετάδοση τοπικών ειδησεογραφικών και ψυχαγωγικών εκπομπών και σύνδεση με τον «902 fm» της Αθήνας. Μεγάλη ποικιλία μουσικών εκπομπών που καλύπτουν πολύ μεγάλο μέρος μουσικών προτιμήσεων.»¹⁰¹ Βασικές προτιμήσεις είναι η «έντεχνη» ελληνική μουσική, το ελληνόφωνο rock και η λαϊκή μουσική. Ο σταθμός, από το 1988 που δημιουργήθηκε, συμμετέχει στα πολιτιστικά τις

¹⁰⁰ fm 100, Φυσιογνωμία 100,6: (<http://www.fm100.gr>).

¹⁰¹ Ραδιόφωνο, Καρτέλα Ραδιοσταθμού Αριστερά στα fm: (www.radiofono.gr/view-station.php?station_id=89).

πόλης καθώς υποστηρίζει κυρίως την έντεχνη μουσική σκηνή. Όμως σαν Ρ/Σ του Κ.Κ.Ε. έχει και την ανάλογη κλίση προς αυτό. Αυτό είναι φανερό στις ειδήσεις και στις διαφημίσεις του σταθμού, όσες τουλάχιστον έχουν πολιτικό ενδιαφέρον.¹⁰²

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Θεσσαλονίκη αριστερά στα fm»

Η επίσημη ιστοσελίδα του 902: www.902.gr

Ένας ραδιοσταθμός με βάση το συναίσθημα

- Ερωτικός fm – 94.8

Από τον Οκτώβρη του 1994 ο «Ερωτικός fm» παίζει αυστηρά και μόνο τραγούδια ερωτικού περιεχομένου. Είναι δηλαδή ένας Ρ/Σ με στοχευόμενο κοινό βάση στίχου κυρίως και όχι τόσο μουσικής. Παίζει ελληνικές μπαλάντες, «έντεχνα» και λαϊκά τραγούδια πάντα ερωτικού περιεχομένου. Συχνά είναι και τα spot¹⁰³ ερωτικού περιεχομένου που μπαίνουν ανάμεσα από τα τραγούδια που αντικαθιστούν την ομιλία των παραγωγών που είναι πολύ σπάνια. Δύο τρίωρες και δύο τετράωρες εκπομπές από τις 7 το πρωί μέχρι τις 9 το βράδυ διεξάγονται από Δευτέρα έως Σάββατο. Τις υπόλοιπες ώρες, όπως επίσης και την Κυριακή υπάρχει playlist με μουσικές επιλογές. Ο σταθμός αυτός θα μπορούσε να μπει στους σταθμούς mainstream μουσικής αλλά λόγω της ιδιαιτερότητάς του, που είναι δηλαδή σταθμός με βάση το συναίσθημα, παραμένει στην κατηγορία σταθμών ειδικού κοινού.

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.eroticos.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/eroticos9.48

Ραδιοσταθμοί λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής

Εντοπίστηκαν μόνο έξι Ρ/Σ στη Θεσσαλονίκη οι οποίοι απευθύνονται σε στοχευόμενο κοινό καθώς παίζουν αποκλειστικά με την λαϊκή και την παραδοσιακή μουσική και δεν ξεφεύγουν πολύ από αυτό το ύφος. Φυσικά οι ορισμοί για το τι είναι «λαϊκό» και τι «παραδοσιακό» είναι κάπως μπερδεμένοι, αλλά δε θα τους αναλύσουμε περισσότερο σε αυτή την έρευνα. Ως λαϊκούς σταθμούς επιλέξαμε να βάλουμε αυτούς που έχουν σαν βασικό όργανο το μπουζούκι και όλη την κουλτούρα γύρω από την ελληνική λαϊκή μουσική από τις δεκαετίες '40-'70. Κάποιοι σταθμοί που παίζουν λαϊκή μουσική ευρείας κατανάλωσης μπήκαν στην κατηγορία σταθμών ευρύ κοινού και συγκεκριμένα της mainstream ελληνικής μουσικής που θα μιλήσουμε αργότερα γι' αυτούς. Αυτό έγινε

¹⁰² (www.902.gr).

¹⁰³ Ερωτικός, *Spots*: (<http://www.eroticos.gr/spots.asp>).

γιατί σε αυτούς τους σταθμούς μπορεί οι μουσικές επιλογές τους να έχουν ρίζες και σχέση με την λαϊκή μουσική αλλά δεν παύουν να έχουν μια κακή pop αισθητική που έχει περισσότερη σχέση με τη μαζική κουλτούρα παρά με την λαϊκή παράδοση. Τους σταθμούς όμως αυτής της κατηγορίας τους ακούει συγκεκριμένο ακροατήριο με βάση τη μουσική που παίζουν ή και την καταγωγή των ακροατών.¹⁰⁴ Οι δύο από τους έξι, ο «Πόντος Λελέβωσε» και το «Ράδιο Ακρίτες του Πόντου» παίζουν αποκλειστικά παραδοσιακή ποντιακή μουσική και έχουν εκπομπές αφιερωμένες στον ποντιακό πληθυσμό της Κ. Μακεδονίας. Οι υπόλοιποι τέσσερις παίζουν γενικά λαϊκή και παραδοσιακή μουσική. Πιο συγκεκριμένα όμως ο «Λαϊκός fm», και ο «Studio 3 – Παραδοσιακός» παίζουν λαϊκή και παραδοσιακή μουσική ενώ μόνο λαϊκή μουσική παίζουν οι «Ράδιο Αγάπη» και «Ράδιο Υπάρχω».

Ραδιοσταθμοί ποντιακής μουσικής και παράδοσης

1. Ράδιο Ακρίτες του Πόντου - 102.3

Το ραδιόφωνο των Ακριτών του Πόντου με την επωνυμία «Ράδιο Ακρίτες 102,3 fm» είναι υπό την αιγίδα του «Συλλόγου Ποντίων Σταυρούπολης» και λειτουργεί από το 1988. Αποτελεί ένα από τα δύο μέσα ενημέρωσης των Ποντίων στην Βόρεια Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό μέσω διαδικτύου. Ενημερώνει για εκδηλώσεις, ομιλίες δραστηριότητες συλλόγων, εκθέσεις και συναυλίες που διοργανώνονται σε όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό. Αποτελεί σημείο αναφοράς για όλους τους Ποντιακούς συλλόγους που ενημερώνουν και ενημερώνονται για διάφορες δραστηριότητες που αφορούν τον Ποντιακό Ελληνισμό. Ψυχαγωγεί όσους ενδιαφέρονται για την παράδοση, μέσω του μουσικού προγράμματος και των εκπομπών. Στην προσπάθεια αυτή παίρνουν μέρος δημοσιογράφοι, και μέλη του συλλόγου και της νεολαίας.¹⁰⁵

Ιστοσελίδα Συλλόγου Ποντίων Σταυρούπολης: www.akritestoupontou.gr

2. Πόντος λελέβωσε - 101,3

Ο «Πόντος Λελέβωσε» ανήκει στα Ποντιακά Σωματεία και αποτελεί έναν εκ των δύο Ρ/Σ των Ποντίων στην Βόρεια Ελλάδα. Εκπέμπει από την πόλη της Καβάλας, στους 101.3 MHz και μέσω διαδικτύου στην υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό. Μεταδίδει 24ώρες το 24ωρο, ποντιακή μουσική και τραγούδια.¹⁰⁶

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ραδιοφωνικός Σταθμός Ποντίων 101.3».

¹⁰⁴ Δύο ραδιόφωνα που παίζουν μόνο ποντιακή μουσική: «Πόντος Λελέβωσε» και «Ράδιο Ακρίτες του Πόντου».

¹⁰⁵ (www.akritestoupontou.gr).

¹⁰⁶ (www.lelevose.com).

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.lelevoe.com

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/lelevoe

Ραδιοσταθμοί λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής

1. Studio 3, Παραδοσιακός - 103.6

Ο ραδιοφωνικός σταθμός «Studio 3» ή «Παραδοσιακός fm» από την Θεσσαλονίκη, υπάρχει για πάνω από 25 χρόνια (1988) και είναι στην ιδιοκτησία του Απόστολου Φίλη.¹⁰⁷ Είναι σταθμός ψυχαγωγικού και ενημερωτικού χαρακτήρα. Επικεντρώνεται στα λαϊκά, κυρίως παλιά, αλλά και τα πιο πρόσφατα τραγούδια, με αποκλειστικά ελληνική μουσική και με ιδιαίτερη έμφαση στη δημοτική παράδοση.¹⁰⁸ Συγκεκριμένα προβάλλει τις δεκαετίες 1950 - 1980. Το ειδικό ρεπερτόριο του σταθμού τον αναγκάζει να απευθύνεται και σε πιο εξειδικευμένο κοινό λαϊκής μουσικής προτίμησης. Μερικές φορές ο σταθμός παίζει και πιο «λαϊκο-πόπ» τραγούδια αλλά στην πλειοψηφία του παίζει λαϊκή και παραδοσιακή μουσική.

Σλόγκαν P/Σ: *«Όπου κι αν είσαι όπου κι αν πας, Θεσσαλονίκη, Μακεδονία... Να θυμάσαι: Studio 3», «Κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε στιγμή Studio 3. Πάντα κοντά σας».*

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.studio3.gr

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/groups/273494247893

2. Λαϊκός fm - 87.6

«Ο Λαϊκός 87,6 δημιουργήθηκε τον Ιανουάριο του 2000, με Ελληνική λαϊκή μουσική και τραγούδια.»¹⁰⁹ P/Σ ψυχαγωγικού χαρακτήρα με διαφημίσεις και στοχευμένο κοινό με βάση τη μουσική προτίμηση. Εκπέμπει παλιά τραγούδια αλλά και νέες επιτυχίες από λαϊκό και λαϊκοποπ μέχρι και παραδοσιακή μουσική. Σύμφωνα με το πρόγραμμα του P/Σ, εκφωνητής υπάρχει μόνο τις πρωινές ώρες.¹¹⁰ Τις υπόλοιπες ώρες παίζει playlist με επιλογές. Κάποιες φορές, πιο σπάνια όμως, παίζονται κομμάτια και παραδοσιακής ελληνικής μουσικής.

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.laikos.gr

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/www.laikos.gr

¹⁰⁷ «Δημοσιογράφος - ιδιοκτήτης του P/Σ STUDIO3 Θεσσαλονίκης 103.6 FM. Ξεκίνησα από το πειρατικό ραδιόφωνο και τώρα για 23 χρόνια τα λέμε καθημερινά.», Από το facebook του Απόστολου Φίλη: (<https://www.facebook.com/profile.php?id=1058664764>).

¹⁰⁸ (www.studio3.gr).

¹⁰⁹ Λαϊκός fm: (<http://www.laikos.gr/radio/radio-shows>)

¹¹⁰ Λαϊκός fm: (<http://www.laikos.gr/radio/producers>)

Ραδιοσταθμοί λαϊκής μουσικής

1. Ράδιο Αγάπη – 88.3

Για το ράδιο «Αγάπη» δε βρέθηκαν πληροφορίες. Ίσως να πρόκειται για ερασιτεχνικό, πειρατικό σταθμό. Είναι ψυχαγωγικός ραδιοφωνικός σταθμός με ελληνική λαϊκή και ελαφρολαϊκή μουσική από το 1999. Δεν εκπέμπει όλες τις ώρες και δεν έχει διαφημίσεις.

2. Ράδιο Υπάρχω - 92.8

Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν ο «Άρης fm» ένα αθλητικό ραδιόφωνο αφιερωμένο στην ομάδα του Άρη. Το «Ράδιο Υπάρχω» είναι μάλλον πειρατικό γιατί δεν υπάρχει κάτι επίσημο στο διαδύκτιο. Επίσης η μετάδοσή του δεν είναι συνεχόμενη ούτε φαίνεται να έχει διαφημίσεις. Παρ' όλα αυτά όταν έχει εκπομπές, κυρίως τα πρωινά, δίνονται στον αέρα τα τηλέφωνα του σταθμού για παραγγελίες τραγουδιών και αφιερώσεις. Η λαϊκή και η ελεφρολαϊκή μουσική του '60 και '70 και τα ινδοπρεπή λαϊκά της εποχής, είναι το βασικό ρεπερτόριο του Ρ/Σ. Το όνομα του σταθμού μπορεί να έχει σχέση με ένα κομμάτι του Στέλιου Καζαντζίδα «Υπάρχω»¹¹¹ που παίζεται κατά κόρον σε αυτό το σταθμό.

Θρησκευτικοί ραδιοσταθμοί

Βρέθηκαν δύο ραδιοσταθμοί θρησκευτικού περιεχομένου στη περιοχή της Θεσσαλονίκης. Τέτοιου είδους σταθμοί απευθύνονται κυρίως σε ορθόδοξους χριστιανούς και έχουν καθαρά προπαγανδιστικό χαρακτήρα. Όχι μόνο σε θέματα πίστης αλλά και σε θέματα εθνικού φρονήματος. Όπως είναι λογικό αυτοί οι σταθμοί έχουν εκπομπές κατήχησης με ομιλίες ιερωμένων και ιεροκηρύκων, απαγγελίες και αναλύσεις θρησκευτικών βιβλίων και απευθείας μεταδόσεις ή ηχογραφημένες εκπομπές με ιερά μυστήρια όπως θεία λειτουργία, απόδειπνο κ.τ.λ. Ακούγονται τραγούδια χριστιανικά με ελληνικό στίχο, όπου ορισμένα από αυτά -από προσωπική μου εμπειρία- τα τραγουδάνε στις χριστιανικές κατασκηνώσεις. Επίσης συχνές είναι και οι ψαλμωδίες τροπαρίων από βυζαντινές χορωδίες. Είναι άξιο ενδιαφέροντος το γεγονός ότι από το ξένο ρεπερτόριο προτιμούνται κυρίως ορχηστρικά της κλασικής μουσικής, σύγχρονης ή παλαιότερης. Πιθανόν επειδή σε τέτοια τραγούδια δεν υπάρχουν λόγια που θα μπορούσαν να «σκανδαλίσουν» το ακροατήριο. Εκτός από χριστιανική μουσική

¹¹¹ (http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=3616).

κάποιες φορές ακούγονται και πατριωτικοί ύμνοι όπως ο εθνικός ύμνος της Ελλάδος και το «Μακεδονία ξακουστή».

1. Ορθόδοξη Παρουσία – 106.8

Αποτελεί το Ραδιοφωνικό σταθμό της Ιεράς Μητροπόλεως Λαγκαδά από το 1988. Είναι καθαρά θρησκευτικού περιεχομένου με εκπομπές κατήχησης, αναμεταδόσεις θρησκευτικών μυστηρίων όπως το απόδειπνο και η θεία λειτουργία. Οι ψαλμωδίες, και τα χριστιανικά τραγούδια είναι το βασικό ρεπερτόριο του σταθμού χωρίς να λείπουν και οι ειδήσεις γενικού περιεχομένου από το πρόγραμμά του.¹¹²

Ιστοσελίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Λαγκαδά: www.imlagada.gr

2. Λυδία η Φιλιππησία – 94.2

Ορθόδοξος χριστιανικός ραδιοφωνικός σταθμός, εκπέμπει υπό την αιγίδα της Αδελφότητας «Λυδία» και της Ιερής Μητρόπολης Θεσσαλονίκης. Ο εκκλησιαστικός ραδιοφωνικός σταθμός «Λυδία η Φιλιππησία» εμφανίστηκε στον χώρο των ερτζιανών κυμάτων το 1993 και «έχει ένα ποικίλο 24ωρο πρόγραμμα, που καλύπτει θέματα εκκλησιαστικά, εθνικά, πνευματικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά, πολιτιστικά».¹¹³ Βρίσκεται σε δικτύωση με τον «Ραδιοφωνικό Σταθμό της Εκκλησίας της Ελλάδος» στο νομό Αττικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η «Λυδία η Φιλιππησία» εκτός από το ραδιόφωνο λειτουργεί και χριστιανική κατασκήνωση.¹¹⁴ Υπάρχει επίσης και μηνιαίο περιοδικό χριστιανικού περιεχομένου με την ονομασία «Η Αγία Λυδία».¹¹⁵

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ραδιοφωνικός Σταθμός Λυδία η Φιλιππησία».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.radiolydia.com

Rock ραδιοσταθμοί

Υπάρχουν εννέα Ρ/Σ στη Θεσσαλονίκη που παίζουν rock και pop-rock μουσική. Πρόκειται για σταθμούς μουσικό-ψυχαγωγικούς που απευθύνονται και στο ανάλογο κοινό, κυρίως νεανικό. Οι τέσσερις από τους εννέα: ο «89 Rainbow», ο «Imagine» ο «Rock Radio» και ο «1055 Rock» παίζουν κυρίως pop-rock και alternative (εναλλακτική) rock μουσική. Θα μπορούσαμε να τους βάλουμε στην υποκατηγορία alternative rock, γιατί είναι σταθμοί που παίζουν εναλλακτική rock μουσική, η οποία είναι πιο εύπεπτη ακόμα και για ακροατές που δεν ακούνε rock. Στην ουσία είναι pop-rock ραδιοσταθμοί και παρόλο που θεωρούνται ειδικευμένοι σταθμοί δεν απέχουν πολύ

¹¹² (www.imlagada.gr).

¹¹³ Ράδιο Λυδία, *Πρόγραμμα*: (<http://www.radiolydia.com/program.asp>).

¹¹⁴ Κατασκηνώσεις Λυδία: (<http://www.lydiacamp.gr>).

¹¹⁵ Περιοδικού Λυδία: (<http://www.lydiamagazine.gr>).

από την μαζική pop κουλούρα και όλη τη φιλοσοφία της «επιτυχίας».¹¹⁶ Αυτοί οι τέσσερις παρόλο που απευθύνονται σε rock κοινό παίζουν πιο mainstream μουσικές χωρίς όμως να ξεφεύγουν πάρα πολύ από το χαρακτήρα τους. Ακολουθούν ένα μοντέλο σταθμού αναλόγου του «MTV» (music television) με τα ανάλογα «top 10» ή «power track». Προτείνουν δηλαδή κάποιες συγκεκριμένες μπάντες του εξωτερικού με βάση τα ανάλογα charts που βγαίνουν στις ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία. Δύο άλλοι σταθμοί παίζουν αποκλειστικά hard rock (σκληρή rock) μουσική χωρίς πολλές διαφημίσεις και με ελάχιστη ομιλία: Ο «Rock Extreme Edition» και ο «Procka fm» παίζουν hard rock, metal, hardcore και punk. Εδώ μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για δύο περιπτώσεις που τουλάχιστον στα fm της Θεσσαλονίκης σπανίζει να έχουμε τόσο εξειδικευμένους μουσικούς Ρ/Σ. Οι υπόλοιποι τρεις Ρ/Σ: «Heart fm», «R.S.O.» και «Velvet» έχουν μεν στο ρεπερτόριο τους κι αυτοί τα pop-rock ακούσματα αλλά επιμένουν κυρίως στη δεκαετία του '80 με πιο συχνές αναφορές σε rock μπαλάντες, new wave και disco μουσική. Οπότε η επόμενη rock υποκατηγορία θα μπορούσε να είναι: pop-rock 80's. Εν πάση περιπτώσει και οι εννέα έχουν σαν κοινό τους χαρακτηριστικό τη rock μουσική, άλλοτε τη σκληρή και άλλοτε την εναλλακτική (alternative rock). Είναι σίγουρα σταθμοί που απευθύνονται κυρίως στη νεολαία και δεν έχουν ειδήσεις ή εκπομπές λόγου καθώς γι' αυτούς είναι προτεραιότητα η μουσική.

Alternative rock ραδιοσταθμοί

1. Rock Radio - 104.7

Το 1999 ο Σωτήρης Βακάρος, σύμφωνα με τον ίδιο το σταθμό, έφερε στον «αέρα» της Θεσσαλονίκης τον «Rock Radio». Ο οποίος εξακολουθεί να κατέχει την ιδιοκτησία του σταθμού σύμφωνα με το Ε.Σ.Ρ. (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης) και να κάνει εκπομπές μαζί με τους υπόλοιπους μουσικούς παραγωγούς του Ρ/Σ. Ο «Rock Radio 104,7» σχεδόν μονοπωλεί στο είδος του. Την τελευταία δεκαετία προωθεί τα μουσικά δρώμενα της πόλης της Θεσσαλονίκης αλλά και της υπόλοιπης χώρας. Ο rock σταθμός, ένας από τους δημοφιλέστερους της χώρας, είναι χορηγός σε πολλές μουσικές εκδηλώσεις.¹¹⁷ Κινείται στη rock σκηνή και στα περισσότερα παρακλάδια της, όχι όμως

¹¹⁶ «Έχουν πρόβλημα και με τις μουσικές γιατί μπορεί να λένε ότι παίζουν rock αλλά παίζουν το rock στην πιο συντηρητική του μορφή. Κάποια πράγματα που είναι πολύ γνωστά. Γιατί και αυτοί ποντάρουν και καλά σε ένα κοινό rock αλλά ένα κοινό που δε νομίζω ότι άμα τους κάψει να πάνε λίγο στο «μπουζούκι» δε θα πάνε να ακούσουν και κάτι πιο mainstream. Δηλαδή είναι λίγο «λαϊκό-ρόκ» αυτά τα ραδιόφωνα. [...] Οπότε παίζουν το mainstream το rock περισσότερο. Θα ήθελα εκπομπές που να είναι πιο εξειδικευμένες.»

Α. Καλλόπουλος, ό.π.

¹¹⁷ (www.rockradio.gr).

τόσο της «σκληρής» όπως hard rock και punk αλλά ούτε τις πιο «δύσκολης» στα αυτιά του ευρύ κοινού, όπως progressive, psychedelic ή avant-garde, αλλά σε πιο ευκολοάκουστα είδη. Από καινούρια ακούσματα υπερσχύει το alternative (εναλλακτικό) rock, pop-rock και από παλιότερα ακούσματα το classic rock. Τα κομμάτια είναι ειδικά επιλεγμένα ώστε κάποιος που δεν ασχολείται ιδιαίτερα με το είδος να μπορεί να ακούσει ευχάριστα το σταθμό αυτό. Ακολουθεί το αμερικάνικό πρότυπο σταθμού με το ανάλογο καθημερινό «top ten». Ενδιαφέρον είναι και η καθημερινή αναφορά στην ιστορία της rock και pop μουσικής μέσα από το σχετική μουσική εκπομπή «σαν σήμερα». Στην εκπομπή αυτή αναφέρεται τι έγινε δισκογραφικά, συναυλιακά ή ποιός καλλιτέχνης πέθανε ή γεννήθηκε εκείνη τη συγκεκριμένη μέρα και διάφορα άλλα θέματα στο χώρο της pop και rock μουσικής.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*Rock Radio. Thessaloniki*», «*105.5 Rock Radio With Rock*».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.rockradio.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/RockRadio104.7

2. 1055 Rock - 105.5

Πρώην «Fresh» ή «Kiss». Ο «1055 Rock» είναι ένας σταθμός μουσικός και ενημερωτικός με ιδιαίτερο χαρακτήρα και έτος ίδρυσης το 2001. Φορέας του Ρ/Σ: Ψηφιακές μεταδόσεις μονοπ. ΕΠΕ. Είναι ζωντανός σταθμός με ενημέρωση για τις νέες κυκλοφορίες, «top ten» και εκδηλώσεις. Σχεδόν μονοπωλεί το χώρο της ευρύτερης rock και pop-rock μουσικής στην περιοχή της κεντρικής Μακεδονίας, με δεκαεννιά ώρες πρόγραμμα. Πολλές από τις εταιρίες παραγωγής μουσικών εκδηλώσεων χρησιμοποιούν τον «1055» για την προώθηση των εκδηλώσεων τους, με αποτέλεσμα ο σταθμός να βοηθάει στην ευρύτερη διαφήμιση αυτών.¹¹⁸ Θεωρείται ένα ιδιαίτερα αποτελεσματικό μέσο προβολής όχι μόνον με βάση τα ποσοτικά στοιχεία του σταθμού αλλά και τα ποιοτικά (υψηλότερες ακροαματικότητες στις ηλικίες 18-45 βάσει FOCUS-BARI, ειδικά στο ακροατήριο υψηλού μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου, πρώτος σε πιστότητα ακροατών στο ίδιο κοινό καθώς και στην αποκλειστική ακρόαση). Μουσικά κινείται στη rock όπως είναι και το όνομα του σταθμού. Αλλά για κάποιον που ακούει rock μουσική είναι κάπως mainstream οι μουσικές επιλογές του και επαναλαμβανόμενες.¹¹⁹ Παρ' όλα αυτά η έλλειψη άλλων τέτοιων σταθμών τον κάνει ευρύτερα αποδεκτό από το rock και όχι μόνο ακροατήριο της πόλης. Ο σταθμός παίζει

¹¹⁸ (www.1055rock.gr).

¹¹⁹ «Κατά καιρούς, ειδικά στο «1055» έχουν περάσει και παιδιά που έχουν παίξει και πιο ψαγμένα πράγματα αλλά θα 'θελα –ειδικά επειδή αυτά τα ραδιόφωνα είναι στα fm- να την ψάχνανε και λίγο περισσότερο. Και σαν λόγος, όχι μόνο σαν μουσική.», Α. Καλλόπουλος, ό.π.

κυρίως alternative rock, pop-rock και classic rock. Τα πιο «σκληρά» ακούσματα όπως metal και punk τα έχει αναλάβει ο αδερφικός σταθμός του «1055», ο «Rock Extreme». Ο σταθμός δεν έχει ειδήσεις, ότι αποτελεί ενημέρωση είναι μόνο γύρω από τη rock μουσική και ιστορία. Με τα «Rock news» ενημερώνει για τις εξελίξεις στη μουσική και για ιστορικά θέματα γύρω απ' τη rock. Κάθε βδομάδα βγάζει το «top ten» με τα δέκα «καλύτερα κομμάτια» του σταθμού. Στην επιλογή των κομματιών δεν παίζει ρόλο η κρίση του κοινού αλλά οι μουσικοί παραγωγοί και οι εμπορικοί στόχοι του σταθμού.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Στους 105,5 ακούτε 1055 Rock», «Στους 105,5 ακούτε 1055 Rock, [.....] το καλύτερο rock ραδιόφωνο της πόλης».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.1055rock.gr

3. 89 Rainbow - 89.0

Παλιότερα ονόματα της συχνότητας ήταν «Ράδιο Μακεδονία» και «Top fm». Ο Ρ/Σ «89 Rainbow» δημιουργήθηκε το 2005 και είναι ψυχαγωγικού χαρακτήρα με διαφημίσεις και στοχευμένο κοινό με βάση τη ροκ μουσική. «Μεταδίδει επιλεγμένες κλασικές επιτυχίες, χωρίς βέβαια να απαξιώνει τη μουσική του σήμερα.»¹²⁰ Παίζει ξένη rock και pop μουσική από προηγούμενες δεκαετίες αλλά και με πιο καινούρια κομμάτια στο ίδιο στυλ ενώνοντας τη rock μουσική του παρελθόντος με του σήμερα. Σπανιότερα παίζει και συγκροτήματα από την ελληνική rock σκηνή όπως: «Τρύπες», «Μωρά στη Φωτιά» και «Ξύλινα σπαθιά».

Σλόγκαν Ρ/Σ: «89 Rainbow. Νιώσε μουσική, νιώσε Θεσσαλονίκη», «89 Rainbow. Αληθινή μουσική», «89 Rainbow», *Αν σας αρέσουν οι System of a Down¹²¹ και δεν μπορείτε να ξεχάσετε τους Aerosmith¹²² αυτό είναι το ραδιόφωνό σου*».

Η επίσημη ιστοσελίδα: www.89rainbow.gr

4. Imagine - 89.7

Πρώην «Studio 5». Ο «Imagine» είναι ένας ψυχαγωγικός νεανικός Ρ/Σ με έναρξη λειτουργίας τις 28 Οκτωβρίου του 2007. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του, έχει γεμάτο πρόγραμμα με εκπομπές τις καθημερινές από 7 το πρωί μέχρι 11 το βράδυ.¹²³ Τις υπόλοιπες ώρες και όλο το Σαββατοκύριακο παίζει playlist με μουσικές επιλογές. Ξένη pop-rock, alternative rock, και ηλεκτρονική μουσική είναι οι βασικές επιλογές του σταθμού. Ο Ρ/Σ παίζει κανονικά διαφημίσεις και έχει ανοιχτές τηλεφωνικές γραμμές

¹²⁰ 89 Rainbow, Πρόγραμμα: (<http://www.89rainbow.gr/index.php/program>)

¹²¹ Wikipedia, System of a Down: «Αρμενικο-Αμερικάνικο metall/rock συγκρότημα από τη Νότια Καλιφόρνια, που σχηματίστηκε το 1994.», (http://el.wikipedia.org/wiki/System_of_a_Down).

¹²² Wikipedia, Aerosmith: «Οι Aerosmith είναι ένα αμερικάνικο συγκρότημα της ροκ μουσικής σκηνής, το οποίο δημιουργήθηκε το 1970 από τον τραγουδιστή Steven Tyler και τον κιθαρίστα Joe Perry.», (<http://el.wikipedia.org/wiki/Aerosmith>).

¹²³ Imagine, Πρόγραμμα: (<http://www.imagine897.gr/581200BA.el.aspx>).

για μηνύματα και αφιερώσεις. Εκπέμπει κυρίως mainstream ξένη μουσική και πιο σπάνια ελληνική. Οι μουσικές εκπομπές του έχουν εύθημο και σατυρικό χαρακτήρα και έχουν μεγάλη ακροαματικότητα καθώς κάποιοι από τους παραγωγούς του σταθμού κάνουν ή έκαναν παλιότερα εκπομπές και στην τηλεόραση.¹²⁴ Όπως το «Ράδιο Αρβύλα», «Α.Μ.Α.Ν.» και «Comfuzio».¹²⁵ Γίνεται αναμετάδοση του σταθμού στον «Ράδιο Παλλήνη – Imagine» της Χαλκιδικής.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «το ραδιόφωνο όπως το φαντάστηκες»¹²⁶, «89.7 Imagine 89.7: Γεμμάτο φαντασία», », «Imagine89», «89.7 Imagine μουσική, μουσική. Μουσική imagine».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.imagine897.gr

Hard Rock ραδιοσταθμοί

1. 1055 Rock Extreme Edition -105.6

Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν το «Ράδιο Εγνατία» ένας rock σταθμός. Από τον Οκτώβριο του 2012 αποτελεί μέρος του «1055 Rock». Αλλά παίζει πιο σκληρή ξένη μουσική από ότι στα 105.5. Στις μουσικές επιλογές κυριαρχεί η metal με διάφορα παρακλάδια της όπως: heavy metal, thrash metal, power metal και hardcore. Δεν λείπουν και μουσικές από τη σκληρή rock παγκόσμια μουσική σκηνή με παρακλάδια της όπως: hard rock, classic rock, punk-rock αλλά και alternative. Γενικά τα περισσότερα κομμάτια που παίζει ο σταθμός είναι σε γρήγορα tempo και έχουν ως βασική συνταγή τις ηλεκτρικές κιθάρες και τον «βρώμικο» ήχο. Σπάνια ακούμε φωνή μουσικού παραγωγού καθώς ο σταθμός φτιάχτηκε καθαρά για μουσική ψυχαγωγία και απευθύνεται σε συγκεκριμένο ακροατήριο. Πιθανόν οι μουσικές να είναι από έτοιμες λίστες. Οι λίγες διαφημίσεις είναι οι ίδιες με τον αδερφικό του σταθμό: «1055 Rock». Και οι δύο σταθμοί προμοτάρουν συναυλίες και μαγαζιά της πόλης όπως το eightball club και το principal club theatre. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ σ' αυτά τα μαγαζιά

¹²⁴ Άκουσε το: «Το ότι οι δημιουργοί του είναι ο Γιάννης Σερβετας και ο Αντώνης Κανάκης ("Α.Μ.Α.Ν. Τα καθάρματα" κ.λ.π.), αυτό αποτελεί είδηση. Με πολύ κέφι και επικοινωνία με το κοινό καταφέρνουν να σε κάνουν να "κολλήσεις" την βελόνα στην συχνότητα 89,7 MHz και να αρχίσεις να χαμογελάς με τα ευφρολόγηματα παρουσιαστών και ακροατών. Μαζί τους είναι και ο Στάθης Παναγιωτόπουλος ("Νηστικό αρκούδι") που με την γνώση του στην μουσική και το ιδιαίτερο του χιούμορ βάζει και αυτός την σφραγίδα του στο προφίλ του σταθμού.», Αρίτονι, Κανάκης – Σερβετάς: *Imagine 89,7*, 2007, (<http://www.akouseto.gr/kanakis-servetas-imagine-897>).

¹²⁵ Βικιπαίδεια: *Α.Μ.Α.Ν.*: «Το Α.Μ.Α.Ν. (1997-2000) ήταν μια κωμική και σατιρική τηλεοπτική εκπομπή του MEGA, αρχικά, και μετά του ANTI. Την εκπομπή παρουσίαζαν οι Αντώνης Κανάκης και Σωτήρης Καλυβάτσης.» (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91.%CE%9C.%CE%91.%CE%9D>).

«Το Comfuzio ήταν μια κωμική και σατιρική τηλεοπτική εκπομπή της EPT-3 και στη συνέχεια του Star που προβαλλόταν σε ζωντανή μετάδοση. Την εκπομπή παρουσίαζαν ο Αντώνης Παπαράς, ο Αντώνης Κανάκης, και Σωτήρης Καλυβάτσης. Η εκπομπή είχε ζωντανό κοινό κυρίως σχολεία της Θεσσαλονίκης.» (<http://www.greektvsubs.gr/showthread.php?t=28256>).

¹²⁶ Imagine: (www.imagine897.gr).

εμφανίζονται και ελληνικά συγκροτήματα, και οι δύο σταθμοί (105.5 και 106.5) υποστηρίζουν κυρίως τα ξένα συγκροτήματα της παγκόσμιας βιομηχανίας της δισκογραφίας. Πιθανόν γιατί αυτά τα ονόματα μπαίνουν πιο εύκολα σαν χορηγοί στις αφίσες των συναυλιών. Τα ελληνικά συγκροτήματα αντιθέτως που κινούνται στην underground σκηνή που έχουν και μικρότερο budget (εισιτήριο, ήχο, φώτα κ.τ.λ.) δεν προτιμούνται στις διαφημίσεις του σταθμού.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Στους 106.5 ακούτε 1055 Rock Extreme», «Ακούτε 1055 Rock, Extreme Edition», «106.5 Extreme».

2. Procka fm - 93.4

Σ' αυτή τη συχνότητα ήταν παλιότερα ο «Μύθος στα fm» και έπαιζε κυρίως έντεχνο, λαϊκό και ελληνικό ροκ. Σαν «Procka» έχει μόνο λίγους μήνες ζωής, καθώς γεννήθηκε το Φεβρουάριο του 2013.¹²⁷ Παίζει ξένη σκληρή rock μουσική όπως heavy metal, hard rock, thrash και punk και αυτό φαίνεται και στην αρχική σελίδα του σταθμού,¹²⁸ όπως και στο όνομα του, «Procka»: λογοπαίγνιο-συνδυασμός των λέξεων rock και πρόκα. Είναι ψυχαγωγικού rock χαρακτήρα με στοχευόμενο κοινό. Δε φαίνεται να έχει διαφημίσεις και ούτε πολύ ομιλία. Θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε ως ανταγωνιστή του προηγούμενου σταθμού (Rock Extreme) γιατί και οι δύο κινούνται στα ίδια μουσικά μονοπάτια και δεν έχουν πολύ ομιλία και διαφημίσεις.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Procka, με την πρόκα πιο δυνατά».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.prockafm.tk

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/pages/Procka-FM-934/119475064898190

Pop-rock 80's ραδιοσταθμοί

1. R.S.O. - 91.7

Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν το «Ράδιο Όμικρον». Ο «RSO 91.7 fm» είναι ένας ραδιοφωνικός σταθμός της Θεσσαλονίκης που υπάρχει από το 1993 και μεταδίδει ξένη μουσική με επιλεγμένες «επιτυχίες». Βασικός πυρήνας των επιλογών είναι η δεκαετία του '80 με rock, pop, disco, και new wave τραγούδια, κλασσικό rock του '70 και πιο μεταγενέστερα, της δεκαετίας του '90 δηλαδή. Αυτό φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία του σταθμού, όσον αφορά τη μέση ηλικία των ακροατών, από την επίσημη

127 «Ένας νέος ραδιοφωνικός σταθμός βγήκε στον αέρα της Θεσσαλονίκης από τις αρχές Φεβρουαρίου, από τη συχνότητα του Μύθου στους 93,4. Όπως είχαμε προαναγγείλει, το ιστορικό «έντεχνο» ραδιόφωνο της πόλης παρέδωσε τη συχνότητά του σε νέα διεύθυνση, η οποία συνεχίζει με νέο μουσικού προφίλ», Ραδιόφωνο, Θεσσαλονίκη: ο έντεχνος Μύθος έγινε... σκληρή Procka: Παρ, 08/02/2013, (<http://www.radiofono.gr/node/3468>).

¹²⁸ (www.prockafm.tk).

ιστοσελίδα του σταθμού.¹²⁹ Συχνότερα παίζει μπαλάντες και soft rock παρά hard rock μουσική. «Η γεωγραφική κάλυψη με την εμβέλεια του πομπού του Χορτιάτη περιλαμβάνει τους Νομούς: Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Κιλκίς, Σερρών, Πέλλας, Ημαθίας και Πιερίας σε πληθυσμό άνω των 2.000.000 κατοίκων.»¹³⁰. Όσον αφορά το πρόγραμμα υπάρχουν εκπομπές τις καθημερινές από τις 8 το πρωί μέχρι τις 11 το βράδυ.¹³¹ Τις υπόλοιπες ώρες υπάρχει playlist με τραγούδια.

Σλόγκαν Ρ/Σ: *«Τραγούδια που δεν ξαναγράφονται, απλά ξανακούγονται», «97.7 R.S.O. Αρέσει», «Η μουσική που αγαπάς στο σταθμό που σε αρέσει».*

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.rso.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/rso917

2. Heart fm - 93.1

Υπό του φορέα Heart A.E., ο «Heart fm» είναι ένα ψυχαγωγικό ραδιόφωνο διεθνής pop-rock μουσικής από το 2003 και μετά. Από τον Ρ/Σ ακούγονται τα είδη: classic rock, alternative rock, όπως επίσης pop και rock μπαλάντες. Η δεκαετία των 80's είναι στις βασικές επιλογές. Σύμφωνα με το πρόγραμμα του στο επίσημο site¹³², ο Ρ/Σ έχει τρεις εκπομπές υπό την επιμέλεια τριών παρουσιαστών καθημερινά από τις 8 το πρωί μέχρι τις 10 το βράδυ. Υπάρχει μια εκπομπή το Σάββατο με ιταλική ερωτική μουσική και μια πεντάωρη καθημερινή εκπομπή από τις 12 τα μεσάνυχτα έως τις 5 το πρωί, με επιλογές από playlist. Η ιστοσελίδα έχει να ενημερωθεί από τον Απρίλιο του 2012 οπότε ίσως έχει αλλάξει το πρόγραμμα ή οι παρουσιαστές από τότε, παρόλα αυτά τα συμπεράσματα, σε σχέση με τον χαρακτήρα του Ρ/Σ, από την ακρόαση συμπίπτουν με τις πληροφορίες από την σελίδα του.

Σλόγκαν Ρ/Σ: *«93.1 Heart FM. Νιώθεις όμορφα».*

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.heartfm.gr

3. Velvet – 96.8

Πρώην «Dallas» και «Μελωδικός». Σαν «Velvet» ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώμβριο του 2009. Είναι ένας ψυχαγωγικός σταθμός χωρίς πολύ ομιλία και διαφημίσεις με pop-rock μουσική του '80 αλλά και με μπαλάντες και χορευτική

¹²⁹ «Οι ακροατές μας είναι: Άνδρες 48% - Γυναίκες 52%, κυρίως μεταξύ 13-54 ετών, με έμφαση στις ηλικίες 25-44», (www.rso.gr)

¹³⁰ RSO, ό.π.

¹³¹ RSO, *Εκπομπές*: (www.rso.gr/shows.asp).

¹³² Heart fm: (<http://www.heartfm.gr>).

μουσική όλων των εποχών.¹³³ Το γεγονός αυτό φαίνεται και στην ομάδα του σταθμού στο facebook μέσω από τις διάφορες αναρτήσεις ακροατών και παρουσιαστών.¹³⁴

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*Η μουσική στα καλύτερά της*», «*86.8 Velvet. Τα καλύτερα τραγούδια όλων των εποχών*».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.velvet968.gr

Ιστοσελίδα στο FB: www.facebook.com/968velvet

Αθλητικοί ραδιοσταθμοί

Από την ακρόαση στα fm και την ανασκόπηση σε όλες τις ραδιοφωνικές λίστες στο διαδίκτυο βρήκαμε έξι ραδιοσταθμούς αθλητικού περιεχομένου. Σίγουρα υπάρχουν κι άλλα ραδιόφωνα στην εμβέλεια της Θεσσαλονίκης που έχουν αθλητικές εκπομπές μέσα στο πρόγραμμα τους αλλά μόνο αυτοί οι έξι έχουν ως βασικό συστατικό τους την αθλητική ενημέρωση. Εκτός από τον κρατικό «ΕΡΑ Σπορ» που είναι το αθλητικό ραδιόφωνο της «ΕΡΤ», οι υπόλοιποι πέντε είναι ιδιωτικοί. Τα ονόματά τους: «Αθλητικό Μετρόπολις», «Αθλητικά Νέα», «Σπορ», «libero» και «Αρένα» ως επί το πλείστο, προδίδουν και τον αθλητικό τους χαρακτήρα. Σταθμοί τέτοιου τύπου δεν έχουν κάποιο μουσικό ενδιαφέρον και δε θα ασχοληθούμε πολύ στην έρευνά μας. Το βασικό κοινό στοιχείο τους είναι ότι απευθύνονται σε συγκεκριμένο ακροατήριο, σε άτομα που παρακολουθούν τα αθλητικά νέα. Η μουσική σε τέτοιου είδους ραδιόφωνα περνάει σε δεύτερη ή και τρίτη μοίρα και συνήθως υπάρχουν διάφορες playlist τις ώρες που δεν υπάρχει στο πρόγραμμα κάποια ενημερωτική εκπομπή. Συγκεκριμένα όμως από την ακρόαση παρατηρήσαμε ότι ο ΕΡΑ Σπορ παίζει κυρίως ελληνικά λαϊκά κομμάτια και όλοι οι υπόλοιποι σταθμοί επιλέγουν κυρίως μουσικές ξένου ρεπερτορίου όπως pop, dance και rock. Οι τελευταίοι αν δεν είχαν αθλητικό ενδιαφέρον θα έμπαιναν και αυτοί στην κατηγορία mainstream μουσικών ραδιοσταθμών.

1. ΕΡΑ Σπορ – ΕΡΤ3 93.9

Από το 1948 είναι ένα πανελλαδικό αθλητικό ραδιόφωνο με αναμετάδοση αθλητικών αγώνων από την Ελλάδα και το εξωτερικό και πληροφόρηση για διάφορα αθλήματα. Είναι το αθλητικό ραδιόφωνο της «ΕΡΤ» και της «Ελληνικής Ραδιοφωνίας» (ΕΡΑ). «Η ΕΡΑ Σπορ αποτελεί συνέχεια του Ρ/Σ Ενημέρωσης Ενόπλων Δυνάμεων (ΥΕΝΕΔ), η οποία μετονομάστηκε το 1982 σε Ρ/Σ ΕΡΤ 2 και το 1987, με το διαχωρισμό των ραδιοφωνικών προγραμμάτων σε ΕΡΑ 4. Τη σημερινή της ονομασία, αλλά και τον

¹³³ Facebook Velvet, Πληροφορίες: (<https://www.facebook.com/968velvet/info>).

¹³⁴ Facebook Velvet: (www.facebook.com/968velvet).

εξειδικευμένο χαρακτήρα της, απέκτησε το 1993, ενώ από το 1996 έγινε πιο σαφής ο παρεμβατικός χαρακτήρας του σταθμού στο αθλητικό γίνεσθαι και υπογραμμίστηκε έντονα η κοινωνική αποστολή του αθλητισμού». ¹³⁵ «Η ΕΡΑ ΣΠΟΡ» στους 101,8 ενημερώνει, σχολιάζει, ψυχαγωγεί χωρίς ακρότητες, με συνέπεια και ποιότητα.» ¹³⁶ Έχει αθλητικές εκπομπές από τις 6 το πρωί μέχρι τις 10 το βράδυ τις καθημερινές και μέχρι τις 12 τα Σαββατοκύριακα. ¹³⁷ Τις λίγες ώρες που περισσεύουν παίζει ελληνικά λαϊκά, ελαφρολαϊκά και έντεχνα μονοπάτια μέσα προγραμματισμένες playlist.

2. Αθλητικό Metropolis - 95.5

Ο Metropolis απαρτίζεται από ειδικευμένους αθλητικογράφους και καλύπτει τις εξελίξεις σε όλα τα αθλήματα σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. «Παράλληλα, καλύπτει ερασιτεχνικό και επαγγελματικό αθλητισμό, μεταδίδει ζωντανά αγώνες ποδοσφαίρου και Basket και προσφέρει ειδική ενημέρωση με προγνωστικά και αποτελέσματα για στοίχημα μέσα από ειδικές εκπομπές. Έχει εμβέλεια στους Νομούς: Θεσσαλονίκης, Πέλλας, Πιερίας, Κιλκίς, Ημαθίας. Αναμεταδίδεται στις πόλεις: Κοζάνη, Φλώρινα, Πτολεμαΐδα, Χαλκιδική, Μαγνησία, Λήμνο, Σέρρες, Καβάλα, Θάσο, Δράμα, Καστοριά, Ξάνθη, Κομοτηνή, Ρόδο, Κω και σε όλα τα Δωδεκάνησα.» ¹³⁸ Από το 1997 που δημιουργήθηκε έχει πλούσιο πρόγραμμα και διαφημίσεις αλλά μουσικά δεν παρουσιάζει κάποιο ενδιαφέρον καθώς ότι προτεραιότητα είναι τα αθλητικά για Ρ/Σ αυτού του τύπου.

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.metropolisradio.gr

3. Αθλητικά Νέα – 98.7

Το πρώην «Ράδιο Σπορ 98,7 fm», το 1999 ονομάστηκε «Αθλητικά Νέα» και αποτελεί το σταθμό για την ομάδα του Άρη. Με το ίδιο όνομα κυκλοφορεί και η εφημερίδα της ομάδας. Μουσικά κινείται στην pop και dance μουσική αν και γενικά δεν πρόκειται για ψυχαγωγικό ραδιόφωνο αλλά για αθλητικό.

Επίσημη ιστοσελίδα από της εφημερίδας: www.athlitikanea.gr

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Αθλητικά 98.7 Μία μια πόλη ένας σταθμός. Επειδή η αλήθεια πρέπει να ακούγεται», «Αθλητικά 98.7 Κρατάμε την αλήθεια ζωντανή, δίνουμε δύναμη στο δικό μας ραδιόφωνο...», «Αθλητικά 98.7 το ραδιόφωνο επιστρέφει».

4. Spor 103 - 103.0

¹³⁵ ΕΡΤ, *Σύντομο ιστορικό ΕΡΑ σπορ – το αθλητικό*, (<http://tvradio.ert.gr/radio/radiohistory.asp?id=3>).

¹³⁶ ΕΡΤ, ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ: (<http://tvradio.ert.gr/radio/index.asp?id=3>).

¹³⁷ ΕΡΤ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ : (<http://tvradio.ert.gr/radio/radioprogram.asp?id=3&pday=6>).

¹³⁸ Μετρόπολις, *Ο σταθμός*: (<http://www.metropolisradio.gr/profile.asp>).

Ο «Sport 103», παλιότερα ως «Α.103» ή «Extra Sport», είναι ένας καθαρά αθλητικός σταθμός με εκπομπές αθλητικού ενδιαφέροντος. Κυκλοφορεί και η ανάλογη αθλητική εφημερίδα «Sport του Βορρά». Μουσικά κινείται στην ξένη mainstream pop και ηλεκτρονική μουσική αλλά και στη Rock.¹³⁹

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Sport 103 fm. Αυθεντικά αθλητικά».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.sport103.gr

5. Libero - 107.4

Λειτουργεί από τον φορέα «Μουσικό κλαμπ Ε.Π.Ε.» και με παλιό όνομα «Club fm», ο «Libero» από το 2004 είναι ένας καθαρά αθλητικού περιεχομένου σταθμός με τις ανάλογες συνεντεύξεις, ανταποκρίσεις αθλητική ενημέρωση κ.τ.λ. Δεν έχει κάποιο μουσικό ενδιαφέρον καθώς δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο είδος που υποστηρίζει ιδιαίτερα. Αναμεταδόσεις του σταθμού γίνονται σε Δράμα, Πτολεμαΐδα, Σέρρες και Χαλκιδική.¹⁴⁰

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www2.libero.fm

6. Αρένα - 89.4

Παλιότερα ονόματα τις συχνότητας 89.4 ήταν: «Λάμψη 89.4», «Γραμμόφωνο fm», «Ράδιο Ζήτα» και «Passion». Από το Σεπτέμβριο του 2009¹⁴¹ μέχρι πολύ πρόσφατα ήτανε ψυχαγωγικός μουσικός σταθμός με την επωνυμία «Radio Dee Jay» και έπαιζε ξένη dance και pop mainstream μουσική. Από τις 10 Απριλίου του 2013 που έγινε η πρεμιέρα του¹⁴², ως «Αρένα» πλέον είναι ένας ακόμα σταθμός με αθλητικό ενδιαφέρον.

Ιστοσελίδα Radio Dee Jay στο FB: www.facebook.com/894rdj

Σχετικό link: http://www.e-tetradio.gr/ar8688el_athlitikosarenastoy894tisthessalonikis.html

2.3 Ραδιοσταθμοί ευρύ κοινού στη Θεσσαλονίκη

Οι σταθμοί που δεν απευθύνονται σε στοχευόμενο κοινό, όπως οι παραπάνω, απευθύνονται σε ευρύ κοινό. Αυτό σημαίνει ότι απευθύνονται σε πολύ κόσμο. Σε όλες τις συχνότητες της Θεσσαλονίκης ξεχωρίσαμε 28 Ρ/Σ εκ των 60 μέσα από δύο γνώμονες: α) αν έχουν εμπορική ελληνική ή ξένη μουσική και β) αν είναι

¹³⁹ (www.sport103.gr).

¹⁴⁰ (www2.libero.fm).

¹⁴¹ Facebook Radio Dee Jay: (www.facebook.com/894rdj/info).

¹⁴² «Επιτυχημένη η χθεσινή πρεμιέρα του νέου αθλητικού ραδιοφωνικού σταθμού της Θεσσαλονίκης "Arena 89.4", ο οποίος κατάφερε από την πρώτη μέρα να λανσαρισθεί ως μια αθλητική συχνότητα με πλήρες πρόγραμμα. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι για την πρώτη μέρα λειτουργίας οι δημοσιογράφοι του σταθμού επεφύλασσαν μεγάλα ονόματα που βγήκαν από τα μικρόφωνα και τις τηλεφωνικές γραμμές.», Submitted by radiofono.gr on Tue, 09/04/2013 - 08:30, (<http://www.thegrekradio.com/node/3599>).

ειδησεογραφικού ενδιαφέροντος. Οι σταθμοί σε αυτή την κατηγορία δεν έχουν όλοι δελτία ειδήσεων, αλλά κάποιοι βασίζουν την ακροαματικότητα τους σ' αυτά. Οι σταθμοί με ειδησεογραφικό ενδιαφέρον είναι από μόνοι τους ευρείας κατανάλωσης. Λόγω της φύσης τους απευθύνονται σε ευρύ κοινό γιατί ενημερώνουν τον κόσμο σε ποικίλα θέματα. Όμως επειδή στην έρευνα δε μας απασχολεί τόσο αν υπάρχει ή όχι ειδησεογραφικό ενδιαφέρον και μας ενδιαφέρει περισσότερο το είδος μουσικής που παίζει σε κάθε ραδιόφωνο, θα τους χωρίσουμε στα τρία με γνώμονα τη μουσική: α) σε αυτούς που παίζουν ξένα, β) σε αυτούς που παίζουν ελληνικά και γ) σε αυτούς που παίζουν και ελληνικά και ξένα. Οκτώ εκ των 28 παίζουν ξένη pop και dance μουσική: «Music Radio», «Zoo Radio», «Next fm», «Republic», «Plus Radio», «Live fm», «Sunshine fm» και «Radio City Thessaloniki». Δώδεκα παίζουν ελληνική εμπορική μουσική: «Ρυθμός», «Ραδιοκύματα», «Κοσμοράδιο», «Radio North», «Πανόραμα», «Ράδιο 1», «Ράδιο Γνώμη», «Ράδιο Έκρηξη», «Καλαμαριά fm», «Παλμός», «Ράδιο Έκφραση» και «Ράδιο Χρώμα». Ελληνική και ξένη mainstream μουσική παίζουν Επτά σταθμοί: «Venus», «Όλα fm» «Ράδιο Δ.Ε.Θ.», «Real fm», «Ράδιο Θεσσαλονίκη», «Antenna» και «Flash». Ξεχωριστή κατηγορία θα μπορούσε να είναι ο «City International» ένας πολυσυλλεκτικός σταθμός που παρόλο που πρόκειται για σταθμό ευρύ κοινού δεν παίζει τόσο mainstream μουσικές όσο οι υπόλοιποι.

Ραδιοσταθμοί ελληνικής mainstream pop μουσικής

Εντοπίστηκαν έντεκα ραδιοσταθμοί που παίζουν ελληνική mainstream μουσική. Πιο αναλυτικά όμως οι: «Κοσμοράδιο», «Ρυθμός», «Ραδιοκύματα», «Radio North», «Πανόραμα», «Ράδιο 1» και «Ράδιο Γνώμη» παίζουν ελληνική mainstream pop μουσική με ιδιαίτερη έμφαση στα πιο «λαϊκοπόπ» ακούσματα. Δύο σταθμοί: «Ράδιο Έκρηξη» και «Καλαμαριά fm» παίζουν και αυτοί mainstream ελληνική pop μουσική αλλά με περισσότερη έμφαση στο «σκυλάδικο». Ο «Παλμός fm» και το «Ράδιο Έκφραση»¹⁴³ παίζουν και αυτοί mainstream ελληνική μουσική απλά έχουν ένα πιο «έντεχνο» χαρακτήρα. Μπορεί να μην είναι τόσο εμπορική η μουσική που παίζουν αλλά οι επιλογές τους εξακολουθούν να ανήκουν σε πιο mainstream ακροατήριο με ακούσματα όπως λαϊκό, «λαϊκο-πόπ», ελληνικό εναλλακτικό rock και ελληνικό pop. Παρόλο που έχουν μια εναλλακτική μάσκα πρόκειται για εμπορικούς σταθμούς που άνετα θα τους βαπτίζαμε ως σταθμούς mainstream ελληνικής μουσικής.

¹⁴³ Το ράδιο έκφραση παλιότερα έπαιζε κυρίως «έντεχνη» μουσική.

1. Κοσμοράδιο - 95.1

Είναι ένας μουσικός ραδιοφωνικός σταθμός με ελληνική mainstream pop μουσική και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Ο σταθμός λειτουργεί από το 1987 με ακροατές ηλικίας από 13 έως και 44 σύμφωνα με στατιστικά του σταθμού.¹⁴⁴ Διοργανώνει εκδηλώσεις με παρουσιάσεις καινούργιων δίσκων, live εμφανίσεις τραγουδιστών, μεταδόσεις νέων κυκλοφοριών, μουσικούς διαγωνισμούς με δώρα, συμμετοχή σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις και στήριξη πολιτιστικών γεγονότων. Είναι ένας εμπορικός σταθμός με τα προτεινόμενα «top 20» (20 «καλύτερα» τραγούδια) και το τραγούδι της εβδομάδοςόπως φαίνεται στο επίσημο site του σταθμού.¹⁴⁵ Ο Ρ/Σ αναμεταδίδεται και στη Χαλκιδική στο «Κοσμοράδιο Χαλκιδικής» στους 95.1. Τις καθημερινές υπάρχουν εκπομπές με ομιλία αλλά τα Σαββατοκύριακα παίζει περισσότερο playlist.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Γιατί παίζουμε μόνο επιτυχίες. Αυτό δεν πρέπει να κάνουμε; Κοσμοράδιο. 95.1», «Κοσμοράδιο. 95.1. Εδώ ακούς μόνο επιτυχίες», «95.1 Συντονίσου», «Κοσμοράδιο 95.1. Πάντα υπάρχει ένας λόγος να το ακούς». «30 λεπτά μουσική. Κοσμοράδιο 95.1. Μόνο επιτυχίες», «95.1 Κοσμοράδιο. Ανεβαίνουμε μαζί», «Να θυμάσαι πιο σταθμό ακούς, ίσως σου το ρωτήσουμε αύριο. Κοσμοράδιο. 95.1», «Επιτυχίες. Δεν ακούς στο ράδιο. Τις ακούς στο Κοσμοράδιο: 95.2».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.cosmoradio.gr

2. Πανόραμα – 9.84

Ο Ρ/Σ «Πανόραμα 9,84» ξεκίνησε να λειτουργεί επαγγελματικά το 1989 με ιδρυτές τους Αδελφούς Γαβρηλίδη και τους Αδελφούς Τρυφωνίδη οι οποίοι τον έχουν μέχρι και σήμερα.¹⁴⁶ Από το έτος ίδρυσης έως και το 1991 αποτελούσε ενημερωτικό ραδιόφωνο στελεχωμένο από δημοσιογραφικά ονόματα όπως ο Νίκος Δημαράς, η Ναυσικά Γράτσιου, ο Αλέκος Παπαδόπουλος, ο Γιώργος Κούδας, ο Γιάννης Λογοθέτης, ο Πλάτων Φορόπουλος, και ο Βασίλης Παπαδημούλης. Από το 1992 έως και σήμερα λειτουργεί ως μουσικός σταθμός και παίζει ελληνική μουσική, 24 ώρες το 24ώρο.¹⁴⁷ Από παλιά ήταν ένας mainstream Ρ/Σ, με ψυχαγωγικό χαρακτήρα, που οι μουσικές του επιλογές κυμαίνονταν από το «σκυλάδικο» μέχρι το «λαϊκο-πόπ», όπως και συνεχίζει. Έχει εμβέλεια σε: Θεσσαλονίκη, Χαλκιδική, Ημαθία, Πιερία, Σέρρες, Πέλλα, Κιλκίς, Λάρισα και Δράμα.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Κοσμοράδιο, Σταθμός: (<http://www.cosmoradio.gr/features>).

¹⁴⁵ Κοσμοράδιο: (www.cosmoradio.gr).

¹⁴⁶ «Πανόραμα 98,4: Αλέξανδρος Γαβρηλίδης 25,50%, Λάμπρος Γαβρηλίδης 25,50%, Πρόδρομος Τρυφωνίδης 24%, Στέφανος Τρυφωνίδης 25%», Εφημερίδα Μακεδονία, «ΜΕΤΟΧΟΛΟΓΙΑ Ποιοι ελέγχουν τους ρ/σ της Θεσσαλονίκης», (<http://www.makthes.gr/news/media/16788>)

¹⁴⁷ [Guide-of-thessaloniki.gr](http://www.guide-of-thessaloniki.gr), Πανόραμα, (http://www.guide-of-thessaloniki.gr/company.php?company2_id=10435).

¹⁴⁸ (<http://www.radio.gr/radio.station.php?Mid=5&sub1=1&id=561&nomos=19>).

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Στιγμές μοναδικές... Πανόραμα.», «Η μουσική σου: πανόραμα», «9, 8, 4. Στη δουλειά, στο σπίτι, στο αυτοκίνητο. 98.4: Ο σταθμός που παίζει ασταμάτητα ελληνικές επιτυχίες», «Πανόραμα σε όλες τις στιγμές μας».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: <http://www.panorama984.gr/profile.htm>

3. Ράδιο 1 – 99.0

Από το 1989 είναι ένας «λαϊκό-ποπ» σταθμός με ψυχαγωγικό χαρακτήρα με ελληνική mainstream μουσική και διαφημίσεις ανά ημίωρο. Από τις 8 το πρωί μέχρι τις 9 το βράδυ στο πρόγραμμα του σταθμού διεξάγεται κανονικά και τις υπόλοιπες ώρες και μέρες υπάρχει playlist με μουσικές επιλογές.¹⁴⁹ Στην επίσημη ιστοσελίδα του σταθμού υπάρχει το «top 30» με ελληνικές «λαϊκό-ποπ» «επιτυχίες» όπως επίσης και το τραγούδι της εβδομάδας.¹⁵⁰

Σλόγκαν του σταθμού: «91 fm ραδιο 1. Μόνο επιτυχίες», «91 fm ραδιο 1 Η καλύτερη μουσική του σήμερα», «91 fm ραδιο 1 Το νούμερο ένα ελληνικό ραδιόφωνο».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.99fm.gr

<https://www.facebook.com/pages/99fm%CE%A1%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%BF1/158302370870202>

4. Ραδιοκύματα – 104.4

Έτος ίδρυσης το 1989 και έδρα η Θεσσαλονίκη τα «Ραδιοκύματα» έχουν εμβέλεια σε όλη την κεντρική Μακεδονία και χαρακτήρα ψυχαγωγικό. Ο σταθμός παίζει ελληνική εμπορική mainstream μουσική, «λαϊκοπόπ» και λαϊκό. Στην επίσημη ιστοσελίδα του σταθμού¹⁵¹ υπάρχει και το σχετικό «top 10» με τις προτεινόμενες ελληνικές «επιτυχίες». Ο σταθμός παίζει με playlist και δεν έχει πολύ ομιλία.

Σλόγκαν του Ρ/Σ: «Κάθε μέρα 24 ώρες το 24ωρο η καλύτερη Ελληνική μουσική παίζει non stop μόνο για εσένα», «Ετοιμαστείτε για ασταμάτητη ελληνική μουσική. Ραδιοκύματα 104.4. Μόνο επιτυχίες», «Τα μεγαλύτερα ονόματα παίζουν στον Ρυθμό. Γι' αυτό όλοι ρυθμό 104», «Κάθε μέρα όλη μέρα ραντεβού με τις επιτυχίες. Ραδιοκύματα 104,4: Μόνο επιτυχίες».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.radiokymata.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/Radiokymata

5. Ράδιο Γνώμη - 93.7

Το «Ράδιο Γνώμη», παλιότερα «Γνώμη Του Πολίτη» είναι ένας εμπορικός ψυχαγωγικός μουσικός ραδιοσταθμός με ελληνική mainstream pop μουσική από το 1990. Με το ίδιο όνομα υπάρχει και κανάλι στην τηλεόραση της Κ. Μακεδονίας:

¹⁴⁹ 99 Ράδιο, Πρόγραμμα: (http://www.99fm.gr/?page_id=41).

¹⁵⁰ 99 Ράδιο: (<http://www.99fm.gr>).

¹⁵¹ Ραδιοκύματα: (www.radiokymata.gr).

«Γνώμη TV».¹⁵² Ο Ρ/Σ ίσως αντιμετωπίζει προβλήματα γιατί παρατηρήθηκε μετάδοσης γιατί κάποιες φορές ενώ εκπέμπει σήμα δεν ακούγεται μουσική ή κάποια εκπομπή.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «93,7: Ράδιο Γνώμη»

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.gnominet.gr

6. Καλαμαριά fm – 101.7

Λειτουργεί από το 1992 και είναι καθαρά mainstream σταθμός, με «λαϊκό-πόπ», «σκυλάδικο» και λαϊκή μουσική. Έχει ψυχαγωγικό πρόγραμμα χωρίς πολύ ομιλία. Τις καθημερινές από 7 το πρωί μέχρι 1 το βράδυ παίζουν μουσικές εκπομπές και τα Σαββατοκύριακα από 10 το πρωί μέχρι 1 το βράδυ.¹⁵³ Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν ο «Σίνδος fm» με παρόμοιο μουσικό στυλ. Οι διαφημίσεις του σταθμού είναι κατά βάση για μαγαζιά με εμπορική μουσική στη Θεσσαλονίκη.

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.kalamariafm.gr

7. 99.8 - Ράδιο έκρηξη

Υπό την ιδιοκτησία του Βασίλειου Μαρκόπουλου, «ο Έκρηξη fm εκπέμπει στη Θεσσαλονίκη στους 99,8 με τη σημερινή του μορφή από το 1998».¹⁵⁴ Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του σταθμού οι ακροατές του Ρ/Σ ανήκουν σε ηλικίες από 18 μέχρι 45 ετών. Η εμβέλεια του σταθμού καλύπτει όλη την Κ. Μακεδονία. Οι μουσικές επιλογές κινούνται από το «λαϊκό-πόπ» μέχρι το «σκυλάδικο» όπως φαίνεται και στο σχετικό site του σταθμού.¹⁵⁵ Ο Ρ/Σ παίζει κανονικά διαφημίσεις χωρίς να έχει πολύ ομιλία καθώς παίζει κυρίως με playlist.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «...Ράδιο έκρηξη: Το παιχνίδι της μουσικής στο ραδιόφωνο σας».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.ekrifixfm.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: ΡΑΔΙΟ ΕΚΡΗΞΗ 99,7 (EKRIXI FM 99.7)

8. Ράδιο Έκφραση - 92.4

«Το Ράδιο Έκφραση 92,4 fm εκπέμπει από το 1998 από την Θεσσαλονίκη και έχει εμβέλεια που καλύπτει: Κατερίνη, Βέροια, Νάουσα, Έδεσσα, Γιαννιτσά, Κιλκίς καθώς και μεγάλο τμήμα της Χαλκιδικής.»¹⁵⁶ Ο Ρ/Σ άλλαξε χαρακτήρα τον τελευταίο χρόνο και από την ελληνική «έντεχνη» έκανε στροφή στην ελληνική mainstream μουσική. Μάλλον για εμπορικούς λόγους έχασε τον επικοινωνιακό και αμφίδρομο χαρακτήρα που είχε. Το πρόγραμμα εκπομπών του σταθμού είναι σχετικά φτωχό καθώς οι εκπομπές τις καθημερινές ξεκινάνε στις 10 το πρωί και λήγουν στις 7 το απόγευμα. Τα

¹⁵² Γνώμη: (<http://www.gnominet.gr>).

¹⁵³ Καλαμαριά: (<http://www.kalamariafm.gr>).

¹⁵⁴ Έκρηξη: (<http://www.ekrifixfm.gr>).

¹⁵⁵ Έκρηξη, *Καλλιτέχνες*: (<http://www.ekrifixfm.gr/musicians.htm>).

¹⁵⁶ Έκφραση, *το ραδιόφωνο*: (www.fm-ekfrasi.gr/default.asp?pg=Station).

Σαββατοκύριακα έχει δύο εκπομπές από τις 4 μέχρι τις 7 το απόγευμα¹⁵⁷ και τις υπόλοιπες ώρες λειτουργεί με playlist. Παλιότερα συμμετείχε στα πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα και στο πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης, με διοργάνωση συναυλιών, εκθέσεων και χορηγία εκδηλώσεων. Πλέον υποστηρίζει μόνο εμπορικές «επιτυχίες», μπαλάντες και pop-rock μουσική. Υπάρχει και το σχετικό «top 10» στη σελίδα του σταθμού αλλά έχει να ενημερωθεί σχεδόν ένα χρόνο.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Έκφραση Fm 92,4. Τρόπος ζωής», «Ακούτε Έκφραση 92,4. Το ραδιόφωνο της καρδιάς σου», «Pop-rock επιτυχίες από την πόλη της Θεσσαλονίκης με πολύ έκφραση και μεράκι.»¹⁵⁸.

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.fm-ekfrasi.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/radioekfrasi

9. Παλμός - 96.5

Ο «Παλμός 96,5» υπάρχει από το 2005 και ανήκει στην ανώνυμη εταιρία «Alpha Ραδιοφωνική Κρόνος» η οποία με τη σειρά της ανήκει στην «Wakerock Limited»¹⁵⁹ του Δημήτρη Κοντομηνά¹⁶⁰ γνωστού έλληνα επιχειρηματία. Ο «Παλμός», πρώην «Alpha 96,5», συνδυάζει ενημέρωση και ψυχαγωγία, με ελληνική «έντεχνη» και λαϊκή μουσική και ενημέρωση από τους δημοσιογράφους του «Alpha». Είναι σταθμός που απευθύνεται στο ευρύ κοινό καθώς πρόκειται για ενημερωτικό σταθμό. Μπορεί να έχει έναν «έντεχνο» χαρακτήρα αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρόκειται για σταθμό μόνο έντεχνης μουσικής. Στις μουσικές επιλογές του μπορεί να επιλέγονται τραγουδιστές της «έντεχνης» σκηνής αλλά τα κομμάτια που επιλέγονται, ως επί το πλείστον, είναι χιλιοπαιγμένα κομμάτια και επιτυχίες.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ακούτε Παλμό 96.5», «Παλμός 95.5. Άκου τη ζωή», «Ακούτε τον παλμό της Θεσσαλονίκης στους 96,7 και διαδικτυακά στο www.palmos965.gr».

¹⁵⁷ Έκφραση, πρόγραμμα: (www.fm-ekfrasi.gr/default.asp?pg=program).

¹⁵⁸ Facebook Ραδιο Έκφραση 92,4 FM: (www.facebook.com/radioekfrasi).

¹⁵⁹ «Η WAKEROCK είναι κυπριακή Ιδιωτική Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης δια Μετοχών και συστάθηκε όπως και η SIXOMEN, τον Ιούνιο του 2008. Δραστηριοποιείται στον κλάδο των μέσων ενημέρωσης και έχει αναπτύξει δραστηριότητα αποκλειστικά και μόνο ως εταιρεία συμμετοχών (holding), και ως εκ τούτου, δεν έχει πραγματοποιήσει μέχρι σήμερα κύκλο εργασιών. Η WAKEROCK δραστηριοποιείται στον κλάδο των μέσων ενημέρωσης και ελέγχει τις κάτωθι εταιρίες: Alpha Δορυφορική Τηλεοραση Α.Ε., Μικρές Αγγελίες Α.Ε., Alpha Επιμορφωτική Ε.Π.Ε., Τηλεοπτικά Δικαιώματα Α.Ε., Alpha Ραδιοφωνική Α.Ε.», Απόφαση 1 αριθμ. 422/Ν/2008 Η επιτροπή ανταγωνισμού – Τμήμα Α': (http://www.epant.gr/img/x2/apofaseis/apofaseis545_1_1236591838.pdf).

¹⁶⁰ «Πέρα από την Interamerican έχει ιδρύσει ή εξαγοράσει πλήθος άλλων επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων: την τράπεζα Interbank (στο μεταξύ εξαγοράστηκε και απορροφήθηκε από την EFG Eurobank), την Intertech (αποκλειστικός αντιπρόσωπος προϊόντων Panasonic), την Ευρωκλινική Αθηνών, την τράπεζα Novabank (το 2006 μετονομάστηκε σε Millennium Bank), το στόλο αεροσκαφών και ελικοπτέρων Interjet, την εταιρία βιολογικής καλλιέργειας GreenFarm, για το διάστημα 1998-2001 ήταν ιδιοκτήτης της ΠΑΕ Άρης, τον τηλεοπτικό σταθμό Alpha TV και του ραδιοφωνικού Alpha, τις κινηματογραφικές αίθουσές Village Roadshow Greece.», Από τη Βικιπαίδεια, Δημήτρης Κοντομηνάς.

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.palmos965.gr

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/palmos965

10. Ρυθμός - 104

Πρώην «Banana 104» και «Κανάλι 104», από το 2008 σαν «Ρυθμός 104» είναι ένα μουσικό ψυχαγωγικό ραδιόφωνο που η μουσική του αναλογία είναι 80% ελληνικό και 20% ξένο. Ασχολείται κυρίως με τη ελληνική mainstream «λαϊκο-πόπ» μουσική και βρίσκεται σε δικτύωση με τον αθηναϊκό «Ρυθμό 94.9».

Σλόγκαν P/Σ: «Ρυθμός 104. Μόνο επιτυχίες.», «Ρυθμός 104. εδώ παίζουν μόνο επιτυχίες.», «Οι επιτυχίες στον Ρυθμό 104 παίζουν χωρίς καμία διακοπή», «Ρυθμός 104 Έλα εδώ στο αγαπημένο ραδιόφωνο της πόλης», «Μόνο ένα ραδιόφωνο σε κρατάει με τη μουσική του: ο Ρυθμός»

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/groups/7677211244

Επίσημη Ιστοσελίδα αθηναϊκού Ρυθμού: www.rhythmosfm.gr

11. Radio North – 98.0

Ο «North Radio 98» αντικατέστησε τον «Energy Θεσσαλονίκης» στις 6 Μαΐου του 2012. Η συχνότητα έχει αλλάξει πολλές φορές ονόματα αλλά και μουσικό ρεπερτόριο. Από εκεί εξέπεμπε ο «Όασης 98» και ο «John Greek» που έπαιζαν ελληνικά λαϊκά και το «Κανάλι 1». Ο «North Radio», είναι ένας ψυχαγωγικός P/Σ και παίζει mainstream ελληνικά εμπορικά pop και λαϊκά κομμάτια. Το πρόγραμμα του απαρτίζεται με «non stop playlist» που σημαίνει ότι δεν έχει ομιλία.¹⁶¹

Σλόγκαν P/Σ: «Ο νέος ραδιοφωνικός σταθμός της Θεσσαλονίκης είναι εδώ και παίζει μόνο επιτυχίες! Συντονιστείτε Radio North 98.0!»¹⁶², «Η μουσική σου, η ζωή σου», «Radio North 98», «Radio North 98: η μουσική σου, η ζωή σου. Radio North 98»

Επίσημη ιστοσελίδα του P/Σ: www.radionorth.gr

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/RadioNorth98

Ραδιοσταθμοί ελληνικής και ξένης mainstream μουσικής

Για τους σταθμούς ελληνικής και ξένης mainstream μουσικής, αν εξαιρέσουμε τον «Venus», τον «Όλα fm» και τον «Χρώμα» οι υπόλοιποι έχουν ειδησεογραφικό ενδιαφέρον. Οι «Ράδιο Δ.Ε.Θ.», «Real fm», «Ράδιο Θεσσαλονίκη», «Antenna» και «Flash» είναι σταθμοί που βασίζονται στις ενημερωτικές εκπομπές και στις ειδήσεις γι' αυτό και δεν έχουν κάποιο συγκεκριμένο είδος μουσικής που ασχολούνται. Αλλά παρ' όλα αυτά και αυτοί προμοτάρουν την mainstream σκηνή, ελληνική και ξένη, σε pop κυρίως κομμάτια.

¹⁶¹ (www.radionorth.gr).

¹⁶² Facebook Radio North, Πληροφορίες: (<https://www.facebook.com/RadioNorth98/info>).

1. Ράδιο Θεσσαλονίκη – 94.5

«Το Ράδιο Θεσσαλονίκη γεννήθηκε από τα σπλάχνα της ελεύθερης ραδιοφωνίας. Το 1986 στην περίοδο προετοιμασίας του θεσμού τρεις ερασιτέχνες με αρκετά χρόνια στην πειρατική ραδιοφωνία αποφασίζουν την δημιουργία του πρώτου συλλογικού ερασιτεχνικού Ραδιοφώνου στην Θεσσαλονίκη. Ο Λευτέρης Μαρόγλου, ο Γιώργος Σερίδης και ο Στέφανος Διαμαντόπουλος. Μέσα σε λίγο καιρό η ερασιτεχνική προσπάθεια των fm ακούγεται, αγαπιέται, αγκαλιάζεται από νέους. Το νομοσχέδιο είναι σε επεξεργασία και όμως 19 Οκτωβρίου του 1987 οι διωκτικές αρχές κλείνουν τον σταθμό, συλλαμβάνονται οι υπεύθυνοι και κατάσχονται τα μηχανήματα. Αμέσως μετά γίνεται συλλαλητήριο διαμαρτυρίας και αντιδράσεις από όλο τον τύπο. Το θέμα παίρνει διαστάσεις. Ο σταθμός επαναλειτουργεί σε 15 μέρες. Είναι οι μοναδικές μέρες που είχε μένει κλειστός μέχρι σήμερα. Τον Ιανουάριο του 1988 γίνεται δίκη για παράνομη εκπομπή. Μάρτυρες υπεράσπισης Γιώργος Παπανδρέου και Κώστας Λαλιώτης. Μετά την πανηγυρική αθώωση, ο νόμος είναι έτοιμος και θεσπίζεται η ελεύθερη ραδιοφωνία.»¹⁶³ Σήμερα η ιδιοκτησία εξακολουθεί να είναι του Ελευθέριου Μαρόγλου και Στέφανου Διαμαντόπουλου.¹⁶⁴ Τον Ιούλιο του 1988 εγκαθίσταται στον Πύργο του ΟΤΕ μέχρι τον Ιούνιο του 2010 όπου και μεταφέρεται στο 17ο χλμ. Μουδανιών, κόμβο Ρυσίου. «Δίνεται η μάχη της ενημέρωσης και δημιουργείται το κοινωνικό πρόσωπο. Το Ράδιο Θεσσαλονίκη γίνεται σταθμός στις αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας, αρωγή και συνδρομή, αιμοδοσίες, εκδηλώσεις. Η μάχη της καθημερινότητας, αποστολές γιατρών.»¹⁶⁵ Ο σήμερα έχει χάσει το χαρακτήρα που είχε παλιότερα καθώς παίζει κυρίως ελληνική mainstream pop, λαϊκά και rock. Έχει ειδησεογραφικό χαρακτήρα και γίνονται αναμεταδόσεις στο: Ν. Έβρου, Καβάλα, Κοζάνη, Ξάνθη, Σάμο, Φλώρινα, Χίο, Χαλκιδική και την περιοχή Νευροκοπίου.

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.rthess.gr

2. Ant1 fm – 97.5

Σταθμός του τηλεοπτικού καναλιού «Ant1» με ενημερωτικό χαρακτήρα και εκπομπές έχει συχνό φαινόμενο τη συμμετοχή ακροατών μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας.¹⁶⁶ Δημιουργήθηκε το 1988 και μουσικά κινείτε στην mainstream pop ελληνική και ξένη μουσική, όπως και στα λαϊκά ή στο «έντεχνο». Αναμετάδοση του σταθμού γίνεται στον «Ράδιο Παλλήνη» - Imagine» της Χαλκιδικής.

¹⁶³ R Thess, *Προφίλ*: (<http://www.rthess.gr/station.asp>).

¹⁶⁴ Ράδιο Θεσσαλονίκη, *Επικοινωνία*: (<http://www.radiothessaloniki.gr/index.php?MainMenuID=4>).

¹⁶⁵ R Thess, *Προφίλ*: ό.π.

¹⁶⁶ (www.antenna.gr).

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Ένας σταθμός Ant1 μόνο επιτυχίες», «Ένας σταθμός Ant1 όλες οι επιτυχίες», «Antena fm», «Ant1 ζεις μαζί του».

Σχετικό blog Ρ/Σ: <http://antenna975.blogspot.gr>

Επίσημη ιστοσελίδα του Ραδιοτηλεοπτικού σταθμού Ant1: www.antenna.gr

3. Flash - 99.4

Ο ραδιοφωνικός σταθμός «Flash 96», από το 1999 που δημιουργήθηκε έχει φορέα τον Αρβανιτίδη¹⁶⁷ και Σ.Ι.Α. Ε.Ε. και είναι ένας ενημερωτικός – ειδησεογραφικός σταθμός που δε λείπει και η αθλητική ενημέρωση. Έχει διάφορες εκπομπές μέχρι και ιατρικού ενδιαφέροντος. Μουσικά κινείται σε λαϊκά, «λαϊκοπόπ», «σκυλάδικα» και ξένα pop του '80 τραγούδια αλλά και πιο καινούρια. Βρίσκεται σε δικτύωση με τον «Flash 96» της Αττικής.¹⁶⁸ Οι εργαζόμενοι αυτή την περίοδο (Απρίλιος 2013) είναι απλήρωτοι και κινούνται δικαστικά για να πάρουν στα χέρια τους την ηγεσία του σταθμού. Το site του σταθμού παραμένει κλειστό αλλά παρ' όλα αυτά οι εκπομπές συνεχίζονται κανονικά.

Επίσημη ιστοσελίδα του flash της Αττικής: www.flash.gr

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Flash 96: Το δικό σου ραδιόφωνο».

4. Ράδιο Δ.Ε.Θ - 104.9

Η Δ.Ε.Θ. είναι το 1^ο σημείο που έγινε απευθείας μετάδοση ραδιοφωνικής εκπομπής όχι μόνο στην Θεσσαλονίκη αλλά και στην Ελλάδα. Ό,τι συμβαίνει στην πόλη και αφορά τόσο τη νεολαία όσο και τους επιχειρηματίες περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα του σταθμού. Υπάρχει ενημέρωση και για επιχειρηματικές δραστηριότητες του εξωτερικού. Η διασκέδαση συνδυάζεται με την επικαιρότητα, τα δελτία ειδήσεων και τις εκπομπές. Στόχος του είναι η ψυχαγωγία των ακροατών αλλά και η προβολή της οικονομίας, του πολιτισμού και της εκθεσιακής δραστηριότητας. Δίνει βήμα σε πολιτικούς, επιχειρηματίες και καλλιτέχνες. Ο σταθμός προβάλλει τους συνεργάτες-πελάτες του στο ευρύτερο κοινό με τις ανάλογες διαφημίσεις αλλά και εκπομπές ενημερωτικού χαρακτήρα. Όσον αφορά το μουσικό πρόγραμμα, ακούγεται ελληνική κυρίως αλλά και ξένη μουσική. Μουσικά απευθύνεται σε mainstream μονοπάτια καθώς αποτελεί σταθμό για το ευρή κοινό. Τα λαϊκά και τα «λαϊκοπόπ» είναι τα βασικά συστατικά του σταθμού, αλλά στο ξένο ρεπερτόριο, η pop και σπάνια η rock μουσική.

¹⁶⁷ Ο Γιώργος Αρβανιτίδης είναι γνωστός επιχειρηματίας στην Βόρεια Ελλάδα. Μεταξύ άλλων επιχειρήσεων έχει στην κατοχή του μεγάλη αλυσίδα super market, την ποδοσφαιρική ομάδα της Βέροιας και τον flash fm.

¹⁶⁸ (www.flash.gr).

Διάφορα σλόγκαν του σταθμού: «Ράδιο Δ.Ε.Θ. 104.9. Το ραδιόφωνο της διεθνούς εκθέσεως Θεσσαλονίκης.», «Ράδιο Δ.Ε.Θ. 104.9. Το ραδιόφωνο που αγαπάτε», ««Ράδιο Δ.Ε.Θ. 104.9. Δε θα θέλετε άλλο ραδιόφωνο».

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.radio1049.gr

5. Όλα fm - 91.4

Στην ίδια συχνότητα παλιότερα φιλοξενούνταν οι αθλητικοί P/Σ «Ήλιος Του Βορρά» και «Σπορ fm». Σαν «Όλα fm» από το 2004 και μετά, είναι ένας ψυχαγωγικός P/Σ που παίζει όσο ξένη τόσο και ελληνική mainstream pop και RNB μουσική. Στην επίσημη ιστοσελίδα του P/Σ υπάρχει το ανάλογο «top 10».¹⁶⁹ Ο σταθμός παίζει κυρίως με playlist. Επίσης διεξάγονται διάφοροι διαγωνισμοί σύμφωνα με την ιστοσελίδα.

Σλόγκαν P/Σ: «Υπάρχει ένας σταθμός που τα παίζει όλα, όλα για όλα 91.4», «Όλα. Όλα: 91.4», «Γράφει στα ελληνικά, γράφει και στα ξένα. Όλα 91.4: Αυτό είναι ραδιόφωνο.», «Όλα 91.4: Ο σταθμός που κατήργησε το ζάπινκ», «91.4 Όλα. Η καλύτερη μουσική στην πόλη. Όλα: 91.4 Αυτό είναι ραδιόφωνο».

Επίσημη ιστοσελίδα P/Σ: www.olafm.gr

Ιστοσελίδα P/Σ στο FB: www.facebook.com/olafm914

6. Real fm – 107.1

Στη συχνότητα 107.1 παλιότερα ήταν ο «Ράδιο Σαφάρι» ο οποίος ήταν ένας σταθμός ξένης γανε μουσικής. Από το Δεκέμβριο του 2007 όμως στους 107.1 εκπέμπει ο «Real fm». Με συχνές τις αναμεταδόσεις του αθηναϊκού «Real fm 97.8» σε όλη την κεντρική Μακεδονία στους 107.1. Αναμεταδόσεις του γίνονται σχεδόν σε όλη την Ελλάδα σε διάφορους σταθμούς καθώς πρόκειται για σταθμό με ειδησιογραφικό ενδιαφέρον. Είναι κυρίως ενημερωτικός σταθμός με δελτία ειδήσεων και ενημερωτικές εκπομπές όπως π.χ. το Επι Τροχών, μια εκπομπή γύρω από το αυτοκίνητο που έπαιζε παλιότερα και τηλεοπτικά. Έχει γνωστούς δημοσιογράφους, στο δυναμικό του όπως ο Κώστας Χαρδαβέλλας ο Νίκος Χατηνικολάου, η Λιάνα Κανέλλη και ο Γιώργος Τράγκας, σε ενημερωτικές εκπομπές που ασχολούνται κυρίως με την επικαιρότητα και λιγότερο με την ψυχαγωγία.¹⁷⁰ Κάποιοι από αυτούς έχουν απολυθεί από τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς για πολιτικά θέματα. Φυσικά δε λείπουν και οι αθλητικές εκπομπές. Ο σταθμός φιλοξενεί και την ραδιοφωνική «ελληνοφρένεια»¹⁷¹, μια σατυρική εκπομπή για πολιτικά και κοινωνικά θέματα που υπάρχει και στην τηλεόραση. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει και η σχετική εφημερίδα «Real News»

¹⁶⁹ Ola 91.4 fm: (www.olafm.gr).

¹⁷⁰ (www.real.gr).

¹⁷¹ Τηλεοπτική & ραδιοφωνική «ελληνοφρένεια»: (www.ellinofreneia.net).

άρα πρόκειται για σταθμό που είναι μέσα στα διαπλεκόμενα των media. Μουσικά κινείται και στην Ελληνική αλλά και στη διεθνή μουσική. Συνήθως σε pop, rock alternative rock και έντεχνα ακούσματα.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*Real fm. 107.1 Το αληθινό ραδιόφωνο της Θεσσαλονίκης*».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.real.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/pages/Real-FM-1071/212717062142127

7. Venus fm - 91.1

Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν το «Ράδιο Οδύσσεια». Ως «Venus fm» από το 2011 και μετά, εξακολουθεί να είναι ψυχαγωγικός εμπορικός σταθμός με mainstream «επιτυχίες» ελληνικής pop και ξένης μουσικής. Επίσης παίζει και RNB και dance ξένη μουσική. Στο επίσημο site του Ρ/Σ υπάρχει το «hit of the week», «top 30» και «top 10» που σύμφωνα με το σταθμό βγαίνουν μέσα από ψηφοφορίες των ακροατών.¹⁷²

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*Όλες οι επιτυχίες είναι εδώ*», «*Ξένα και ελληνικά όλα μπερδεύονται γλυκά...*», «*Εννέα, ένα, ένα, Venus: 91,1*»

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.911.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/VenusRadio91.1

8. Χρώμα - 105.8

Από το 1992 και μέχρι πρόσφατα ως «Μουσικός Γαλαξίας» εξέπεμπε μεταδίδοντας μουσικές εκπομπές με τραγούδια του ελληνικού ρεπερτορίου, όπως ελαφρολαϊκά, λαϊκά, ρεμπέτικα και παραδοσιακά.¹⁷³ Από την πρωταπριλιά του 2013 άλλαξε το όνομα του σε «Χρώμα» και παίζει ακόμα mainstream ελληνική μουσική, αυτή τη φορά με περισσότερη έμφαση στο «έντεχνο» αλλά χωρίς να σταματήσει να υποστηρίζει την ελληνική και ξένη εμπορική pop. Η αναλογία ελληνικής – ξένης μουσικής είναι 80% - 20% αντίστοιχα.¹⁷⁴ Ο σταθμός παίζει με playlist. Ταυτόχρονα υπάρχει και ο αντίστοιχος «Χρώμα» και στη Λαμία στους 95,8. Και οι δύο συχνότητες ανήκουν στον όμιλο DMG (ΔΗΜΟΥ Media Group) ο οποίος δραστηριοποιείται τα τελευταία 15 χρόνια στον χώρο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*Χρώμα 105.8. Βάλε χρώμα*», «*Χρώμα 105,8*».

Επίσημη ιστοσελίδα του Χρώμα fm: www.hrroma.gr

Ιστοσελίδα του Χρώμα fm στο FB: www.facebook.com/HrromaFm

Επίσημη ιστοσελίδα του Μουσικού Γαλαξία: www.g-radio.gr

¹⁷² Venus 91.1: (www.911.gr).

¹⁷³ Μουσικός Γαλαξίας, *Αρχική*: (<http://www.g-radio.gr/radio>).

¹⁷⁴ (www.hrroma.gr).

Ραδιοσταθμοί ξένης mainstream pop & dance μουσικής

Οκτώ Ρ/Σ: στη Θεσσαλονίκη παίζουν κατά βάση mainstream pop και dance μουσική. Τυχαίνει όλοι να έχουν τίτλους στα αγγλικά: «Zoo Radio», «Republic», «Music Radio», «Radio DeeJay», «Next fm», «Plus Radio», «Live fm», «Sunshine fm» και «Radio City Thessaloniki». Από αυτούς μόνο οι δύο πρώτοι έχουν ραδιοφωνικό λόγο και υπόλοιποι έξη παίζουν μουσική από playlist.

1. Live Fm - 105.2

Ο «Live fm» με έτος ίδρυσης το 1999 είναι ένας mainstream ψυχαγωγικός σταθμός με μουσικές από το διεθνές ρεπερτόριο. Η χορευτική μουσική και η pop είναι τα βασικά στυλ που παίζει ο σταθμός αυτός. Δεν έχει ομιλία καθώς πρόκειται για σταθμό με playlist.

Σλόγκαν Ρ/Σ: *«Live fm 105.2 Live. Το πιο ζωντανό ραδιόφωνο της πόλης», «Ο ήχος της πόλης αλλάζει. 105,5 πείτε live».*

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: [live fm 105.2 thessaloniki](https://www.facebook.com/livefm1052thessaloniki)

2. Zoo Radio - 90.8

Είναι ένας ψυχαγωγικός νεανικός Ρ/Σ από το 2003 και παίζει ξένες mainstream pop, RNB και dance «επιτυχίες». Τις καθημερινές έχει γεμάτο πρόγραμμα με εκπομπές από τις 7 το πρωί μέχρι τις 12 τα ξημερώματα.¹⁷⁵ Το Σάββατο βράδυ έχει μόνο μια εκπομπή και τις υπόλοιπες ώρες υπάρχει playlist με επιλογές. Στην ιστοσελίδα του, στα «Zoo Charts», του σταθμού υπάρχουν τα «US official top 10», «UK official top 10», «Thessaloniki top 40» και «Perfect 100», πράγμα που αποδεικνύει πόσο εμπορικός σταθμός είναι.¹⁷⁶ Ο σταθμός αναμεταδίδεται στον ομώνυμο «Zoo Radio» της Χαλκιδικής στους 87.8.

Σλόγκαν Ρ/Σ: *«Εδώ ακούτε μόνο επιτυχίες!», «Ένας σταθμός όλες οι επιτυχίες.», «Zoo 90.8», «Είναι επιτυχία; Την ακούς στον Zoo», «We play great music only...Zoo Radio», «Βάλε επιτυχίες, Βάλε Zoo».*

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.zooradio.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/zoo908

3. Republic – 100.3

Πρώην «Ράδιο Πλανήτης», ο «Republic» από το 2005 συνδυάζει ενημέρωση με ψυχαγωγία καθώς είναι ένας σταθμός με θετική ενέργεια, περιβαλλοντική ανησυχία και

¹⁷⁵ (www.e-tetradio.gr/rsp56el_zooradio908fm.html)

¹⁷⁶ Zoo Radio: (www.zooradio.gr).

συμβουλές για την αγορά και τις διαδρομές της πόλης.¹⁷⁷ Ο σταθμός αναφέρεται σε ορισμένες μουσικές συναυλίες της Θεσσαλονίκης. Έχει ψυχαγωγικό χαρακτήρα και παίζει ξένη mainstream pop και dance μουσική και κάποιες φορές ξένη alternative rock. Οι εκπομπές γίνονται καθημερινά από τις 8 το πρωί μέχρι τις 2 τα ξημερώματα.¹⁷⁸

Σλόγκαν του Ρ/Σ: στο facebook: «Join the radiolution! The ultimate eclectic radio station in Thessaloniki. Tune in for the hottest music entries from all genres»

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.republicradio.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/Republicradioofficial

4. Plus Radio - 102.6

Πρώην «Melody Maker», από το 2007 σαν «Plus Radio» είναι υπό του φορέα Κ.Μ. Χατζηλιάδης & ΣΙΑ Ε.Ε. και παίζει mainstream pop και dance μουσική από το διεθνές ρεπερτόριο, σπανιότερα και κάποια 80's pop-rock κομμάτια. Δεν έχει ενημερωτικό χαρακτήρα παρά μόνο ψυχαγωγικό. Στην επίσημη ιστοσελίδα του σταθμού υπάρχει και το «Top 6» του σταθμού με τα «καλύτερα» έξι ξένα τραγούδια. Επίσης υπάρχει και roll (γκάλοπ) για την καλύτερη ξένη pop τραγουδίστρια. Όπως φαίνεται και από το πρόγραμμα του σταθμού είναι κι αυτός σταθμός που προτιμάει την playlist.¹⁷⁹

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Όλο το 24ωρο ακούτε non stop την καλύτερη ξένη μουσική στην πόλη.», «Plus Radio 102,6. Μόνο επιτυχίες», «Plus Radio 102,6. Plus Radio: η αγαπημένη σου σηνήθεια», «Plus Radio 102,6. Η καλύτερη ξένη μουσική στην πόλη», «Εκπέμπουμε δυνατά και καθαρά την καλύτερη μουσική της πόλης μέσα από το ραδιόφωνό σου...» «Η καλύτερη ξένη μουσική στην πόλη είναι εδώ. Plus Radio 102,6.», ««Plus Radio 102,6. Πολλά likes. Πολλά όμοις».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.plusradio.gr

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/Plusradio102.6

5. Sunshine fm - 107.7

Παλιότερα σαν «Πειρατικός» έπαιζε ελληνικό pop-rock, αργότερα σαν «Χρήμα fm» ήταν ένας σταθμός που ασχολιόταν με το χρηματιστήριο και ότι έχει να κάνει με τις επενδύσεις. Από το 2007 σαν «Sunshine fm» είναι ένας ψυχαγωγικός σταθμός και

¹⁷⁷ «...το χαμόγελο, η άποψη και το positive touch της Έλενας Αγγελίδου, η περιβαλλοντική ανησυχία, το ποδηλατικό κράνος και το shopping list του Νίκου Μαρκόπουλου, ο ηλεκτρονικός πρίγκιπας Χρήστος Πορτοκάλογλου, η κοφτερή ματιά και το attitude of soul του Στέφανου Τσιτσόπουλου, το μέταλλο της φωνής και το αζεπέραστο στίλ του Στέφανου Κόγια, το νεανικό, ψαγμένο groove του Νίκου Πλούμη, η originally διαφορετική μουσική άποψη του Λευτέρη Κορδιάου, το μεσημεριανό session με το ατμοσφαιρικό vibe της Εβίτας Φωτίου. Τα αγόρια και τα κορίτσια του Republic ξέρουν την πόλη, τις οθόνες, τις διαδρομές και τους ήχους. Αναπνέουν μέσα από το booth κάθε τους ανησυχία, κάθε συναυλία, κάθε παλμό, κάθε στιγμή», Republic, Profile: (<http://www.republicradio.gr/about.asp>).

¹⁷⁸ Republic, Program: (<http://www.republicradio.gr/program.asp>).

¹⁷⁹ «Όλο το 24ωρο ακούτε non stop την καλύτερη ξένη μουσική στην πόλη. (επιμέλεια προγράμματος Αλέξανδρος Μάθας)», (<http://www.plusradio.gr>).

παίζει ξένη mainstream electro και dance μουσική. Όπως επίσης και κάποια pop, rock, και chillout ή ambient κομμάτια. Και αυτός είναι σταθμός που προτιμάει την playlist.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «107 και 7 Sunshine».

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/1077Sunshine

6. Music Radio - 88.5

Μέχρι πρόσφατα στη θέση του, στην ίδια συχνότητα, ήταν ο «88 μισό»: ένας σταθμός που έπαιζε κυρίως έντεχνο, jazz και ethnic. Ήταν ένας σταθμός με σημαντικό λόγο στα πολιτιστικά της Θεσσαλονίκης.¹⁸⁰ Ο «Music Radio» παλιότερα στους 92.6 λεγόταν «Ράδιο Άργος» αλλά άλλαξε θέση και πήγε στους 88.5 που είναι και τώρα.¹⁸¹ Είναι ένας ψυχαγωγικός Ρ/Σ, χωρίς διαφημίσεις και ομιλίες, που παίζει ξένη mainstream μουσική όπως: pop, dance, easy listening, new age αλλά και alternative rock. Μέσω τις ιστοσελίδας διοργανώνει διαγωνισμούς με δώρα, διάφορες εκδηλώσεις και events. Εκεί υπάρχουν τα «Top 5 Tracks» με τα πέντε «καλύτερα» τραγούδια που ανακοινώνονται καθημερινά κατά τη ροή του προγράμματος. Τα τραγούδια αυτά βγαίνουν μέσω ψηφοφορίας σύμφωνα με το ανάλογο spot του Ρ/Σ. Κάθε τόσο παίζεται και κάποιο κομμάτι ως «power track» που σημαίνει ότι επιλέγεται ένα συγκεκριμένο κομμάτι και επαναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας. Για όσους γνώριζαν τον σταθμό από παλιότερα σαν 88.5 σίγουρα θα καταλαβαίνουν την στροφή 180 μοιρών του σταθμού από την «έντεχνη» και εναλλακτική σε πιο εμπορική και ευρείας κατανάλωσης μουσική.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «Παίζουν Non-Stop Μόνο Εδώ. Στην Μεγαλύτερη Παρέα Της Πόλης. Music Radio 88.5. The Beat Of Your Heart. Thessaloniki's Number One Hit Music Station», «Now you are listening music radio.... 88.5», «Extra-large and turbo charge Macedonian music station 88.5», «And now music radio goes back to the future», «Music Radio: Η καλύτερη μουσική στη Θεσσαλονίκη», «Music Radio:88.5. Music».

Ιστοσελίδα Ρ/Σ στο FB: www.facebook.com/MusicRadio885

7. Next - 96.1

¹⁸⁰ (www.88miso.gr).

¹⁸¹ «Την ακριβή θέση στους 88,5 κατέλαβε λίαν προσφάτως ο ραδιοφωνικός σταθμός Music Radio. Αν δεν πρόκειται περί συνωνυμίας, αναφερόμαστε σε έναν «περιπλανώμενο» της μπάντας της Θεσσαλονίκης, παλιότερα με την ονομασία "Ράδιο Άγιος". Παρότι διαθέτει Βεβαίωση Νόμιμης Λειτουργίας, επρόκειτο μάλλον για μία ατυχή περίπτωση, αφού νομιμοποιούνταν να εκπέμπει στους 92.6 από κάποιον λόφο στα δυτικά του πολεοδομικού συγκροτήματος. Υπό τις ασφυκτικές πιέσεις υπερδιαμόρφωσης των δύο γειτονικών σταθμών (οι οποίες έφτασαν και ενώπιον του ΕΣΡ), δεν κατάφερε ποτέ να ακουστεί στο κέντρο της πόλης από τη συγκεκριμένη συχνότητα, γι' αυτό και κατά περιόδους είχε προσπαθήσει και σε άλλα σημεία της μπάντας. Οι 88,5 είναι λοιπόν καλή περίπτωση, αφού το σήμα φτάνει σχετικά καλά σε αρκετές περιοχές της πόλης -ίσως όμως χρειαστεί να απενεργοποιήσετε τη στερεοφωνική λήψη. Ποπ μουσική, non stop. Ούτε εδώ διαφημίσεις προς το παρόν. Σήμερα στη συχνότητα του 88.5», (www.radiofono.gr/node/2953), ημερομηνία ανάρτησης: 26/11/2011.

Παλιότερα στην ίδια συχνότητα ήταν ο «Σ' αγαπάω»: ένας σταθμός στο ίδιο μοτίβο με τον σημερινό «ερωτικό fm» αλλά με τη μόνη διαφορά ότι εκτός από «έντεχνο» έπαιζε και ξένες pop μπαλάντες. Μετά έγινε «Classic 96,1» και αργότερα «Μύλος fm». Ο τελευταίος τώρα εκπέμπει μόνο μέσω διαδικτύου και είναι ο Ρ/Σ του συναυλιακού πολιτισμικού κέντρου «Μύλος της Θεσσαλονίκης». Η ομάδα του «Star FM 97.1», ο οποίος έκλεισε λόγω χρεών, ανάλαβε τη συχνότητα 96.1 με 1^η μέρα στον αέρα 11 Ιανουαρίου του 2013. Η επίσημη πρεμιέρα του νέου σταθμού έγινε στις 3 Φεβρουαρίου του ίδιου χρόνου. Έτσι πέρασαν στην ιστορία οι «Μύλος fm», «Σ' Αγαπάω» και «Classic fm». Σαν «Next fm» πρόκειται για ένα σταθμό με mainstream pop και dance ξένη μουσική με χαρακτήρα ψυχαγωγικό. Στην ιστοσελίδα του υπάρχει η επιλογή να δει κάποιος τη μουσική που παίζει και όχι μόνο να την ακούσει, μέσω των βίντεο κλιπ που προβάλλονται σε σχεδόν απευθείας μετάδοση,¹⁸² με μια μικρή καθυστέρηση δευτερολέπτων. Φυσικά δε λείπει και το ανάλογο «top 6» όπως συνηθίζεται σε σταθμούς τέτοιου χαρακτήρα.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*My Number one hit music station. 96.1. Next fm*», «*Nextfm.gr Ραδιόφωνο που αξίζει να δεις*».

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.nextfm.gr

8. Radio City Thessaloniki - 108

Παλιότερα στους 108 ήταν ο «Jeronimo Groovy» και «Super fm» με ηλεκτρονικές μουσικές όπως rave, trance και teckno. Τώρα λέγεται «Radio City International» και είναι μάλλον πειρατικός σταθμός γιατί δε βρέθηκε κάτι στο internet που να αναφέρει το αντίθετο. Παρά μόνο σε κάποια forum με συζητήσεις από φανατικούς ακροατές για το σταθμό και το είδος μουσικής που παίζει. Από την ακρόαση όμως φαίνεται να παίζει ξένη ηλεκτρονική μουσική κυρίως, αλλά και pop, pop-rock, alternative και hip-hop. Κάποιες ώρες που δεν εκπέμπει, στην ίδια συχνότητα ακούγεται ένας άλλος σταθμός με λαϊκά τραγούδια του '60. Δεν ξέρουμε αν πρόκειται για ιδιωτικό σταθμό ή πειρατικό. Σίγουρα όμως οι δύο σταθμοί δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους μουσικά.

Ένας πολυσυλλεκτικός ραδιοσταθμός με ειδήσεις στην αγγλική

Όσο για τον «City International» είναι ιδιαίτερη περίπτωση και που έχει πολλές και διάφορες εκπομπές ποικίλης ύλης. Δε θα μπορούσαμε να μην τον εντάξουμε στα ραδιόφωνα ευρύ κοινού λόγω αυτής του της πολυπλοκότητάς. Ο σταθμός αποτελεί εξαίρεση σε σχέση με τους άλλους, επειδή οι μουσικές που διαλέγει προέρχονται από

¹⁸² Next fm, player: (<http://www.nextfm.gr/player-watch>).

είναι από μεγαλύτερο φάσμα επιλογών. Αυτό το φαινόμενο είναι σπάνιο για τα σημερινά ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης. Το μοντέλο αυτού του ραδιοσταθμού επικρατούσε και παλιότερα στην 1^η περίοδο ελληνικής ραδιοφωνίας, με τους πολυσυλλεκτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.¹⁸³

- City International - 106.1

Ο City International λειτουργεί στη Θεσσαλονίκη από το 1989. Είναι σταθμός «γενικής στόχευσης» και ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Γιώργου Κοντόπουλου, ο οποίος υπηρέτησε επί 33 έτη στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών ως ειδικός επί θεμάτων Ραδιοφωνίας, τύπου και ελληνοαμερικανικών σχέσεων και τώρα είναι ο κύριος μέτοχος, πρόεδρος & διευθύνων σύμβουλος της «Cora Tucson International» η οποία είναι και η ιδιοκτήτρια εταιρεία του ραδιοφωνικού σταθμού. Λειτουργεί σε 24ωρη βάση με ενημερωτικό και ψυχαγωγικό πρόγραμμα, στο οποίο εντάσσονται πολλές ειδικές εκπομπές, ποικίλου ενδιαφέροντος, επισκόπηση του ημερήσιου τύπου, πολιτική, αθλητική και πολιτιστική ενημέρωση και δελτία ειδήσεων στην αγγλική από το VOA News Center στην Ουάσιγκτον. Επί μία συναπτή 17ετία, ο City παρέχει πρόσβαση σε θρησκευτικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς φορείς, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, και διάφορα υπουργεία, μεταδίδοντας ανελλιπώς τα αποστέλλόμενα δελτία τύπου ή και αναμεταδίδοντας σε απ' ευθείας σύνδεση τη θεία λειτουργία της Κυριακής και τις εκκλησιαστικές εορταστικές τελετές λατρείας, συνεντεύξεις, διαλέξεις, ομιλίες καθώς και εργασίες συνεδρίων που διοργανώνονται από το συμβούλιο απόδημου ελληνισμού, τον οργανισμό για την ανασυγκρότηση των Βαλκανίων, τα επιμελητήρια της Θεσσαλονίκης, συμπληρώνοντας έτσι έναν κύκλο τουλάχιστον 300 φορέων με τους οποίους συνεργάζεται στενά. Έχει ευρεία εμβέλεια και ακροαματικότητα στους νομούς Θεσσαλονίκης, Ημαθίας, Πιερίας, Πέλλας, Φλωρίνης, Κιλκίς καθώς και σε τμήματα των Νομών Κοζάνης, Καστοριάς, Σερρών και Λαρίσης. Από τον Απρίλιο του 2000, βάσει ειδικής συμβάσεως, αναμεταδίδει μέρος του προγράμματος της «Φωνής της Αμερικής» που περιλαμβάνει 20 πεντάλεπτα δελτία παγκόσμιων ειδήσεων στην Αγγλική (VOA News Now) στην κορυφή κάθε ώρας με ανταποκρίσεις από όλο τον κόσμο και μέρος του κορυφαίου μουσικού προγράμματος "VOA Music Mix", με παλαιότερες μουσικές επιτυχίες, αλλά και σύγχρονες. Κάθε Κυριακή μεταδίδεται η εκπομπή Countdown που παρουσιάζει τα 25 πρώτα τραγούδια της εβδομάδας στις Η.Π.Α. Κάθε βράδυ, μέσα από την εκπομπή "Border Crossings" («Διασχίζοντας τα

¹⁸³ Τετράδια Επικοινωνίας, *Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων, 2006, σελ. 55.

σύνορα»), ακροατές του Music Mix από όλο τον κόσμο έχουν τη δυνατότητα της ανοικτής επικοινωνίας με τα στούντιο της «Φωνής της Αμερικής» στην Ουάσιγκτον. Ο στόχος του προγράμματος του σταθμού είναι αφ' ενός να καλύπτει το ελληνόφωνο ακροαματικό κοινό, και αφ' ετέρου να καλύψει άμεσα τις ανάγκες ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, των αγγλόφωνων που ζουν στον βορειοελλαδικό χώρο, και των ελλήνων που είναι εξοικειωμένοι με την αγγλική γλώσσα και επιζητούν κάτι διαφορετικό, καθώς και των τουριστών. Η επιλεγμένη ξένη μουσική του δορυφορικού προγράμματος VOA Music Mix που αναπαράγει, προσαρμόζει και μεταδίδει ο City International με νέες κυκλοφορίες, αφιερώματα, τα «Top 25», και μουσικά είδη όπως rock, country, jazz, ethnic.¹⁸⁴ Ο City International είναι ένας σταθμός με ποικίλες και διαφορετικού τύπου εκπομπές. Μουσικά πιάνει αρκετά μεγάλο φάσμα, σε σημείο που σε κάνει να πιστεύεις πως οι ακροατές ακούνε μόνο τις συγκεκριμένες εκπομπές που τους αρέσουν και όχι όλο το πρόγραμμα του σταθμού. Οι μουσικές εκπομπές του έχουν από ξένο pop, hip-hop, rock, alternative rock και ελληνικό rock μέχρι jazz, latin, ethnic, ρεμπέτικο λαϊκό ακόμα και ινδική μουσική.

Σλόγκαν Ρ/Σ: «*City International 106,1 MHz fm stereo*»

Επίσημη ιστοσελίδα Ρ/Σ: www.cityinternational.gr

¹⁸⁴ (www.cityinternational.gr).

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Το ραδιόφωνο συνέχεια αλλάζει πρόσωπα

Στο πρώτο κεφάλαιο, που έχουμε την ιστορική αναδρομή του ελληνικού ραδιοφώνου, είδαμε πως: το ραδιόφωνο άλλοτε κυριάρχησε των υπόλοιπων Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και άλλοτε επισκιάστηκε από τα άλλα Μέσα, όπως έγινε με την τηλεόραση. Διατρέχοντας στην ιστορία του, από τον σταθμό του Τσιγγιρίδη μέχρι τις μέρες μας, φανερό είναι ότι συνέχεια άλλαζε χαρακτήρα και μορφή ανάλογα την πολιτικο-οικονομική κατάσταση της χώρας. Το ραδιόφωνο είναι ένας αντικατοπτρισμός της κοινωνίας καθώς εκφράζει κι αυτό μια μορφή τέχνης. Απλά αυτός ο αντικατοπτρισμός άλλοτε είναι σε παράλληλη πορεία με την πολιτεία και την εκάστοτε τοπική εξουσία, και άλλες φορές είναι ένας αντικατοπτρισμός με αρνητικά χρώματα καθώς πάει κόντρα σε αυτές.¹⁸⁵ Το ερώτημα που προκύπτει είναι: Ποιο είναι το πρόσωπο του σημερινού ραδιοφώνου; Και η απάντηση όπως φαίνεται από την έρευνα και από τη συνέντευξη του Καλλόπουλου δεν είναι πολύ απλή. Οι περισσότεροι Ρ/Σ συνδυάζουν μουσική, ενημέρωση και ψυχαγωγία καθώς υπάρχουν πολλές εκπομπές που συνδυάζουν το τρίπτυχο αυτό. Βέβαια είναι φανερό η κυριαρχία του ιδιωτικού ραδιοφώνου στα ερτζιανά και κυρίως των σταθμών που παίζουν mainstream pop μουσική, αλλά τα φαινόμενα δείχνουν ότι σιγά, σιγά αυτό αλλάζει. Ήδη από την περίοδο εξειδίκευσης περάσαμε στην περίοδο μείξης περιεχομένων και έπεται συνέχεια. Το διαδικτυακό ραδιόφωνο μπορεί να είναι στα σπάργανα ακόμα αλλά οι σταθμοί του αυξάνονται καθημερινά, οι οποίοι έχουν τεράστια μουσική γκάμα σε σχέση με τα ερτζιανά. Ακόμα δεν μπορούμε να πούμε αν το διαδικτυακό ραδιόφωνο αν θα επισκιάσει το αναλογικό ή αν θα χαράξουν την ίδια πορεία. Το σίγουρο όμως είναι ότι επειδή η τεχνολογία προχωράει πολύ γρήγορα, θα έρθει σύντομα η ώρα που θα εισχωρήσει στα αυτοκίνητα και στα όλα κινητά τηλέφωνα.¹⁸⁶ Έτσι θα είναι προσβάσιμο σε περισσότερο κόσμο.

¹⁸⁵ Η ιστορία του ραδιοφώνου στην Ελλάδα, κεφάλαιο: «Το ραδιόφωνο ως Μέσο προπαγάνδας και ως Μέσο αντίστασης».

¹⁸⁶ «Μέχρι το τέλος του χρόνου αναμένεται να κυκλοφορήσουν τα πρώτα ευρωπαϊκά αυτοκίνητα που θα διαθέτουν ιντερνετικό ραδιόφωνο, χάρη στον Έλληνα Γιώργο Πάρθημο. «Οι ιδιοκτήτες των αυτοκινήτων αυτών θα έχουν πρόσβαση σε 35.000 ραδιοφωνικούς σταθμούς σε όποιο μέρος του πλανήτη και αν βρίσκονται» δηλώνει ο Γ. Πάρθημος, στον οποίο ανήκει η εφεύρεση Miroamer. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στα νέα κινητά τηλέφωνα Blackberry, υπάρχει η εφαρμογή του Miroamer του κ. Πάρθημου και παρέχει στους κατόχους του κινητού αυτού, τη δυνατότητα να ακούν μουσική από το δίκτυο διαδικτυακών ραδιοφώνων από όλο τον κόσμο. Μάλιστα, για την συγκεκριμένη εφαρμογή της Miroamer στα Iphone,

3.2 Playlist: Εποχή της «εκπομπής κονσέρβα»

Αυτό που δεν υπάρχει στην έρευνα του I.O.M. -ίσως γιατί η έρευνα αυτή εκδόθηκε το 2005 και ακόμα το φαινόμενο δεν είχε εμφανιστεί σε τόσο μεγάλο βαθμό- και είναι κυρίαρχη τάση τα τελευταία 5-8 χρόνια, είναι η συχνή χρησιμοποίηση της playlist στις εκπομπές «κονσέρβα». Σύμφωνα και με τον Άκη Καλλόπουλου, πολλοί σταθμοί, ίσως οι περισσότεροι, στην προσπάθειά τους να γλιτώσουν από εξτρά έξοδα χρησιμοποιούν έτοιμες λίστες με τραγούδια αντί να έχουν έναν μουσικό παραγωγό μέσα στο studio και στις επιλογές τραγουδιών.¹⁸⁷ Επίσης πολλές φορές παρακάμπτεται ακόμα και ο ηχολήπτης καθώς υπάρχουν έτοιμα προγράμματα, αυτόματης επεξεργασίας ήχου, στον υπολογιστή που κάνουν την μίξη των τραγουδιών χωρίς να βρίσκεται κανείς στο studio. Με λίγα λόγια πολλοί είναι οι σταθμοί που βάζουν τον «αυτόματο πιλότο». Ίσως είναι η τάση της εποχής να μην υπάρχει πολύ ομιλία για να είναι ξεκούραστη η ακρόαση και χωρίς πολλές παύσεις, αλλά σίγουρα είναι και το ότι τα τελευταία δέκα χρόνια οι ακροαματικότητες στα ερτζιανά έχουν πέσει δραματικά, τη στιγμή που οι ιδιωτικοί Ρ/Σ έχουν αυξηθεί σε αριθμό. Έτσι ο αυξημένος και άνισος ανταγωνισμός φέρνει πολλούς σταθμούς σε δύσκολη οικονομική κατάσταση ώστε αναγκάζονται να «κόψουν» από τον προϋπολογισμό τους ανθρώπινο δυναμικό (μουσικούς παραγωγούς, ηχολήπτες, δημοσιογράφους κ.λ.π.).

3.3 Στατιστικά στοιχεία και συμπεράσματα

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναγνωρίσαμε τα μουσικά είδη που μας απασχόλησαν στην έρευνα. Με τα δεδομένα που συλλέχτηκαν μπορούν να προκύψουν κάποια στατιστικά στοιχεία τα οποία στην συνέχεια θα μας οδηγήσουν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα όσον αφορά την μουσική στα ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης. Για να δουλέψουμε με τα στατιστικά στοιχεία θα πρέπει να συμπύξουμε λίγο περισσότερο τις μουσικές κατηγορίες, όπως είχαν προκύψει από την έρευνα Rentfrow και Gosling και την δικιά μας έρευνα. Θα ενώσουμε την acoustic (blues, jazz, κλασική, world music) με το «νεοέντεχνο» σε μια κατηγορία και θα την ονομάσουμε alternative, ένας όρος που τα εμπεριέχει όλα αυτά. Η blues, η jazz, η κλασική και η world music μπορούμε να

καταγράφονται 162.000 ζητήσεις ημερησίως. Όλα ξεκίνησαν πριν έντεκα χρόνια στην ...Ελλάδα!», Νέος Κόσμος, (<http://neoskosmos.com/news/el/node/13933>), ημερομηνία ανάρτησης: 25/04/11.

¹⁸⁷ «Ναι αυτά είναι οδηγίες των σταθμών. Τα προτιμάνε οι σταθμοί. Μεγάλο ρόλο παίζει ότι γλιτώνουνε και χρήματα. Από το να έχεις ένα παραγωγό, θα πρέπει να τον πληρώνεις... Ειδικά ραδιόφωνα αυτού του βεληνεκούς που έχουνε διαφημίσεις και κάποια έσοδα, το playlist είναι βολικό γιατί δεν έχεις κάποιον τον οποίο πρέπει να τον πληρώνεις και βάζεις και τη μουσική που θέλεις σε ραδιόφωνο να ακουστεί.» Ά. Καλλόπουλος, ό.π.

πούμε ότι είναι η άλλη όψη του νομίσματος της ξένης mainstream pop μουσικής και το «έντεχνο» η άλλη όψη του νομίσματος της ελληνικής mainstream μουσικής.¹⁸⁸ Αλλά αυτό δεν είναι ο μόνος λόγος. Στα δημοτικά και δημόσια ραδιόφωνα αυτές οι μουσικές συνήθως πάνε μαζί. Παρατηρήσαμε ότι οι σταθμοί που παίζουν jazz και κλασσική μουσική, παίζουν επίσης και «έντεχνο». Τέλος επειδή στα ραδιόφωνα αθλητικού περιεχομένου δεν εντοπίσαμε κάποια συγκεκριμένα είδη μουσικής, θα λέμε ότι παίζουν «διάφορα». Μαζί θα μπούνε και τα δύο εκκλησιάστηκα ραδιόφωνα. Έτσι προκύπτουν οι εξής πέντε κατηγορίες:

1. Mainstream pop
2. Εναλλακτική (alternative)
3. Rock
4. Λαϊκή και Παραδοσιακή μουσική
5. Διάφορα

Όπως επίσης προκύπτει από το 2^ο κεφάλαιο, μέσω της αναζήτησης σε όλες τις έγκυρες ιστοσελίδες των Ρ/Σ και την ενδελεχή έρευνα με πολλές ώρες ακρόασης, παρατήρησης και σύγκρισης των δεδομένων,¹⁸⁹ βρέθηκαν 60 Ρ/Σ οι οποίοι εκπέμπουν στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Κάποιοι από αυτούς έχουν πανελλαδική εμβέλεια (δημόσιοι Ρ/Σ) αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δε θα μπούνε στην έρευνα, γιατί ως δεδομένο συλλέξαμε όλα τα ραδιόφωνα που μπορεί να ακούσει ένας τυχαίος (random) ακροατής στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Για παράδειγμα θα ήταν άτοπο αν δεν εντάσσαμε το 2^ο πρόγραμμα της ΕΡΤ, που παρόλο που έχει έδρα την Αθήνα, έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική ενημέρωση και ψυχαγωγία της πόλης της Θεσσαλονίκης. Έτσι έχουμε 60 ραδιόφωνα εκ των οποίων τα 33 απευθύνονται σε στοχευμένο κοινό και τα υπόλοιπα 27 σε ευρύ κοινό με πιο mainstream μουσικές.

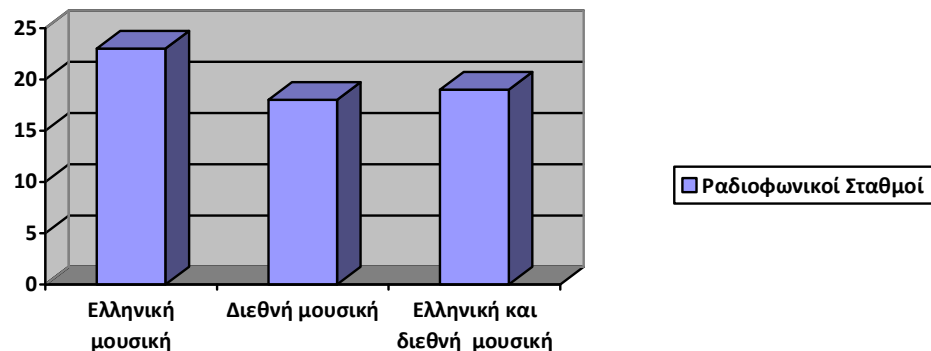
Τα αποτελέσματα της έρευνας της BARI Media Researches Services της εταιρία FOCUS μπορεί να είναι λίγο παλιά (η έρευνα είναι από το 1993-2003) και να αφορούν γενικά τα ραδιόφωνα στην Ελλάδα, αλλά μας δίνουν μια εικόνα της μετατόπισης του ραδιοφωνικού περιεχομένου που συμπίπτει με την δική μας έρευνα. Βλέπουμε μια στροφή των ακροατών σε σταθμούς ειδικού περιεχομένου, από ότι παλιότερα, στους γενικού περιεχομένου. Σύμφωνα με την focus bari οι γενικοί ενημερωτικοί σταθμοί από την 1^η θέση το '93 με 57%, πέρασαν στην 2^η το '03 με 47%. Ενώ οι ελληνικοί μουσικοί

¹⁸⁸ Α. Καλλόπουλος, ό.π.

¹⁸⁹ Από την αρχή του 2013 ειδικότερα και γενικότερα τα τελευταία 10 χρόνια.

σταθμοί πέρασαν από την 3^η θέση με 11,5% στην 1^η με 62%. Επίσης αύξηση είχαν και οι σταθμοί με ξένη μουσική από 3,3% σε 23,5% και οι αθλητικοί από 22,5 σε 38,3.

Επιστρέφοντας όμως στην έρευνα της εργασίας: από τους 60 ραδιοφωνικούς σταθμούς οι 23 παίζουν ελληνική μουσική, οι 18 παίζουν διεθνή μουσική και οι υπόλοιποι 19 ελληνική και διεθνή μουσική. Συμπερασματικά περισσότερα ραδιόφωνα παίζουν ελληνική μουσική από ότι ξένη αλλά και πάλι η διαφορά είναι σχετικά μικρή:

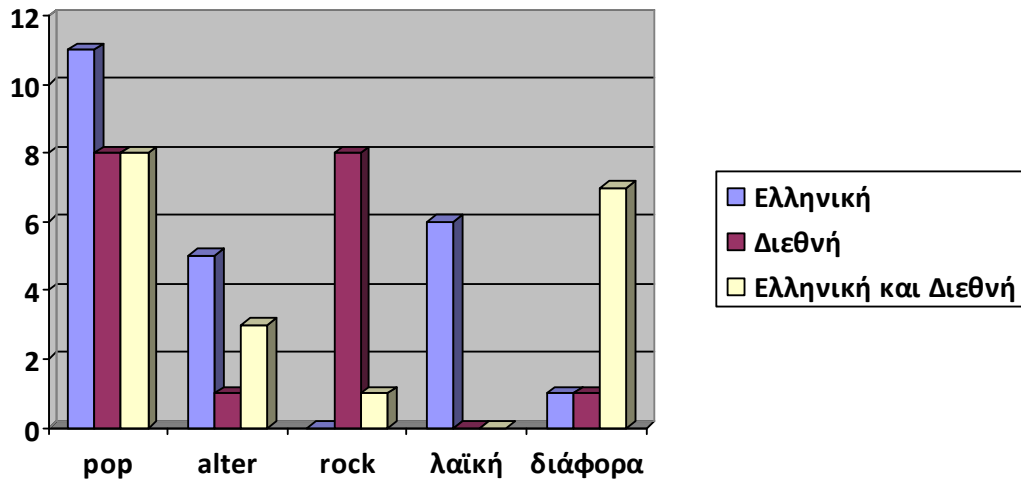

Από τους 23 Ρ/Σ που παίζουν ελληνικά οι 11 παίζουν mainstream pop μουσική, οι 5 παίζουν εναλλακτική μουσική (alternative), 6 παίζουν λαϊκή και παραδοσιακή μουσική και ένας παίζει διάφορα. Από τους 18 που παίζουν ξένη μουσική οι 8 παίζουν mainstream pop, ένας παίζει εναλλακτική, 8 παίζουν rock και ένας διάφορα. Από τους 19 που παίζουν ελληνική και διεθνή μουσική 8 παίζουν mainstream μουσική, 3 παίζουν εναλλακτική μουσική, ένας παίζει rock και 7 διάφορα.

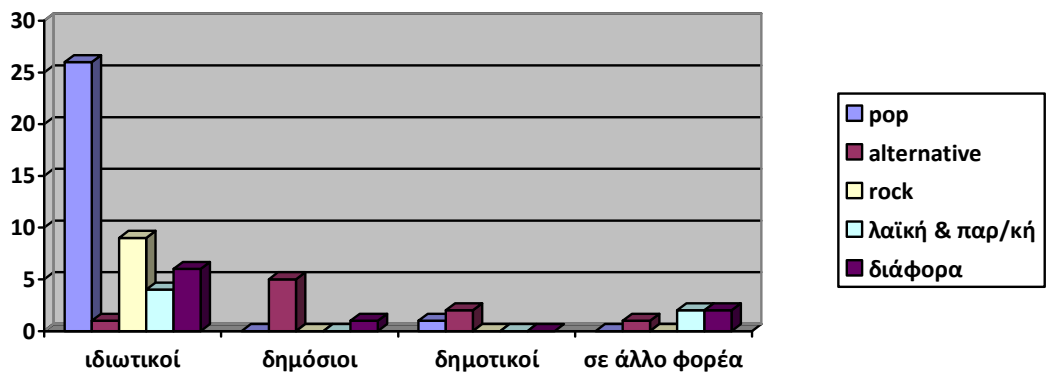
Άμα τα αθροίσουμε κάθετα τους σταθμούς: οι 27 παίζουν mainstream pop μουσικές, 9 παίζουν εναλλακτικές μουσικές («έντεχνο», εναλλακτικό rock, jazz, κλασική), 9 παίζουν rock (μόνο ξένη), 6 ελληνική λαϊκή και παραδοσιακή μουσική και οι υπόλοιποι 9 παίζουν διάφορα. Εδώ να συμπληρώσουμε ότι στους σταθμούς που παίζουν διάφορα οι περισσότεροι είναι αθλητικοί ραδιοσταθμοί και θα μπορούσαμε κάλλιστα να τους εντάξουμε μαζί με την 1^η κατηγορία (mainstream pop) αλλά επειδή παίζουν και κάποια κομμάτια rock, ή «έντεχνο» τους αφήσαμε σε άλλη κατηγορία. Το συμπέρασμα είναι ξεκάθαρο: Η πλειοψηφία των σταθμών παίζουν mainstream pop μουσική (ελληνική και ξένη) με ένα ποσοστό 45% τουλάχιστον.¹⁹⁰ Ακολουθούν οι εναλλακτικοί με ένα ποσοστό τις τάξης 15% οι rock σταθμοί επίσης με 15% και τα διάφορα πάλι με 15%.

¹⁹⁰ «Γενικά μιλώντας αν εξαιρέσεις κάνα δύο ραδιόφωνα νομίζω πως είναι mainstream μουσική. Που είναι μια μουσική που ακούγεται ευχάριστα από ανθρώπους που είναι στα γραφεία τους ή στα μαγαζιά τους. Νομίζω ότι τουλάχιστον για το προσωπικό μου το γούστο μου φαίνεται και λίγο αδιάφορο όλο αυτό που υπάρχει ως playlist και ως το τι βγαίνει στον αέρα...», Α. Καλλόπουλος, ό.π.

Πιο λίγοι είναι αυτοί που παίζουν λαϊκή και παραδοσιακή μουσική (10%) και άμα σκεφτούμε ότι πολλές φορές αυτοί οι σταθμοί αποκλίνουν και παίζουν ελληνική mainstream pop τα στατιστικά θα ήταν ακόμα μικρότερα. Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στο επόμενο γράφημα θα δούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία (46 σταθμοί) είναι ιδιωτικοί σταθμοί και οι 26 από αυτούς παίζουν mainstream pop μουσική. Ακολουθούν 9 Ρ/Σ που παίζουν rock, 6 που παίζουν διάφορα και 4 που παίζουν λαϊκή και παραδοσιακή μουσική. Μόνο ένας ιδιωτικός Ρ/Σ παίζει εναλλακτική μουσική, ο «ερωτικός fm». Μετά έχουμε πέντε δημόσιους σταθμούς (της ΕΡΑ και της ΕΡΤ) που παίζουν εναλλακτική μουσική και μόνο ένας, ο «ΕΡΑ Σπορ» παίζει διάφορα. Στους δημοτικούς έχουμε μόνο 2 που παίζουν εναλλακτική μουσική (fm 100 και 100,6) και έναν το «Ράδιο Θεσσαλονίκη» που παίζει mainstream pop:

Ένα είναι το βασικό συμπέρασμα: στις μέρες μας γενικά και ειδικά στους μήνες που έγινε η έρευνα της ακρόασης (Ιανουάριος-Απρίλιος του 2013) μιλάμε πλέον για

κυριαρχία των ιδιωτικών Ρ/Σ που στην πλειοψηφία τους προωθούν την mainstream pop μουσική. Κατά συνέπεια το ραδιόφωνο στην Θεσσαλονίκη προωθεί την εμπορική μουσική και κατά δεύτερη συνέπεια και τη βιομηχανία της δισκογραφίας.

3.4 Οι διαφημίσεις στο ραδιόφωνο

Σύμφωνα με την σχετική έρευνα του Ι.Ο.Μ.: η διαφήμιση αποτελεί το σημαντικότερο έσοδο για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η διαφημιστική δαπάνη στην Ελλάδα σε ποσοστό μεγαλύτερο του 85% κατανέμεται στους ιδιωτικούς Ρ/Σ. Όσον αφορά την κυριαρχία σε θεματολογία, οι μουσικοί σταθμοί φαίνονται να ελέγχουν την αγορά.¹⁹¹ Τα δεδομένα αυτά επιβεβαιώθηκαν εν μέρει στην δική μας έρευνα. Λόγω του ότι είναι λίγο δύσκολο να καταλάβει κανείς πόσα ραδιόφωνα, από την ερευνά μας, είχαν διαφημίσεις και πόσα όχι, δε θα υπάρξει γράφημα γι' αυτό το θέμα παρ' όλο που έγινε προσπάθεια έρευνας και γι' αυτό: Σαν γενική ομολογία όμως παρατηρήθηκε ότι τα δημοτικά και τα δημόσια ραδιόφωνα είχαν διαφημίσεις κυρίως πολιτιστικού περιεχομένου ενώ τα ιδιωτικά είχαν στο σύνολό τους μόνο εμπορικές διαφημίσεις· για διάφορα θέματα από προϊόντα μέχρι συναυλίες. Στην ακρόασή όλων των Ρ/Σ της έρευνας βρέθηκε ότι οι περισσότεροι ιδιωτικοί σταθμοί είχαν εμπορικές διαφημίσεις. Άλλοι ανά μία ώρα άλλοι ανά μισή και άλλοι πιο σπάνια. Πολλοί από αυτούς είχαν και διαφημίσεις στην επίσημη ιστοσελίδα τους στο internet ή στην σχετική ομάδα ή σελίδα τους στο facebook.

3.5 Το τέλος της βιομηχανίας της δισκογραφίας:

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τώρα οι μουσικοί βρίσκονται σε ενός είδους μετάβασης, στο επόμενο στάδιο, που σιγά, σιγά αποδεσμεύονται από τις δισκογραφικές εταιρίες. Βλέπουμε δηλαδή πολλούς καλλιτέχνες να πουλάνε μόνοι τους το μουσικό έργο μέσω του διαδικτύου, παρακάμπτοντας έτσι όλους τους μεσάζοντες στη δισκογραφία. Εν πάση περιπτώσει, αν εξαιρέσουμε τα πολύ μεγάλα ονόματα, παρατηρούμε ότι σιγά, σιγά οι μουσικοί και τα συγκροτήματα προσπαθούν να παρακάμψουν όσο το δυνατόν περισσότερους μεσάζοντες για να προωθήσουν το προϊόν τους με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες γίνεται. Σημαντικό μέσο διαφήμισης πλέον είναι διάφορες

¹⁹¹ Κ. Παπαβασιλόπουλος, Μ. Χαιρετάκης, *Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, Ραδιόφωνο και αγορά, Ι.Ο.Μ., Αθήνα, 2006, σελ. 167.

ιστοσελίδες δικτύωσης όπως το «myspace¹⁹²», «you tube¹⁹³», «facebook¹⁹⁴», «sound cloud¹⁹⁵» κ.α. όπου ο μουσικός ή ο μάνατζερ διαφημίζει το έργο χωρίς πολλά έξοδα. Μέσω αυτών των δικτύων πολλές φορές ο ακροατής προωθεί και διαφημίζει τη μουσική που του αρέσει και έτσι είναι σαν να «ακυρώνει» τη μουσική βιομηχανία και τα συμφέροντα που κρύβονται πίσω από αυτή. Ένα άλλο φαινόμενο της εποχής είναι η μετατόπιση των οικονομικών απολαβών από την δισκογραφία στις συναυλίες. Λόγω του internet πλέον έγινε πολύ ευκολότερο για τον ακροατή να βρει δωρεάν τη μουσική που ψάχνει και έτσι οι δισκογραφικές από τη μία πολεμάνε το φαινόμενο κλείνοντας κάποια site όπως το «satellite» ή το «pirate torrent» και από την άλλη οργανώνουν περισσότερες συναυλίες από ότι παλιότερα. Σίγουρα δεν φτάνουμε στο τέλος της βιομηχανίας της δισκογραφίας αλλά υπάρχει μια μεγάλη πτώση αυτής. Το σίγουρο είναι ότι και να καταρρεύσει η μουσική βιομηχανία, η μουσική και τα μουσικά είδη θα συνεχίσουν να εξελίσσονται και να εμπνέουν το μουσικό κοινό.

3.6 Διαδικτυακό ραδιόφωνο

Από τις αρχές του '90 μέχρι τις μέρες μας, που έγινε η μεγαλύτερη ποσοστιαία ανάπτυξη του διαδικτυακού πληθυσμού που συνέπεσε και η εμφάνιση του διαδικτυακού ραδιοφώνου παγκοσμίως.¹⁹⁶ Στην Ελλάδα οι πρώτοι διαδικτυακοί σταθμοί εμφανίστηκαν στα τέλη του '90 και στις αρχές του '00. Το 2002 λειτουργούσαν μόλις 53 σταθμοί και το 2009 ξεπέρασαν τους 500.¹⁹⁷ Όλα δείχνουν ότι σήμερα έχουν πολλαπλασιαστεί τα στατιστικά και δε χρειάζεται να το αποδείξουμε καθώς είναι δύσκολος ο εντοπισμός των σταθμών. Πολλοί από αυτούς είναι ανεξάρτητοι και είναι δύσκολο να τους βρούμε όλους καθώς καθημερινά αυξάνονται. Το σίγουρο όμως είναι ότι η διαδικτυακή προσφορά ραδιοφωνικού περιεχομένου αυξάνεται συνεχώς, όπως επίσης και το ακροατήριό του. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στην παράγραφο 1.3 (Το ραδιόφωνο συνέχεια αλλάζει πρόσωπα) και στην σχετική βιβλιογραφία, ειδικά την πιο πρόσφατη: Τα τελευταία χρόνια οι περισσότεροι Ρ/Σ, εκτός από τον κλασικό τρόπο μέσα από κάποια ραδιοφωνική συσκευή δηλαδή, εκπέμπουν πλέον και από το διαδίκτυο. Έτσι οι Ρ/Σ γίνονται

¹⁹² (www.myspace.com).

¹⁹³ (www.youtube.com).

¹⁹⁴ (www.facebook.com).

¹⁹⁵ (soundcloud.com).

¹⁹⁶ Μ. Κοκκώνης, Φ. Μπαντιμαρούδης, Γ. Πασχαλίδης, ό.π., σελ. 306.

¹⁹⁷ Μ. Κοκκώνης, Φ. Μπαντιμαρούδης, Γ. Πασχαλίδης, ό.π., σελ. 308.

παγκόσμιοι καθώς ο οποιοσδήποτε στον κόσμο μπορεί να βρει και να ακούσει τον κάθε ραδιοφωνικό σταθμό ακόμη κι αν είναι μικρής εμβέλειας. Υπάρχουν όμως και οι αποκλειστικά διαδικτυακοί. Οι σταθμοί στο internet υπόκεινται σε διαφορετική νομοθεσία και πρέπει να έχουν άδεια από την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Α.Ε.Π.Ι.) για να λειτουργούν νόμιμα. Σύμφωνα με το νόμο 2121/1993 προαπαιτείται έγγραφη άδεια από την Α.Ε.Π.Ι. για την μετάδοση μουσικής και ραδιοφωνικής εκπομπής. Για την διαδικτυακή παρουσίαση ραδιοφωνικής εκπομπής το κόστος είναι 2,2% επί των συνολικών κερδών του site. Σε πολλές περιπτώσεις οι διαδικτυακοί Ρ/Σ δεν έχουν διαφημίσεις επειδή δεν τους ενδιαφέρει το κέρδος, αλλά μόνο η μουσική και η διαδραστική επικοινωνία με τους ακροατές. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η αμοιβή της Α.Ε.Π.Ι. είναι ετήσια και σταθερή και αφορά μόνο τα πνευματικά δικαιώματα της μουσικής. Οι σταθμοί που έχουν σύμβαση με την Α.Ε.Π.Ι. οφείλουν να στέλνουν playlist για να είναι πιο δίκαιη η απόδοση των δικαιωμάτων.¹⁹⁸ Βέβαια πολύ σπάνια τα ανεξάρτητα (από οικονομικά οφέλη) ραδιόφωνα δεν προβαίνουν στις παραπάνω κινήσεις αδειοδότησης. Πλέον είναι τόσο μεγάλο το πλήθος των διαδικτυακών σταθμών που δεν προλαβαίνει καν η Α.Ε.Π.Ι. να κυνηγήσει τους «παράνομους». Το παράδοξο της υπόθεσης είναι ότι πολλές φορές με την προσφυγή σε αυτό το νόμο έκλεισαν κάποια ραδιόφωνα του αντιεξουσιαστικού χώρου και όχι μόνο. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του διαδικτυακού «radio revolt» της Θεσσαλονίκης¹⁹⁹ όπου η ιστορία παραδόξως μας θυμίζει τις εποχές που κυνηγιόταν το πειρατικό ραδιοφώνου με το «Ράδιο Ουτοπία» και «Ράδιο Κιβωτός» στη δεκαετία του '90 και αν πάμε ακόμα παλιότερα στην κατάσχεση των μηχανημάτων του σταθμού του Τσιγγιρίδη από τους Γερμανούς την εποχή της κατοχής ή παρόμοια περιστατικά στην εποχή της χούντας. Σίγουρα το διαδικτυακό δείχνει και έχει να δείξει καλά σημάδια ραδιοφωνικού λόγου. Σαφώς όταν μιλάμε για «διαδικτυακό» αυτομάτως μιλάμε για παγκόσμια εμβέλεια των σταθμών. Σίγουρα όμως δε μπορούμε να συγκρίνουμε τα ερτζιανά με το διαδίκτυο γιατί είναι άνισα τα μεγέθη. Αλλά σε τοπικό τουλάχιστον

¹⁹⁸ Επίσημη ιστοσελίδα της Α.Ε.Π.Ι.:

(http://aepi.gr/images/pdf_aepi/amivologio_epigramikes_xrasis_online.pdf)

¹⁹⁹ «Το Radio-Revolt στεγαζόμενο, όπως προαναφέρθηκε, στην κατάληψη Δέλτα, δέχτηκε και αυτό την καταστολή εξουσίας και μπάτσων με την εισβολή και εκκένωση της κατάληψης. Συνοπτικά να αναφέρουμε ότι από το studio του Radio-Revolt κατασχέθηκε όλος ο εξοπλισμός ο οποίος καθιστά δυνατή την εκπομπή του σταθμού. Το γεγονός αυτό δεν μας προξενεί καμία εντύπωση, καθώς το Radio-Revolt το τελευταίο διάστημα είχε ξεκινήσει ξανά να κάνει τακτικές εκπομπές και η παρουσία του να ξαναγίνεται αισθητή μέσω του αντικαθεστωτικού και ανατρεπτικού του λόγου. Με δεδομένο αυτό η εξουσία, αναμενόμενα, προσπαθεί να καταστείλει τις φωνές που διαχέουν τον αναρχικό λόγο, προπαγανδίζουν αντιεξουσιαστικές δράσεις και πρακτικές, στέκονται δίπλα στα εξεγερμένα κομμάτια αυτής της κοινωνίας και δίνουν λόγο σε αναρχικούς πολιτικούς κρατούμενους.»

επίπεδο (διαδικτυακοί σταθμοί με έδρα τη Θεσσαλονίκη) υπάρχουν πολύ καλοί σταθμοί με εξειδικευμένη μουσική όπως μας επισήμανε και ο Καλλόπουλος στη συνέντευξη: «*Τώρα για κάποιο αξιόλογο ραδιόφωνο -δε θέλω να ευλογήσω τα γένια μου- αλλά νομίζω είναι καλή προσπάθεια αυτή που κάνουμε στο «Rock a Rolla». Ως ιντερνετικό πια ραδιόφωνο. Είναι καθαρά και μόνο στο internet. [...] Τώρα αν ψαχτείς ιντερνετικά γίνονται οι καλές καταστάσεις νομίζω. Έτσι μου 'ρχεται στο μυαλό ο «OF»²⁰⁰ για παράδειγμα αλλά κάπου περισσότερο όχι στα fm νομίζω.» Ένας βασικός λόγος που υπάρχουν πολλά εξειδικευμένα ραδιόφωνα στο internet είναι ότι πολλοί από αυτούς τους σταθμούς δεν έχουν οικονομικά οφέλη, οπότε ούτε διαφημίσεις, οπότε δεν αναγκάζονται να παίζουν mainstream μουσική, με αποτέλεσμα οι παραγωγοί να κάνουν τις εκπομπές με περισσότερο μεράκι.²⁰¹ Το διαδικτυακό όταν είναι ανεξάρτητο θυμίζει λίγο τις εποχές του πειρατικού ραδιοφώνου όπου οι παραγωγοί έδιναν περισσότερο μεράκι στις εκπομπές τους καθώς ήταν αποκομμένοι από την ψυχρή σχέση εργοδότη-εργαζόμενου.²⁰²*

3.7 Ηχητικός «βουβαρδισμός» και μαζική κουλτούρα

Στην ψηφιακή εποχή που ζούμε ο θόρυβος και η εικόνα έχουν κατακλύσει τη ζωή μας. Μπορεί να λέμε ότι είναι εποχή της εικόνας αλλά συνήθως η εικόνα συνοδεύεται από ήχο όπως και στην περίπτωση της τηλεόρασης. Ο θόρυβος υπάρχει παντού και για να αποφύγουμε τον άσχημο θόρυβο της πόλης χρησιμοποιούμε τον οργανωμένο θόρυβο: τη μουσική. Στο δρόμο βλέπεις τα αυτοκίνητα να παίζουν κάποιο σταθμό, τους περαστικούς να ακούνε μουσική με κάποια συσκευή (κινητό τηλέφωνο, mp3 player, ipad, τρανζίστορ) στα σούπερ μάρκετ, εμπορικά κέντρα, ξενοδοχεία, χώρους εργασίας, χώρους συνεδρίων, να παίζει muzak²⁰³ σε χαμηλή ένταση και γενικά στη ζωή μας

²⁰⁰ OFF radio, (<http://www.offradio.gr>)

²⁰¹ «*Ίσως γι' αυτό και υπάρχει το κέρδος και η ευχαρίστηση το να ακούς κάποια ραδιόφωνο μικρότερο και τώρα πια αυτό που έλεγα με το internet... Γιατί εκεί πέρα θα βρεις ανθρώπους που είναι πιο ψαγμένοι και θα σου παίζουν κάτι το διαφορετικό που εκεί είναι και η ουσία. Τώρα το να ακούσω το «μεγάλο το όνομα» και τον «καταξιωμένο» δεν έχω να κερδίσω κάτι. Δεν έχω να μάθω κάτι παραπάνω.» Α. Καλλόπουλος ό.π.*

²⁰² «*Όταν κάνεις κάτι καθαρά και μόνο από διάθεση, όρεξη και κέφι χωρίς να μεσολαβούν χρήματα, αφεντικά, εργαζόμενοι νομίζω ότι βγαίνει πιο αυθεντικά και ποιοτικά. Οποτε νομίζω ότι κάπως έτσι γίνετε σε πολλά ιντερνετικά ραδιόφωνα όπως γινόταν παλιά και στα πειρατικά στα fm.» Α. Καλλόπουλος, ό.π.*

²⁰³ «*Μια από τις εφαρμογές που συνηθίζουν στην εποχή μας είναι να διαμορφώνεται μουσικά το ακουστικό περιβάλλον σε κάποιους χώρους, παρόλο που η κύρια λειτουργία του χώρου δεν έχει να κάνει με τη μουσική..... πρόκειται για μουσική που παράγεται μηχανικά και δεν επιδιώκει να επιτελέσει το επίκεντρο στο χώρο που ακούγεται. Πρόκειται καθαρά για λειτουργική μουσική». Για να οριστεί η μουσική σε αυτή τη διάσταση χρησιμοποιείτε ο όρος «muzak», Θεοχάρης Ράπτης, *Ηχητικός Πολιτισμός, φάκελος μαθήματος*, ΤΕΙ Ηπείρου, Τμήμα Α.Π.Μ., Άρτα, 2007-2008.*

ακούμε πάρα πολύ μουσική. Στην ουσία προσέχουμε αυτό που ακούμε ή απλά το «αφήνουμε να παίζει»; Το ραδιόφωνο είναι ένα Μέσο που προάγει τις τέχνες και τον πολιτισμό αλλά σύγχρονος «*συντελεί στην ισοπέδωση της ευαισθησίας και την υποβάθμιση της μουσικής, που δε θα είναι αντικείμενο συνειδητής ακρόασης, αλλά ηχητικό υπόβαθρο της ακοής, σαν κοινό άλλων καθημερινών δραστηριοτήτων, της ανάγνωσης, του φαγητού, της συζήτησης ακόμα και της συναισθηματικής συνομιλίας*».²⁰⁴ Το ραδιόφωνο δεν έχει εικόνα και συνήθως ο ακροατής ασχολείται με κάτι άλλο εκείνη τη στιγμή. Βέβαια υπάρχουν δύο πόλοι σ' αυτό που θα τους ερμηνεύσουμε με δύο παραδείγματα:

1. Ένας φοιτητής γράφει εργασία στον υπολογιστή και παράλληλα ακούει στο ραδιόφωνο έναν τοπικό σταθμό.
2. Ένας ζωγράφος δημιουργεί έναν έργο και σύγχρονος ακούει στο ραδιόφωνο τον ίδιο σταθμό με τον πρώτο.

Αρχικά φαίνονται ίδιες οι περιπτώσεις, αλλά έχουν μια ειδοποιός διαφορά. Στην 1^η περίπτωση ο φοιτητής μάλλον θα έχει βάλει και την ένταση χαμηλά για να μην του αποσπάει την προσοχή από το γράψιμο αλλά συγχρόνως να περνάει πιο ευχάριστα η ώρα του. Αντίθετα ο ζωγράφος δεν τον απασχολεί να είναι χαμηλά ο ήχος γιατί τον βοηθάει να φανταστεί και αισθανθεί καλύτερα την εικόνα που του έρχεται στο μυαλό παίρνοντας ερεθίσματα από τον ήχο. Τα δύο αυτά άτομα μπορεί να έχουν ίδιες μουσικές προτιμήσεις αλλά ακούνε τη μουσική με διαφορετική πρόθεση. Ο φοιτητής διαβάζει με μουσική υπόκρουση χωρίς να επηρεάζεται από αυτή άμεσα ενώ ο ζωγράφος ακούει ραδιόφωνο και μετατρέπει τον ήχο σε εικόνα μέσω της ζωγραφικής. Ζωγραφίζει και ακούει ραδιόφωνο παράλληλα. Έχουμε μάθει να αντιμετωπίζουμε τη μουσική με τον 1^ο τρόπο και συγκεκριμένα το ραδιόφωνο είναι στην πιο μειονεκτική θέση γιατί είναι «τυφλό» Μέσο. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει εικόνα δεν είναι κάτι το αρνητικό αλλά αντίθετα μας δίνει την ελευθερία να ασχολούμαστε ταυτόχρονα με κάτι άλλο, σε αντίθεση με την τηλεόραση που συνήθως μας καθηλώνει. Αυτή η «ελευθερία», ανάλογα με την ψυχосύνθεση του κάθε ανθρώπου τη δεδομένη στιγμή, λειτουργεί είτε με το 1^ο είτε με το 2^ο τρόπο από το παράδειγμα. Το θέμα είναι πολύ βαθύ και έχει να κάνει με το πως εκλαμβάνει ο κάθε ακροατής τη μουσική, τη δεδομένη στιγμή. Το καταναλωτικό τραγούδι χρησιμοποιείται καθώς απασχολούμαστε με κάτι άλλο, σαν υπόβαθρο· αντίθετα το «διαφορετικό τραγούδι» ή αλλιώς εναλλακτικό

²⁰⁴ Umberto Eco, ό.π., σελ. 370.

απαιτεί περισσότερο σεβασμό και ενδιαφέρον.²⁰⁵ Σίγουρα μπορούμε να ξεχωρίσουμε το «καταναλωτικό» τραγούδι από το «διαφορετικό» αντικειμενικά, αλλά κάθε άνθρωπος έχει τη χρυσή τομή, ανάμεσα σε αυτά τα δύο, σε διαφορετικό σημείο. Επίσης το πώς εκλαμβάνει κάποιος μια μουσική mainstream ή underground έχει να κάνει με το μουσικό του υπόβαθρο και παιδεία.

Η μουσική βιομηχανία από την δημιουργία της pop και μετά προσπαθεί να αγοράσει όσο περισσότερο χρόνο γίνεται από την ζωή μας για να τον καταναλώσουμε ευχάριστα ακούγοντας τη μουσική που μας προτείνει. Σύμφωνα με τον Morin η λέξη κατανάλωση παίρνει νόημα για τη μουσική βιομηχανία όταν έχουμε την ευκολία μέσω του δίσκου, πικ-απ, ραδιοφώνου κ.λ.π. να μπορούμε να ακούμε παντού και πάντα μουσική. «Για κείνον που έχει ανοιχτό το ραδιόφωνό του, που λειτουργεί το πικάπ του, που βάζει τη μάρκα του στο τζουκ-μποξ του καφέ, υπάρχει ένα συνεχές λουτρό μουσικής.»²⁰⁶ Ο Umberto Eco αυτό το ονομάζει «ηχητικό ενυδρείο» συγκεκριμένα λέει: «ο δίσκος, το ραδιόφωνο, οι καλωδιακές εκπομπές και τα juke boxes προσφέρουν στο σημερινό άνθρωπο ένα είδος μουσικού συνεχούς όπου καλείται όλες τις στιγμές τις ημέρας»²⁰⁷.

Σ' αυτό το «ενυδρείο» η μουσική καταναλώνεται σαν «θόρυβος» και όχι σαν μουσική. Για να είναι συνεχής η κατανάλωση 1^{ov} κάθε προϊόν πρέπει να έχει ευχάριστη και οικεία μορφή και 2^{ov} να έχει ημερομηνία λήξης ώστε μετά να έρθει το επόμενο «νέο» προϊόν για να το αντικαταστήσει. Συνήθως αυτό το «νέο» μουσικό προϊόν είναι κλώνος μιας παλιάς επιτυχίας. Η «επιτυχία» για να συνεχιστεί πρέπει να υπάρχει η αντιγραφή των παραμέτρων του πρώτου ή προηγούμενου κλώνου. Ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της δημοφιλής μουσικής είναι ότι ψυχαγωγεί χωρίς να αποκαλύπτει σχεδόν τίποτα το καινούριο. Επαναλαμβάνοντας αυτό που ήδη γνωρίζουμε, αυτό που περιμένουμε να ακούσουμε με αγωνία, μας ξαναθυμίζει το σημείο που μας διασκεδάζει περισσότερο. Στη δημοφιλή μουσική η λογοκλοπή δεν αποτελεί έγκλημα καθώς είναι ο ευκολότερος τρόπος ικανοποίησης των αναγκών της αγοράς. «Είναι η έσχατη και πληρέστερη παιδαγωγική πράξη ομοιογενοποίησης του συλλογικού γούστου και αποκρυστάλλωσής του σε σταθερές και αμετάβλητες απαιτήσεις, όπου η καινοτομία εισάγεται με σύνεση για να ανακινήσει το ενδιαφέρον του αγοραστή, χωρίς να προσβάλει την οκνηρία του.»²⁰⁸

²⁰⁵ Umberto Eco, ό.π., σελ. 349.

²⁰⁶ Edgar Morin, ό.π., σελ. 371.

²⁰⁷ Umberto Eco, ό.π., σελ. 370.

²⁰⁸ Umberto Eco, ό.π., σελ. 344-345.

Το ρόλο αυτόν τον έχει πάρει η κυρίαρχη μουσική (mainstream) διαμέσου της μαζικής κουλτούρας. Μαζική κουλτούρα δεν είναι η κουλτούρα που παράγεται από τη μάζα αλλά η κουλτούρα που παράγεται από τα Μ.Μ.Ε. και την βιομηχανία και απευθύνεται στη μάζα. Ουσιαστικά την δημιουργεί και στο τέλος μετατρέπει το λαό σε μάζα. Σύμφωνα με τον Adorno σημαντικό κομμάτι της μελέτης της μαζικής κουλτούρας παίζει η δημοφιλής μουσική (popular music) η οποία προβάλλεται έντονα από τα media, τα οποία μέσω των ηχογραφήσεων των δισκογραφικών εταιριών φέρνουν τη μουσική στην εμπορική αγορά. Η δημοφιλής μουσική είναι μια διαπλοκή της μουσικής παραγωγής με την αγορά²⁰⁹. Η pop μουσική προέρχεται από ένα ολόκληρο δίκτυο, καλά σχεδιασμένο, της βιομηχανίας της δισκογραφίας, με την αυστηρή έννοια της «κατανάλωσης» και αυτό να είναι φανερό στους ραδιοφωνικούς σταθμούς που το υποστηρίζουν όλο αυτό καθώς το λένε και το ξαναλένε –χωρίς ενοχές- στα σλόγκαν τους. Οι περισσότεροι σταθμοί ευρύ κοινού αναφέρουν στα διάφορα spot ανάμεσα από τα τραγούδια ή τις διαφημίσεις, τους σλόγκαν όπως: «Εδώ ακούτε μόνο επιτυχίες», «Ένας σταθμός όλες οι επιτυχίες.», «Είναι επιτυχία; Την ακούς»²¹⁰ κ.τ.λ. «Σαφώς είναι επειδή θέλουν να προσεγγίσουν περισσότερο κόσμο. Γιατί ο περισσότερος κόσμος και ειδικά στη χώρα μας, θέλοντας είτε δε θέλοντας, ζει στη χώρα του μουζουκκιού. Αυτό είναι που ακούει η συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου: τα λαϊκά. Είναι λογικό ότι και αυτοί επισημαίνοντας τη λέξη «επιτυχίες», να προσεγγίσουν τη μάζα του κόσμου για να πουλήσουν κι αυτοί»²¹¹. Οι περισσότεροι σταθμοί έχουν ως δεδομένο ότι παίζουν επιτυχίες. Αλλά ποιός είναι αυτός που κρίνει αν είναι κάτι επιτυχία ή όχι;. Είναι πραγματικά «επιτυχία» ένα κομμάτι που παίζει ασταμάτητα για δύο μήνες στα ραδιόφωνα και μετά από λίγο ξεχνιέται για να το αντικαταστεί κάποιο άλλο; Φυσικά πρόκειται για ρητορική ερώτηση. Σύμφωνα με τον Morin όμως, στο κεφάλαιο βιομηχανία του τραγουδιού: «Στο πρώτο του πέταγμα στον αέρα, ένα τραγούδι που προαλείφεται για επιτυχία θα μεταδοθεί πολλές φορές την ημέρα από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς· ο γοητευμένος ακροατής θα μπορεί να αγοράσει μέσω του δίσκου και να τον παίζει ασταμάτητα επί ώρες. Ένα φαινόμενο μέθης αναπτύσσεται, το οποίο όμως οδηγεί σε ένα γρήγορο κορεσμό και σε ένα συναίσθημα αποστροφής.»²¹² και έτσι η επιτυχία συνήθως θα διαρκέσει μόνο λίγες βδομάδες. Το «hit parade» αλλάζει κάθε βδομάδα και

²⁰⁹ Ανθρωπολογία II, ό.π.

²¹⁰ Σλόγκαν “Zoo Radio”

²¹¹ Α. Καλλόπουλος ό.π.

²¹² Edgar Morin , Κοινωνιολογία, Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 1998, σελ. 371.

συνήθως τα τραγούδια που ανεβαίνουν αργά διαρκούν και περισσότερο²¹³ ενώ αυτά που κάνουν απότομη επιτυχία πέφτουν και απότομα γιατί ο κόσμος τα βαριέται επειδή απλά τα έχει ήδη «καταναλώσει». Έτσι όπως με ένα προϊόν, όπως π.χ. η σοκολάτα: όταν την καταναλώσεις πετάς το περιτύλιγμα το ίδιο ισχύει και για την εμπορική μουσική. Ο Umberto Eco στο θέμα αυτό λέει ότι η «αναπαραγόμενη μουσική»²¹⁴ πρέπει να καταναλώνεται αστραπιαία και να γερνάει γρήγορα, έτσι ώστε να δημιουργείται η ανάγκη ενός νέου προϊόντος. Όπως και στα αυτοκίνητα και στα ρούχα υπάρχουν μόδες που έρχονται και φεύγουν το ίδιο συμβαίνει και με τη μουσική.²¹⁵ Στην δημοφιλή μουσική αυτό το φαινόμενο είναι πιο έντονο.

Στο συλλογικό έργο «Καταναλωτικό Τραγούδι»²¹⁶ έχουμε τον όρο «γαστρονομική μουσική» όπου ο ορισμός συμπίπτει με αυτό που ονομάσαμε ως «κυρίαρχη μουσική» ή εμπορική μουσική. Για τους συγγραφείς του έργου αυτού η «γαστρονομική μουσική» είναι «ένα βιομηχανικό προϊόν που δεν επιδιώκει κανέναν καλλιτεχνικό σκοπό παρά μόνο την ικανοποίηση της αγοράς». Και λέγοντας αγορά εννοούμε την μουσική βιομηχανία και κατ' επέκταση την βιομηχανία της δισκογραφίας. Από όλες τις βιομηχανίες το καταναλωτικό τραγούδι θεωρείται ένα από τα αποτελεσματικότερα όργανα ιδεολογικού καταναγκασμού του σύγχρονου ανθρώπου.²¹⁷

Η rock μουσική παρόλο που προέρχεται από ένα αντιδραστικό νεανικό κίνημα ή ακόμα και από μια υποκοουλτούρα που διέφερε από τις γενικές τάσεις της κοινωνίας, στην περίπτωση του σημερινού ραδιοφώνου φαίνεται να μην έχει μεγάλη διαφορά με τον τρόπο παρουσίασης του εμπορεύματος-μουσικής²¹⁸. Μια αντιμετώπιση του τύπου: εκπομπές του MTV της δεκαετίας του '90 και MAD TV στην ελληνική περίπτωση όπου εκεί δίνεται βάση σε όλα τα τριγύρω της μουσικής (μόδα, κουτσομπολιά των rock star²¹⁹) και ελάχιστα στο ίδιο το μουσικό έργο. Ο Morin αυτό το ονομάζει «βεντετοποίηση του ερμηνευτή» όπου το σύστημα προωθεί την προσωπικότητα του καλλιτέχνη αντί του συνόλου της μπάντας ή το τι έχει να πει σαν σύνολο η μπάντα.

²¹³ Edgar Morin , ό.π., σελ. 372.

²¹⁴ Εννοεί τη μουσική γενικά έχει ηχογραφηθεί και αναπαράγεται στο ραδιόφωνο, στην τηλεόραση, στο πικ-απ κ.λ.π.

²¹⁵ Umberto Eco, ό.π., σελ. 371.

²¹⁶ Umberto Eco, ό.π., σελ. 341.

²¹⁷ Umberto Eco, ό.π., σελ. 342-343.

²¹⁸ «Τα πρώτα συγκροτήματα του ροκ αποπνέουν ένα πραγματικό πάθος για τη ζωή, στο οποίο η πλειοψηφία χάνεται και επιβιώνουν και θριαμβεύουν μόνο αυτά που εγκαταλείπουν την υπαρξιακή αταξία για να μπουν στο εμπορικό σύστημα, ...», Edgar Morin , ό.π., σελ. 374.

²¹⁹ «...εδώ επίσης, οι βεντέτες του τραγουδιού παίρνουν θέση ανάμεσα στους σύγχρονους «ολύμπιους» των οποίων η ιδιωτική-δημόσια ή μυθιστορηματική-πραγματική ζωή, αποτελεί το αντικείμενο κουτσομπολιού από τη μερίδα του τύπου», Edgar Morin , ό.π., σελ. 371.

Τέτοιοι σταθμοί λένε και ξαναλένε στον ακροατή ότι αυτό που ακούει είναι π.χ. «rock» μέσω των σλόγκαν τους και έτσι ο ακροατής ασυνείδητα νομίζει ότι τους ακούει θα ανήκει αυτόματα κι αυτός στην «υποκουλτούρα» αυτή. Με λίγα λόγια στους δύο πόλους της νεανικής μουσικής των ραδιοφώνων της Θεσσαλονίκης (pop και rock μουσικής) αποδεικνύεται για ακόμη μια φορά πόσο σημαντικό Μέσο στο παιχνίδι των εταιριών της μουσικής βιομηχανίας, είναι και το ραδιόφωνο.

Τα νεωτερίστηκα στοιχεία της κυρίαρχης κουλτούρας εισχωρούν εξίσου και στα ραδιόφωνα λαϊκής και παραδοσιακής μουσικής και στα rock, ακόμα και σε αυτά που αυτοονομάζονται σαν ραδιόφωνα «έντεχνης» μουσικής. Και όταν γίνεται πρόχειρα η ένωση των δύο στοιχείων (pop και έντεχνο, pop και λαϊκό κ.ο.κ.) συνήθως προκύπτουν μουσικά υβρίδια χαμηλής αισθητικής. Χαρακτηριστικά ο Umberto Eco αναφέρει ότι «η λαϊκή μουσική δεν εκμεταλλεύτηκε το μέσον του ραδιοφώνου για να επικυρωθεί και διαδοθεί αλλά δέχτηκε αμέσως την επίδρασή του και συχνά υιοθέτησε τους τρόπους του εμπορικού τραγουδιού προκειμένου να επιβιώσει με μια νόθα μορφή».²²⁰ Αυτή τη «νόθα μορφή» την συναντάμε στους περισσότερους Ρ/Σ της Θεσσαλονίκης, άσχετα εάν παίζουν pop μουσική ή κάτι άλλο, εξού και ο υπότιτλος της εργασίας: «η μαζική κουλτούρα στη μουσική».

Από την παρατήρηση και την ακρόαση σε όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς της Θεσσαλονίκης το pop στοιχείο (όχι σαν είδος μουσικής αλλά σαν έννοια popular) βρίσκεται στις περισσότερες των περιπτώσεων. Λέμε δηλαδή ότι ζούμε σε εποχή που το ραδιόφωνο έχει γίνει πιο ειδικό (με σταθμούς ειδικού περιεχομένου) αλλά συνήθως υπάρχει η ίδια μαζική αισθητική σχεδόν παντού. Στην ερώτηση για το ποιος είναι αυτός που κάνει ένα τραγούδι κακής αισθητικής να γίνει mainstream ο Καλλόπουλος μας απάντησε: *«Σαφώς και παίζει μεγάλο ρόλο ο ακροατής. Γιατί αν δεν αγοράζες τις δουλειές τους, αν δεν πήγαινες στα μαγαζιά που εμφανίζονται... Δεν παίζει ρόλο; Σαφώς βέβαια και οι εταιρίες έχουν τον τρόπο να προωθούνε τα ονόματα. Γιατί βλέπεις τώρα - μην κρυβόμαστε-. Πολλοί από αυτούς που είναι στο mainstream το ελληνικό, στο λαϊκό, ακόμα και στο έντεχνο είναι δημιουργήματα πολλές φορές. Γιατί δε νομίζω ότι όλοι πια αυτοί είναι οι φωνάρες... Εντάξει παντού σε κάθε είδος υπάρχει ο καλός, αλλά είναι και κάποιοι που τους δημιουργούνε οι εταιρίες. Τους σπρώχνουνε του προμοτάρουνε πολύ με το ραδιόφωνο, την τηλεόραση... Γι' αυτό λέμε είναι βιομηχανία όλο αυτό το πράγμα.»*²²¹ Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. για τη διαμόρφωση μουσικών

²²⁰ Umberto Eco, ό.π., σελ. 384.

²²¹ Α. Καλλόπουλος, ό.π.

προτιμήσεων. Σίγουρα οι εταιρίες προμοτάρουν περισσότερο μέτριας ποιότητας μουσική στη μάζα αλλά και ο κόσμος είναι υπεύθυνος για τις επιλογές του. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει μάθει να τα έχει όλα έτοιμα. Η μουσική δυστυχώς αποτελεί ένα από αυτά. Σίγουρα υπάρχει επιρροή και από άλλους παράγοντες όπως στενός οικογενειακός κύκλος, σχολείο ή δουλειά κ.τ.λ. Το ραδιόφωνο όμως, αν και δε του φαίνεται, έχει τεράστια επιρροή στις προτιμήσεις μας. Δημιουργεί τάσεις σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Υποκινεί τη ζήτηση του κοινού σε συγκεκριμένα τραγούδια και καλλιτέχνες και στην ουσία κατασκευάζει αυτό τις «επιτυχίες» και όχι το κοινό όπως έχει συνήθως την ψευδαίσθηση ότι κάνει²²².

Το ραδιόφωνο σύμφωνα με έρευνα της focus barί καλύπτει πολλές από τις ψυχολογικές ανάγκες των ανθρώπων όπως η χαλάρωση, η ηρεμία, η διασκέδαση και η συντροφιά. Το σύνολο του κοινού σε ποσοστό πάνω από 80% θεωρεί ότι τον «συντροφεύει παντού» και τον «φτιάχνει τη διάθεση». Σε μικρότερο βαθμό αλλά και πάλι σε ποσοστά πάνω από 60% τον ενημερώνει και τον «ταξιδεύει». Επιπλέον με βάση την αναφερόμενη έρευνα το ραδιόφωνο χαρακτηρίζεται ως «Το ήπιο μέσο που συνοδεύει, συντροφεύει, ψυχαγωγεί, βοηθά στην απόδραση, στην εκτόνωση & στην φυγή, και ενημερώνει χωρίς να επιβάλλεται²²³. Και σύμφωνα με την τελευταία απάντηση του Καλλόπουλου στη συνέντευξη, ένα γεγονός που ομολογουμένως δε το είχα σκεφτεί καθόλου, «πολύς κόσμος χρησιμοποιεί το ραδιόφωνο όπως κάνει το ίδιο και με την τηλεόραση. Τα έχει ανοιχτά απλώς και μόνο για να τα ακούει και έτσι να έχει την αίσθηση ότι κάτι ακούγετε στον χώρο. Από την εμπειρία μου πάντως υπάρχει και παρά πολύς κόσμος που έχει το ραδιόφωνο ως μια πολύ πιστή και αγαπημένη συντρόφια για πολλές ώρες μέσα στον χρόνο του και βεβαία υπάρχουν και συνάνθρωποι μας που για διάφορους λόγους (ιδρύματα, νοσοκομεία, φύλακες, στρατόπεδα κ.α.) που το ραδιόφωνο είναι το μόνο μέσο επικοινωνίας και ψυχαγωγίας για πολύ μεγάλα διαστήματα.»²²⁴ Υπάρχουν δηλαδή άνθρωποι που οι καταστάσεις τους έφτασαν να ζουν μια ζωή μοναχική. Σε αυτούς τους ανθρώπους που έχουν το ραδιόφωνο μοναδική, έστω εικονική, «συντροφιά» αφιερώνω και αυτή την εργασία.

²²² Δ. Βελοπετρόπουλος, ό.π., σελ. 35-35.

²²³ Ξένια Κούρτογλου, 70 Χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία, Η διαφήμιση στο Ραδιόφωνο, CEO Focus Bari A.E., 2010, σελ. 4-11.

²²⁴ Α. Καλλόπουλος, ό.π.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βιογραφικό Άκη Καλλόπουλου

Ο Άκης Καλλόπουλος²²⁵ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1970. Ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη σαν δημόσιος υπάλληλος αλλά η αγάπη του με τη μουσική τον ώθησε να ασχοληθεί με το ραδιόφωνο, ερασιτεχνικά μεν με την έννοια ότι δεν έβγαζε χρήματα από αυτό, αλλά με τη σοβαρότητα του επαγγελματία μουσικού παραγωγού. Εδώ και 22 χρόνια που κάνει εκπομπές έχει περάσει από τα πέντε εξής ραδιόφωνα: Το 1991 ξεκίνησε τη ραδιοφωνική του καριέρα στο «Ράδιο Κιβωτός» όπου έμεινε για τέσσερα χρόνια, άλλα τέσσερα έκανε εκπομπές στο «Ραδιοχώρο», πέρασε ένα πεντάμηνο στον «Παρατηρητή» για να καταλήξει τα τελευταία 13 χρόνια στο «City International». Επίσης τα τελευταία τρία χρόνια ασχολείται και με το διαδικτυακό ραδιόφωνο και συγκεκριμένα το «Rock a Rolla». Το «Ράδιο Κιβωτός» ήτανε ένα ελευθεριακό ραδιόφωνο, που μαζί με το «Ράδιο Ουτοπία» και το «Ράδιο Ακρόπολις», αποτελούσαν τον αντίλογο στα δημοτικά και κρατικά ραδιόφωνα εκείνης της εποχής, και μουσικά αλλά και σαν ραδιοφωνικός λόγος. Τα ραδιόφωνα αυτά όπως και άλλα πειρατικά στη Θεσσαλονίκη βρισκόταν σε μια κατάσταση ημινομιμότητας, που πολλές φορές κυνηγιόταν και από την αστυνομία. Το «Ράδιο Ουτοπία» και το «Ράδιο Κιβωτός» εκπέμπανε από την περιοχή της Ακρόπολις, στα κάστρα της Θεσσαλονίκης. Ήτανε αδερφικά και αλληλέγγυα ραδιόφωνα «κάτι σαν κολεκτίβες» και εκτός από τις εκπομπές εκδίδανε και κασσετοσυλλογές από ελληνικά συγκροτήματα της underground σκηνής. Επίσης διοργανώνανε συναυλίες με συγκροτήματα από τον ίδιο μουσικό χώρο. Ο Καλλόπουλος από ραδιόφωνα που πέρασε πάντα έπαιζε rock απ' όλο το φάσμα²²⁶ και κατά δεύτερο λόγο pop-rock μουσική

Στοιχεία Ταυτότητας:

- Όνομα, Επίθετο: Άκης Καλλόπουλος
- Ημερομηνία, τόπος γέννησης: 07/10/70, Θεσσαλονίκη
- Τόπος διαμονής σήμερα και στο παρελθόν: Θεσσαλονίκη
- Οικογενειακή κατάσταση: άγαμος

²²⁵ Σημεία από τη συνέντευξη υπάρχουν σε όλη τη ροή της εργασίας είτε σαν παραπομπές είτε κανονικά στο κείμενο. Ολόκληρη η συνέντευξη βρίσκεται στο τέλος στο «παράρτημα».

²²⁶ «Όταν πρωτοξεκίνησα στην «Κιβωτό» ήταν εκπομπές που πιο πολύ έπαιζε γκαράζ (garage rock). Εκείνα τα χρόνια είχα δώσει πολύ βάση στο γκαράζ και μετά μπήκε και το grunge²²⁶, που μπήκε στη ζωή μας σαν θύελλα. Αυτά ήταν τα πρώτα χρόνια. Και μετά ήρθε και το nu metal... ζες ότι έβγαине και φορούσε τα rock το παρακολουθούσα και το μετέδιδα, χωρίς να ξεχνάω και τις ρίζες με πιο κλασσικά πράγματα (classic rock, rock n roll).», Άκης Καλλόπουλος, συνέντευξη, Θεσσαλονίκη, 17/04/13.

- Επάγγελμα: δημόσιος υπάλληλος στον ΟΑΣΘ
- Ενδιαφέροντα/Χόμπι: Ραδιόφωνο, Φωτογραφία, Αθλητισμός, Ταξίδια, Βιβλία, Κινηματογράφος
- Γραμματικές γνώσεις: Τεχνικό λύκειο

Συνέντευξη Άκη Καλλόπουλου

1. Πόσα χρόνια ασχολείσαι με το ραδιόφωνο επαγγελματικά;

Το ραδιόφωνο για μένα επαγγελματικά δεν ήτανε ποτέ. Δεν έχω βγάλει ποτέ λεφτά απ' το ραδιόφωνο. Τώρα σαν ασχολία ήτανε 25^η Μαρτίου του 1991. Από τότε δηλαδή ξεκίνησα την 1^η μου εκπομπή και συνεχίζω μέχρι και σήμερα...

2. Στο ίδιο ραδιόφωνο ήσουνα;

Όχι πάντα.

3. Σε ποιο ραδιόφωνο ξεκίνησες;

Είχα ξεκινήσει στο «Ράδιο Κιβωτός», επάνω στην Ακρόπολη (κάστρα Θεσσαλονίκης). Ιστορικό ραδιόφωνο.

4. Πειρατικό ήτανε;

Πειρατικό... ήτανε στα τελειώματα του καλού ραδιοφώνου. Τότε πάνω στην Ακρόπολη ήτανε η «Κιβωτός» και η «Ουτοπία»²²⁷. Οι οποίοι ήτανε σαν κολεκτίβες. Είχανε μαζευτεί διάφοροι άνθρωποι από διάφορους χώρους. Ήτανε και λίγο πολιτικό το θέμα²²⁸ με αυτά τα δύο τα ραδιόφωνα.

5. Κάτι συλλογές έχω με ελληνικά συγκροτήματα...

Αυτό θα μπορούσε να είναι ολόκληρο κεφάλαιο... Τα στηρίζαμε απ' την τσέπη μας με διάφορες εκδηλώσεις που κάναμε. Αυτά ήτανε τα πρώτα τέσσερα χρόνια που ξεκίνησα

²²⁷ «Πειρατικά ραδιόφωνα. Κάπου εκεί στα 1988 περνάνε σε καθεστώς «ημινομιάς». Όχι ότι δεν υπάρχει κνηγητό από την αστυνομία... Ράδιο Ουτοπία- 107.7 στα fm. Αλλά και Ράδιο- Κιβωτός 92.5. Ξενυχτώντας με ένα χαλασμένο walkman (...). Προσπαθώντας ν' αφουγκραστείς την καρδιά της πόλης. Είπαμε ποιας πόλης. Η «ερωτική Θεσσαλονίκη» είναι ακόμη μονόστηλο στο ΚΑΙΚ του Τερζόπουλου, ο Κωστόπουλος ένας κακομοίρης απ' την επαρχία που βαυκαλίζεται με το «American dream», το βαθύ ΠΑΣΟΚ είναι στα ντουζένια του και τα ΜΑΤ του Αρκουδέα κνηγούν τις κεραίες των πρώτων ιδιωτικών ραδιοφώνων στο Χορτιάτη. Άλλη ιστορία αυτή. Ξεφεύγεις... Τι να πρωτοθυμηθείς από το Ράδιο- Ουτοπία; Συγκίνηση. Σίγουρα όλα τα προαναφερθέντα ελληνικά συγκροτήματα κι όχι μόνο. Τις περιφημες κασσετοσυλλογές- «ΟΧΙ ΠΑΝΩ ΑΠΟ 500 ΔΡΧ!». Τα live στο Πάρκο των Σκύλων. Τα περίφημα σποτάκια του Αντώνη και του Κώστα- «Ακούμε ολημερίς και ολονυχτίς Ράδιο Ουτοπία!». Τις μουσικές εκπομπές του Σιχ και των άλλων παιδιών. Οι «Ορμόνες». Το σλόγκαν- «Η αντιπληροφόρηση είναι υγεία!». «Τα Κουρέλια». Σίγουρα ξεχνάω ανθρώπους και πράγματα. Ο χρόνος είναι αμείλικτος. Αλλά όλα αυτά τα κρατάς μέσα σου. Σε έκαναν τον άνθρωπο που είσαι. Ήταν τα χρόνια της χαμένης αθωότητας. Κλισέ-εκκλισέ έτσι είχαν κι έχουν τα πράγματα.», Archimidis P., Ράδιο Ουτοπία κι όχι μόνο..., (<http://retrounploud.blogspot.gr/2012/02/blog-post.html>), 2012.

²²⁸ Εννοεί από τον ευρύτερο χώρο της αριστεράς και της αναρχίας.

στο ραδιόφωνο. Από εκεί και πέρα μέχρι τις μέρες μας, πέρασα από διάφορα ραδιόφωνα. Θες να σου τα πω;

6. Ναι καλό είναι να αναφερθούν.

Μετά από εκεί πήγα στην «Παρατηρητή».

7. Ναι, τον γνωρίζω το σταθμό.

Προηγήθηκε όμως για άλλα τέσσερα χρόνια ένα ραδιόφωνο που λεγόταν «Ραδιοχώρος», ένα ραδιόφωνο που τώρα δεν υφίσταται. Στο κέντρο της πόλης. Και ήμουν και με κάποιους ανθρώπους και σε άλλο ραδιόφωνο που βρίσκομαι αυτό τον καιρό (διαδικτυακό ραδιόφωνο «Rock a Rolla»²²⁹). Από 'κει πήγα για 5-6 μήνες στον παρατηρητή. Αυτό δεν έκατσε για πολύ. Και από εκεί και μετά φύγαμε κάποια παιδιά που ήμασταν μαζί –ο Κυριάκος ο Σκορδάς που έχει τώρα και το ιντερνετικό fanzine το «Άτρακτος»²³⁰, Καλή περίπτωση άμα σου κάτσει να το ψάξεις...

8. Fanzin ιντερνετικό;

Ναι όπως είναι το «mic»²³¹, ιντερνετικό. –και φύγαμε από εκεί. Και τώρα είμαι 13 χρόνια σερί στο «Citi International».

9. Ναι.

Και τελευταία έχει τρία χρόνια και κάτι που μπήκε στη ζωή μου και το ιντερνετικό στον «Rock a Rolla Radio».

10. Ωραία. Κατά καιρούς τι μουσικές έπαιζες;

Οι μουσικές πάντα ήτανε rock κατά κύριο λόγο και κατά δεύτερο ήτανε κάποια πιο pop κομμάτια, αλλά τις εκπομπές μου κυρίως τις μονοπωλεί το rock απ' όλο το φάσμα. Όταν πρωτοξεκίνησα στην «Κιβωτό» ήταν εκπομπές που πιο πολύ έπαιζε γκαράζ (garage rock²³²). Εκείνα τα χρόνια είχα δώσει πολύ βάση στο γκαράζ και μετά μπήκε και το grunge²³³, που μπήκε στη ζωή μας σαν θύελλα. Αυτά ήταν τα πρώτα χρόνια. Και

²²⁹ (<http://www.rockarolla.eu>).

²³⁰ «*To Atraktos.Net είναι ένα ηλεκτρονικό περιοδικό, αυτό που στα νέα ελληνικά λέμε e-zine, με μουσικό και γενικότερα πολιτιστικό περιεχόμενο. Η σύγχρονη ροκ μουσική, η ελληνική μουσική, το metal, η electronica αλλά και ο κινηματογράφος, το θέατρο, το βιβλίο όλα έχουν τη θέση τους στο Atraktos, μέσα από παρουσιάσεις και κριτικές, ειδήσεις και σχόλια, αφιερώματα και συνεντεύξεις.*» (<http://www.atraktos.net>).

²³¹ (<http://www.mic.gr/>).

²³² Το Garage rock είναι ένα μουσικό είδος που εμφανίστηκε στα μέσα του '60 στην Αμερική και στον Καναδά και είναι μια συνέχεια του rock and roll. Αν και η ονομασία garage δεν υπήρχε το '60 και μπήκε αργότερα για να διαχωρίσει τον «πατέρα» του punk (garage) από τον «παππού» του (rock 'n roll). Με λίγα λόγια το garage είναι το ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στο rock n roll και το punk, (http://en.wikipedia.org/wiki/Garage_rock).

²³³ «*Η Γκραντζ (αγγλ. Grunge) είναι είδος της εναλλακτικής ροκ, το οποίο αναπτύχθηκε στα μέσα του '80 στην πολιτεία της Ουάσινγκτον των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, και κυρίως στο Σιάτλ. [...] Εμπνευσμένη από την σκληροπυρηνική πανκ, την heavy metal και την indie rock, η γκραντζ χαρακτηρίζεται από ηλεκτρικές κιθάρες με έντονη ηχητική παραμόρφωση, με αρκετό θόρυβο και ηχηκά εφέ.*»

μετά ήρθε και το nu metal²³⁴... ξες ότι έβγαине και φορούσε τα rock το παρακολουθούσα και το μετέδιδα, χωρίς να ξεχνάω και τις ρίζες με πιο κλασσικά πράγματα (classic rock, rock n roll).

11. Εκείνα τα χρόνια είχε άλλους που παίζανε τέτοιες μουσικές, τόσο ιδιαίτερες; Από τον καιρό που ξεκίνησα, δεν υπήρχαν τόσοι (ραδιοφωνικοί παραγωγοί) όσοι υπάρχουν τώρα, γιατί μην ξεχνάς ότι αρχές δεκαετίας του '90 δεν υπήρχε αυτή η πληροφόρηση με το internet και την ευκολία να κατεβάζεις... Τότε ακόμα αγοράζαμε. Αγοράζαμε και βινύλια... Ήτανε το πράγμα πιο αγνό. Δεν ήτανε όπως σήμερα που πλέον έχεις την άνεση να κατεβάσεις ότι θέλεις. Εκπομπές υπήρχανε και ίσως υπήρχαν εκπομπές που είχανε ουσία. Ήτανε περίεργα τα χρόνια οπότε έπρεπε να ψάχνεις πολύ για να βρεις μουσικές ωραίες και να τις μεταδίδεις. Νομίζω ότι υπήρχαν εκπομπές που αξίζανε τον κόπο.

12. Μπορείς να θυμηθείς κάποιο ραδιόφωνο άλλο αξιόλογο για τη δεκαετία ξεκινήσες και μετέπειτα;

Άξια λόγου ήτανε σίγουρα αυτά τα δύο που σου είπα, «Κιβωτός» και «Ουτοπία» που ήτανε πέρα από τις πολύ καλές μουσικές εκπομπές φανταστείς υπήρχε και εκπομπή με ρεμπέτικο και στους δύο σταθμούς. Είχε πολύ καλές εξειδικευμένες εκπομπές που μπορούσες να ακούσεις ονόματα όπως «Swans»²³⁵ ή «Legendary Pink Dots»²³⁶ ή punk. Πολύ καλό punk. Τότε, μέσα δεκαετίας του '90 δε θα τα άκουγες εύκολα. Άλλο καλό ραδιόφωνο, που πολλά από τα παιδιά είμαστε τώρα στο «Rock a Rolla», ήτανε το «Ράδιο Ακρόπολις», θρυλικό ραδιόφωνο. Αυτοί είχανε το χαρακτηρισμό ότι ήταν οι ροκάδες τις υπόθεσης²³⁷ αλλά ήταν από τα πολύ γερά ραδιόφωνα. Σίγουρα και ο «Παρατηρητής» έκανε καλή δουλειά.

13. Ο «Παρατηρητής» ήτανε ιδιωτικό ραδιόφωνο;

Οι στίχοι είναι απαθείς ή γεμάτοι από θλίψη, και έχει την ίδια θεματολογία με την πανκ. Έχει όμως, πολύ πιο αργό τέμπο και πιο περίπλοκη εννοχρήστρωση με έντονες διαφορές ανάμεσα στην δυναμική των διαφόρων κομματιών και απαθές ή γεμάτο από θλίψη στίχο., (<http://el.wikipedia.org/wiki/Grunge>).

²³⁴ «Το μουσικό είδος Nu Metal είναι ένα υποείδος του Heavy Metal, που πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '90, το οποίο συνδυάζει την Grunge, εναλλακτική μουσική, Funk Metal, Hip Hop και διάφορες Heavy Metal επιρροές όπως το Industrial, Groove και Trash. Το όνομα Nu Metal χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στα μέσα Οκτωβρίου 1995 στην συναυλία των Coal Chamber. Πολλές Nu Metal μπάντες ήρθαν από την California όπως οι Korn, Deftones και P.O.D.. Τέλος, τέσσερα από τα πιο γνωστά συγκροτήματα που έχουν Nu Metal επιρροές είναι οι System of a Down (SOAD), οι Linkin Park, οι Slipknot και οι Limp Bizkit.» (http://el.wikipedia.org/wiki/Nu_Metal).

²³⁵ Αμερικάνικη post-punk μπάντα του '80. ([http://en.wikipedia.org/wiki/Swans_\(band\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Swans_(band))).

²³⁶ Αγγλο-δανέζικη μπάντα πειραματικής rock από το Λονδίνο. Μουσικά κινητέ στην avant-garde, neo-psychedelia, ambient, post-punk, industrial και noise μουσικής.

²³⁷ Εννοεί ότι οι άλλοι δύο σταθμοί «Κιβωτός» και «Ουτοπία» έπαιζαν περισσότερο post-punk, punk-rock, new-wave κ.τ.λ. παρά classic rock όπως έπαιζε το «Ράδιο Ακρόπολις».

Ο «Παρατηρητής» ήταν εκδοτικός οίκος και είχε και το ραδιόφωνο που τουλάχιστον στις αρχές του ήταν αξιόλογος ραδιοφωνικός σταθμός.

14. Τον πρόλαβα και εγώ.

Ναι. Τώρα αυτά μου 'ρχονται έτσι για πιο εξειδικευμένα.

15. Παίζεις τη μουσική που θέλεις ή μπαίνεις σε κάποια πλαίσια που πρέπει να κινείσαι; Αισθάνθηκες ποτέ ότι «λογοκρίνεσαι»;

Εγώ τότε στο ραδιόφωνο δεν έχω παίξει με αμοιβή. Ξεκινώντας από την «Κιβωτό» που ήταν κατάσταση κολεκτίβας και ελευθεριακό ραδιόφωνο. Πάντα είχαμε στο μυαλό μας ότι δε θα είχαμε καλούπια (playlist) και διαφημίσεις. Αυτό με ακολούθησε σε όλη τη ραδιοφωνική μου ζωή. Και επειδή δεν έτυχε ούτε το επιδίωξα, δεν έπαιζαν ποτέ λεφτά, σε 'μενα προσωπικά να βγάλω απ' το ραδιόφωνο. Οπότε οι συμφωνίες μου όπου κι αν πήγα έλεγα ότι: Απ' τη στιγμή που δε θα έχω αμοιβή και δε θα έχω μια εξάρτηση αφεντικού προς υπάλληλο, θα με αφήνεται να παίζω ότι θέλω, να λέω ότι θέλω και εγώ απ' την πλευρά μου θα τηρώ κάποια πράγματα που με ζητάς εσύ σαν ραδιοφωνικός σταθμός όπως να είμαι στην ώρα μου ο λόγος μου να είναι σωστός. Να μη λέω ότι μου κατέβει...

16. Οπότε δε σε είπανε ποτέ παίξε αυτό, παίξε το άλλο...

Δε θα μπορούσα να λειτουργήσω έτσι. Θα έφευγα από μόνος μου. Και αυτό είναι πολύ καλό και το ακολουθάω ακόμη και τώρα και το χαίρομαι που το κάνω γιατί έχω αυτή την ελευθερία, να παίζω και λέω αυτά που θέλω. Όχι μόνο για μουσική να μιλάω και για θέματα (πολιτιστικά, κοινωνικά, πολιτικά) που αφοράνε πολύ κόσμο.

17. Παρακολουθείς άλλους μουσικούς Ρ/Σ; Υπάρχει κάτι αξιόλογο στα ερτζιανά της Θεσσαλονίκης;

Να σου πω την αλήθεια δεν έχω πολύ χρόνο, έτσι πως έχει γίνει η ζωή μας. Μη σου πω ότι μεγάλο μέρος από αυτά που ακούω είναι μες το αμάξι γενικά παρά να κάτσω στο σπίτι. Τώρα για κάποιο αξιόλογο ραδιόφωνο -δε θέλω να ευλογήσω τα γένια μου- αλλά νομίζω είναι καλή προσπάθεια αυτή που κάνουμε στο «Rock a Rolla». Ως ιντερνετικό ραδιόφωνο. Είναι καθαρά και μόνο στο internet. Τώρα καλές εκπομπές μπορείς να βρεις και στον 9.58. Τώρα αν ψαχτείς ιντερνετικά γίνονται οι καλές καταστάσεις νομίζω. Έτσι μου 'ρχεται στο μυαλό ο «OF»²³⁸ για παράδειγμα αλλά κάπου περισσότερο όχι στα fm νομίζω. Τώρα να πω την αλήθεια είναι και ο «1055» που και

²³⁸ (<http://www.offradio.gr>)

αυτός τέλος πάντων μπορείς να πεις ότι είναι το «rock ραδιόφωνο της πόλης». Αλλά εντάξει το συζητάμε αυτό.

18. Αλλά το rock σε εισαγωγικά;

Νομίζω πως ναι.

19. Ωραία θα πάμε και σε αυτό αργότερα. Στους Ρ/Σ της Θεσσαλονίκης, ποιο είδος μουσικής προωθείται περισσότερο; και ποιο λιγότερο; Γενικά έτσι.

Γενικά μιλώντας αν εξαιρέσεις κάνα δύο ραδιόφωνα νομίζω πως είναι mainstream μουσική. Που είναι μια μουσική που ακούγεται ευχάριστα από ανθρώπους που είναι στα γραφεία τους ή στα μαγαζιά τους. Νομίζω ότι τουλάχιστον για το προσωπικό μου το γούστο μου φαίνεται και λίγο αδιάφορο όλο αυτό που υπάρχει ως playlist και ως το τι βγαίνει στον αέρα (σαν ραδιοφωνικός λόγος) ας πούμε.

20. Όλο αυτό έχει να κάνει με τη μουσική βιομηχανία; Έχει σχέση, ειδικά το ιδιωτικό ραδιόφωνο με τη μουσική βιομηχανία και την δισκογραφία;

Σαφώς και έχει γιατί ξέροντας απ' τη δική μου εμπειρία απ' τη στιγμή που σου στέλνουν μεγάλες εταιρίες δισκογραφικές να προωθήσεις τις δουλειές τους... κατά τη συνέπεια δεν έχεις εξάρτηση; Είναι λογικό απ' τη στιγμή που θα σπρώξεις μια δουλειά πολυεθνικής. Τώρα δε ζούμε ρομαντικά, αν εξαιρέσεις κάποιες μικρές εταιρίες από το '80 και μετά, τα μεγάλα ραδιόφωνα εξαρτιούνται και από μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες.

21. Στα πλαίσια της ερευνάς μου, μπήκα σε κάποια site ραδιοφώνων που παίζουν ελληνική mainstream μουσική και είδα ότι προωθούνε συγκεκριμένες εταιρίες όπως η «Heaven»...

Ναι ακριβώς. Και τα ραδιόφωνα που παίζουν ελληνική μουσική –γιατί πριν λέγαμε για αυτά που παίζουν ξένη– σαφώς θα σπρώξουν τους «καλλιτέχνες» που είναι «αναγνωρισμένοι», τα «μεγάλα ονόματα» που είναι σε μεγάλες δισκογραφικές. Είναι σαφώς μια βιομηχανία κι αυτό, είτε το ξένο είτε το ελληνικό. Ίσως γι' αυτό και υπάρχει το κέρδος και η ευχαρίστηση το να ακούς κάποια ραδιόφωνο μικρότερο και τώρα πια αυτό που έλεγα με το internet... Γιατί εκεί πέρα θα βρεις ανθρώπους που είναι πιο ψαγμένοι και θα σου παίξουν κάτι το διαφορετικό που εκεί είναι και η ουσία. Τώρα το να ακούσω το «μεγάλο το όνομα» και τον «καταξιωμένο» δεν έχω να κερδίσω κάτι. Δεν έχω να μάθω κάτι παραπάνω.

22. Στους περισσότερους Ρ/Σ pop μουσικής, ελληνικής και ξένης, παρατήρησα εκφράσεις όπως «εμείς παίζουμε μόνο επιτυχίες». Τι νομίζεις ότι σημαίνει αυτό;

Σαφώς είναι επειδή θέλουν να προσεγγίσουν τον περισσότερο κόσμο. Γιατί ο περισσότερος κόσμος και ειδικά στη χώρα μας, που θέλοντας είτε δε θέλοντας, ζει στη χώρα του μπουζουκιού. Αυτό είναι που ακούει η συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου: τα λαϊκά. Είναι λογικό ότι και αυτοί επισημαίνοντας τη λέξη «επιτυχίες», να προσεγγίσουν τη μάζα του κόσμου για να πουλήσουν κι αυτοί, έτσι;

23. Τις επιτυχίες ποιος τις κατασκευάζει; Είναι ο κόσμος, είναι ο μουσικός, ή ο μουσικός παραγωγός;

Ο μουσικός θα βγάλει τη δουλειά του παρά έξω. Τώρα εσύ αν αγοράζεις σωρηδόν τη δουλειά του ή κατεβάζεις τη δουλειά του –μιλώντας για την ελληνική μουσική- ή όταν πας στα μαγαζιά που εμφανίζεται δεν δημιουργείς κι εσύ...

24. Δηλαδή πιστεύεις ότι σ' όλο το παιχνίδι της μουσικής βιομηχανίας παίζει ρόλο ακόμα και ο ακροατής. Είναι...

Σαφώς και παίζει μεγάλο ρόλο ο ακροατής. Γιατί αν δεν αγόραζες τις δουλειές τους, αν δεν πήγαινες στα μαγαζιά που εμφανίζονται... Δεν παίζει ρόλο; Σαφώς βέβαια και οι εταιρίες έχουν τον τρόπο να προωθούνε τα ονόματα. Γιατί βλέπεις τώρα μην κρυβόμαστε. Πολλοί από αυτούς που είναι στο mainstream το ελληνικό, στο λαϊκό, ακόμα και στο έντεχνο είναι δημιουργήματα πολλές φορές. Γιατί δε νομίζω ότι όλοι πια αυτοί είναι οι φωνάρες... Εντάξει παντού σε κάθε είδος υπάρχει ο καλός, αλλά είναι και κάποιοι που τους δημιουργούνε οι εταιρίες. Τους σπρώχνουνε του προμοτάρουνε πολύ με το ραδιόφωνο, την τηλεόραση... Γι' αυτό λέμε είναι βιομηχανία όλο αυτό το πράγμα.

25. Έχει μπει και το «έντεχνο» στη βιομηχανία, τα τελευταία χρόνια.

Σαφώς νομίζω πολλοί από αυτούς ναι. Δεν ξέρω πολλές φορές νομίζω πως αυτό που λέμε «έντεχνο» είναι το άλλοθι. Ότι και καλά εγώ που παίζω λίγο «έντεχνο», πάω λίγο κόντρα στο mainstream. Δεν ξέρω μήπως είναι η άλλη όψη του ίδιου νομίσματος τελικά.

26. Ίσως είναι κατασκευασμένη υποκουλτούρα...

Ναι. Λίγο κακώς μπορούμε να το λέμε τώρα άλλα σίγουρα το σκέφτομαι. Εντάξει αν με έλεγε κάποιος αν προτιμάω να ακούσω «έντεχνο» και το λαϊκό ή το mainstream, σαφώς θα προτιμούσα το «έντεχνο». Πολλές φορές το αναρωτιέμαι αν είναι το ίδιο νόμισμα σε άλλη όψη. Εγώ νομίζω ότι και στο rock υπάρχει μια ψιλοαντιστοιχία. Ίσως αυτό που έχει ονομαστεί εναλλακτικό rock και όλα αυτά, μπορεί να είναι η άλλη όψη σε αυτούς που ακούνε το κλασσικό rock. Και να στο παίζω εγώ που ακούω ανεξάρτητο πιο

ψαγμένος και πιο... ξέρεις. Από 'σένα που είσαι ο κλασσικός ο ροκάς και ακούς πράγματα που ακούει ο καθένας ας πούμε.

27. Στα ραδιόφωνα της Θεσσαλονίκης πιστεύεις ότι καλύπτονται όλα τα μουσικά γούστα των ακροατών;

Όπως είπαμε είτε θα ακούσεις το ελληνικό το εμπορικό, mainstream επιτυχίες και κάνα δύο rock ραδιόφωνα. Από κει και πέρα αν θες να ακούσεις κάτι το διαφορετικό πρέπει να στραφείς στο internet.

28. Αυτό που παρουσιάζουν σαν rock μουσική κάποια ραδιόφωνα τις Θεσσαλονίκης (Rock Radio, 1055Rock, Imagine, Rainbow) μήπως έχει να κάνει με μια αισθητική τύπου MTV; Της δεκαετίας του '90... Το rock δηλαδή με μια pop προσέγγιση.

Νομίζω το είπαμε και προηγουμένως, εγώ δε αισθάνομαι ότι είμαι καλυμμένος γιατί κάποια αυτά θα τύχει να τα ακούσω... Έχουν πρόβλημα και με τις μουσικές γιατί μπορεί να λένε ότι παίζουνε rock αλλά παίζουνε το rock στην πιο συντηρητική του μορφή θα έλεγα. Κάποια πράγματα (εννοεί τραγούδια) που είναι πολύ γνωστά. Γιατί και αυτοί ποντάρουνε και καλά σε ένα κοινό rock αλλά ένα κοινό που δε νομίζω ότι άμα τους κάτσει να πάνε λίγο στο «μπουζούκι» δε θα πάνε να ακούσουνε και κάτι πιο mainstream. Δηλαδή είναι λίγο «λαϊκό-ρόκ» αυτά τα ραδιόφωνα. Θα με μισήσει πολύς κόσμος μάλλον... (γέλια) Οπότε παίζουνε το mainstream το rock περισσότερο. Θα ήθελα εκπομπές που να είναι πιο εξειδικευμένες. Κατά καιρούς, ειδικά στο «1055» έχουνε περάσει και παιδιά που έχουνε παίξει και πιο ψαγμένα πράγματα αλλά θα 'θελα –ειδικά επειδή αυτά τα ραδιόφωνα είναι στα fm- να την ψάχνανε και λίγο περισσότερο. Και σαν λόγος, όχι μόνο σαν μουσική.

29. Τελευταία έχει χαθεί λίγο ο λόγος. Παρατηρώ δηλαδή ότι οι περισσότεροι σταθμοί παίζουν με playlist...

Ναι αυτά είναι οδηγίες των σταθμών. Τα προτιμάνε οι σταθμοί. Μεγάλο ρόλο παίζει ότι γλιτώνουνε και χρήματα. Από το να έχεις ένα παραγωγό, θα πρέπει να τον πληρώνεις... Ειδικά ραδιόφωνα αυτού του βεληνεκούς που έχουνε διαφημίσεις και κάποια έσοδα, το playlist είναι βολικό γιατί δεν έχεις κάποιον τον οποίο πρέπει να τον πληρώνεις και βάζεις και τη μουσική που θέλεις σε ραδιόφωνο να ακουστεί.

30. Ποια η γνώμη για τους Ρ/Σ ειδικού μουσικού περιεχομένου;

Όπως όλα στη ζωή μας, υπάρχουν και καλοί, κάποιοι που είναι μέτριοι και κάποιοι που είναι κακοί. Έχουμε απ' όλα τα είδη. Αλλά σίγουρα υπάρχουν άνθρωποι που έχουν και καλές εκπομπές με καλό λόγο. Γιατί και ο λόγος είναι πολύ σημαντικός. Αν δεν έχεις

καλό λόγο δε θέλει και πολύ ο ακροατής να αλλάξει το σταθμό και να πάει κάπου αλλού. Νομίζω είναι ένας συγκερασμός καλού λόγου και μουσικής.

31. Στην εκπομπή σου, «Συνδικάτο του Ονείρου²³⁹» του «City International», παίζεις μουσική από την underground σκηνή της πόλης.

Απ' το ξεκίνημα μου στο ραδιόφωνο και σαν άνθρωπος της Θεσσαλονίκης φρόντιζα να προωθώ πρωτίστως τις μπάντες της πόλης αλλά και των κοντινών πόλεων. Να το πούμε κι αυτό γιατί έρχονται και πολλές μπάντες που είναι από τις κοντινές πόλεις... Καλή ώρα με εσάς (Περσινά Ξινά Σταφύλια²⁴⁰) που οι περισσότεροι είστε από τη Βέροια, «Infidelity»²⁴¹ που είναι απ' το Κιλκίς. Σαφώς είναι μπάντες που έρχονται από την πόλη μας που έρχονται και κάνουμε συνεντεύξεις, όχι μόνο να παίζω τις μουσικές τους. Γιατί θεωρώ ότι η σκηνή της πόλης και γενικότερα της χώρας γενικότερα –έχω κάνει και πολλές συνεντεύξεις και από την Αθήνα- και της Θεσσαλονίκης ειδικότερα εδώ και πολλά χρόνια το αξίζει και το έχει κερδίσει να ασχοληθείς μαζί της. Και είναι δυστύχημα που δεν υπάρχουν άλλες ανάλογες εκπομπές που να προωθούν τέτοιες μπάντες.

32. Έρχεσαι στο επόμενο σκέλος της ερώτησης που ήθελα να σου κάνω. Γιατί και από ποιόν επισκιάστηκε η ελληνική underground σκηνή... Επισκιάστηκε από κάποιον ή από μόνη της απλά δεν ήθελε να βγει προς τα έξω;

Κάποιος κόσμος που το είχε πάρει πολύ στα σοβαρά αυτό το «underground» ίσως να έβλεπε τα ραδιόφωνα, κυρίως πριν, λίγο έτσι... -πριν να δημιουργηθούν και ραδιόφωνα πιο εξειδικευμένα...- Ίσως να το έβλεπε ότι να πάει σε ένα mainstream ραδιόφωνο ότι: «εμείς είμαστε underground, τι δουλειά έχουμε να πάμε σε ένα ραδιόφωνο που είναι πιο mainstream». Εντάξει τώρα μάλλον και πιο εξειδικευμένα ραδιόφωνα υπάρχουν και μάλλον είναι και πιο διαφορετική η αντιμετώπιση από τις νέες γενιές των συγκροτημάτων πια που το επιδιώκουν. Αν τους δοθεί η ευκαιρία να

²³⁹ «Κάθε Πέμπτη, στον City International 106,1 FM, για δύο ολόκληρες ώρες, ο Άκης Καλλόπουλος σας ξεναγεί στα μονοπάτια του σύγχρονου ηλεκτρικού ήχου. Στο δώρο της εκπομπής παραλαμβάνουν όλες οι εκφάνσεις και οι τάσεις του Ρόκ και όχι μόνο.» Στην εκπομπή «έχουν φιλοξενηθεί διάφορα ονόματα της ελληνικής και διεθνούς σκηνής σε ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις: Διάφανα Κρίνα, Ziggy Was, Earthbound, Less than Human, Dead Moon, Big Sleep, Steve Wynn, Thalia Zedek», Σεμέλη Ταγαρά, Roundlights, Περσινά Ξινά Σταφύλια, Infidelity κ.ά. «Το "Συνδικάτο του Ονείρου" οφείλει πολλά και στους ακροατές του, που στηρίζουν την εκπομπή όλα αυτά τα χρόνια παρουσίας της στα FM της Θεσσαλονίκης και υπόσχεται στο άμεσο μέλλον να συνεχίσει να μοιράζεται με τον κόσμο την κοινή αγάπη μας: την ποιοτική Rock n' Roll μουσική.» (<http://www.cityinternational.gr/producers/index.asp>).

²⁴⁰ Οκταμελής ελληνική και ελληνόφωνη dirty ska-punk μπάντα που είμαι και μέλος: (<http://www.persinaksinastafylia.gr>), Ο Α. Καλλόπουλος μας είχε καλέσει στην εκπομπή του, «το συνδικάτο του ονείρου» στο «City International» για συνέντευξη (17/11/12), οπού εκεί γνωριστήκαμε και καλύτερα.

²⁴¹ Ελληνική underground alternative indie-pop μπάντα: (<http://infidelity.bandcamp.com/>).

πάνε να προωθήσουν τις μουσικές τους θα το κάνουνε. Και νομίζω ότι να! Τα ξες και εσύ πολύ καλά, πλέον πολύς κόσμος όχι μόνο σε ραδιόφωνα πάει –εγώ να πω την αλήθεια θα το σκεφτόμουνα αν είχα group να πήγαινα εκεί πέρα- φτάνει να πάνε ακόμα και στο «Ράδιο Αρβύλα».

33. Ναι κατάλαβα...

Τώρα και εγώ που μ' αρέσει που τα παιδιά πηγαίνουν σε εκπομπές... Είδες; Που είμαι λίγο μεγαλύτερος. Υπήρχαν αυτά τα κολλήματα... Ότι α! Ξες σε κάποιους ανθρώπους καλό είναι να κρατηθούμε λίγο μακριά.

34. Ίσως να το κοιτούσαν λίγο φοβικά...

Εγώ ειδικά για μένα και για τη συγκεκριμένη εκπομπή και για κάποια άλλα ραδιόφωνα θα το σκεφτόμουν πολύ σοβαρά να πάω... Για πολλούς και διάφορους λόγους.

35. Για το έντεχνο μας απάντησες. Ήθελα να σε ρωτήσω για το δημόσιο ραδιόφωνο. ΕΡΤ, ΕΡΑ, 1^ο, 2^ο, 3^ο πρόγραμμα...

Σ' αυτά τα ραδιόφωνα, τα κρατικά, φαντάζομαι για ανθρώπους της ηλικίας μου, αν πεις για τι σου έχει μείνει, όλοι θα σου πουν για τον Γιάννη τον Πετρίδη²⁴²²⁴³. Είναι μέντορας για πολύ κόσμο. Άνθρωπος με τεράστιες γνώσεις. Άνθρωπος που έχει περάσει και απ' όλο αυτό το κύκλωμα. Είναι μέντορας για πολύ κόσμο και ως τον τρόπο που παρουσίαζε τις εκπομπές του και τις γνώσεις του... από και μετά δε νομίζω ότι με καλύπτει το κρατικό ραδιόφωνο. Φωτεινή εξαίρεση είναι ο 9.58...

36. Μήπως έχει παρασοβαρέψει το κρατικό ραδιόφωνο;

Δεν ξέρω, έχω την αίσθηση ότι δε με αφορά τουλάχιστον μουσικά. Ή με αφορά ελάχιστα. Και πάλι στο παρελθόν είχανε κάποιες καλές εκπομπές. Παίζανε εκείνο τον καιρό και πράγματα που ήταν δύσκολο να τα ακούσεις από οπουδήποτε αλλού. Αλλά

²⁴² Από την ιστοσελίδα της ΕΡΤ: «Με έμφαση στην Ψυχαγωγία με ενδιαφέροντα μουσικά προγράμματα, με "κορωνίδα" την εκπομπή του Γιάννη Πετρίδη, που επί 35 χρόνια, διατηρεί τη δροσιά της και απευθύνεται μουσικά σε όλες τις ηλικίες», (<http://tvradio.ert.gr/radio/index.asp?id=6>).

²⁴³ Από την προσωπική ιστοσελίδα του Πετρίδη στο facebook: «Ξεκίνησε την καριέρα του στο ραδιόφωνο στις αρχές της δεκαετίας του '70. Το 1975 του δόθηκε η ευκαιρία από το Μάνο Χατζιδάκι να παρουσιάσει το πρώτο ζωντανό ραδιοφωνικό πρόγραμμα στην πρωινή ζώνη του Πρώτου (σήμερα NET 105,8). Λίγους μήνες μετά μετακινήθηκε στην απογευματινή ζώνη και αρχίζει τη θρυλική εκπομπή Ποπ και Ροκ club. Η εκπομπή αυτή συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας στο ίδιο πρόγραμμα, την ίδια ώρα, δίνοντάς της το ρεκόρ της μακροβιότερης μουσικής εκπομπής στο Ελληνικό Ραδιόφωνο. Είναι μέλος του Rock and Roll Hall of Fame. Once In A Lifetime είναι ο τίτλος της ταινίας-ντοκιμαντέρ της Νικόλ Αλεξανδροπούλου που αναφέρεται στη ζωή του. Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις νύχτες πρεμιέρας. Ο Γιάννης Πετρίδης έχει συνεργαστεί με την δημόσια τηλεόραση και έχει παρουσιάσει μουσικές εκπομπές ως παραγωγός και παρουσιαστής. Ήταν ο ιδρυτής του περιοδικού Ποπ και Ροκ και έχει συνεργαστεί με περιοδικά και εφημερίδες. Φυσικά και διαθέτει μία από τις μεγαλύτερες δισκοθήκες στον κόσμο.», (<https://www.facebook.com/Giannis.Petridis.apotis4stis5>).

στο πέρασμα του χρόνου δεν ξέρω, δε νομίζω ότι θα καθόμουν να ακούσω το κρατικό το ραδιόφωνο.

37. Διαβάζοντας κάποιος την ιστορία του ραδιοφώνου παρατηρεί ότι συνέχεια αλλάζει χαρακτήρα: Άλλοτε προπαγανδιστικό, άλλοτε αγωνιστικό, άλλοτε πειρατικό, άλλοτε πολιτικό, άλλοτε πολιτιστικό. Σε ποια φάση είναι τώρα;

Τώρα έτσι επειδή διαβάζω κι εγώ την ερώτηση, νομίζω είναι σε κάποια φάση αχαταρμά.

38. Είναι όλα μαζί ε;

Είναι όλα μαζί τουρλού τουρλού τουρλού ας πούμε.

39. Στο «City International» εκτός από το «Συνδικάτο του Ονείρου» κάνεις και άλλη εκπομπή;

Έχω μια ακόμη. "The night sessions" κάθε δευτέρα βράδυ 23.20-01.00, όπου παίζω πιο ήρεμες μουσικές και είναι κάτι σαν το alter ego του "συνδικάτου του ονείρου".

40. Έχεις ασχοληθεί με το διαδικτυακό ραδιόφωνο; (Δύο λόγια για τον Rock a Rolla)

Εδώ και τρία χρόνια ασχολούμαι και με το ιντερνετικό ραδιόφωνο στον «Rock a Rolla» που είναι κάτι σαν την συνέχεια ενός ιστορικού ραδιοφώνου στα fm του "ράδιο ακρόπολις". Με εξιτάρισε η ιδέα να συμμετέχω σε ένα τέτοιο ραδιόφωνο μιας και έχει αρκετές διαφορές αλλά σίγουρα και ομοιότητες με το "κανονικό" ραδιόφωνο και κυρίως μου αρέσει η άμεση επαφή που έχεις με τον κόσμο μέσω του chat.

41. Τι εκπομπή κάνεις εκεί;

Η εκπομπή λέγεται "στην αυλή των θεαμάτων"²⁴⁴ κάθε Κυριακή βράδυ 21.00-23.00 μ.μ. και μοιάζει αρκετά με το "συνδικάτο του ονείρου".

42. Ποια η γνώμη σου για το διαδικτυακό ραδιόφωνο αυτό; Έχει μέλλον στην Ελλάδα;

Νομίζω πως έχει. Αλλά δεν ξέρω κατά ποσό θα υπάρχει ποιότητα σε όλους αυτούς τους σταθμούς τόσο μουσική όσο και σε άλλα θέματα όπως: π.χ. λόγου, παραγωγών, προγράμματος κ.α. Είναι πια πολύ εύκολο να κάνει ο καθένας ένα τέτοιο ραδιόφωνο και δεν ξέρω κατά ποσό είναι καλό αυτό. Ίσως αν κάποια στιγμή ακούγετε σε αυτοκίνητα να παίζει σημαντικό ρολό.

43. Αυτός ο «ερασιτεχνισμός», με την καλή έννοια, που υπήρχε στο πειρατικό ραδιόφωνο έκανε τους παραγωγούς να ασχολούνται με περισσότερο μεράκι και

²⁴⁴ Ο τίτλος της εκπομπής πιθανόν είναι επηρεασμένος από ένα ιστορικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης στην ελληνόφωνη punk-rock σκηνή, τους «Γκούλαγκ». «Στην Αυλή των Θεαμάτων» είναι ο τίτλος του τέταρτου από τους έξι δίσκους της μπάντας και εκδόθηκε το 1990. Στο δίσκο υπάρχει και το ομώνυμο τραγούδι, (<http://www.anexartisi.gr/gkoylagk/gkoylagk.htm>).

ελευθερία από ότι στα αναλογικά ραδιόφωνα που ήταν εμπορικά. Μήπως κάτι παρόμοιο γίνεται τώρα και στα ιντερνετικά ραδιόφωνα;

Νομίζω πως σε ένα μεγάλο ποσοστό ναι. Όταν κάνεις κάτι καθαρά και μόνο από διάθεση, όρεξη και κέφι χωρίς να μεσολαβούν χρήματα, αφεντικά, εργαζόμενοι νομίζω ότι βγαίνει πιο αυθεντικά και ποιοτικά. Όποτε νομίζω ότι κάπως έτσι γίνετε σε πολλά ιντερνετικά ραδιόφωνα όπως γινόταν παλιά και στα πειρατικά στα fm.

44. Πιστεύεις ότι το ιντερνετικό θα επισκιάσει το αναλογικό; Ή πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές εκφάνσεις του ραδιοφώνου;

Ελπίζω να κινηθούν παράλληλα γιατί το καθένα έχει τις δικές του αρετές και προτερήματα όπως βεβαίως κι τα μειονεκτήματα του. Προσωπικά μιλώντας σαφώς αγαπάω περισσότερο το παλιό κλασικό ραδιόφωνο αλλά τώρα πια με γοητεύει αρκετά και το ιντερνετικό.

45. Το ιντερνετικό ραδιόφωνο έχει κάποια θετικά σε σχέση με το αναλογικό.

Μπορείς με λίγα λόγια, να επισημάνεις τα θετικά και τα αρνητικά και των δύο;

Ιντερνετικά μπορείς να κάνεις εκπομπή και από την άνεση του σπιτιού σου αν θες!

46. Το ραδιόφωνο γενικά (διαδικτυακό και αναλογικό) επισκιάστηκε από την τηλεόραση;

Νομίζω ότι σαφώς η συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου βλέπει περισσότερο τηλεόραση και ακούει ελάχιστα ραδιόφωνο. Θα ευχόμουν να είναι το αντίστροφο αν και νομίζω ότι και στο ραδιόφωνο έχει πολλές εκπομπές σκουπίδια όπως ακριβώς υπάρχουν και οι ανάλογες τηλεοπτικές όποτε καλό θα είναι να χρησιμοποιείς τα δικά σου κριτήρια και να ακούς αυτά που θεωρείς ότι σου προσφέρουν πραγματικά.

47. Μήπως το ραδιόφωνο, σαν ακροατές, το έχουμε πιο πολύ για να περνάμε την ώρα μας παρά για ψυχαγωγία και επιμόρφωση; Θέλω να πω πολλές φορές λέμε «βάλε κάτι να παίζει» και δε μας ενδιαφέρει η ποιότητα και το είδος μουσικής απλά να υπάρχει ένας ήχος στο χώρο μας.

Σαφώς και πολύς κόσμος χρησιμοποιεί το ραδιόφωνο όπως κάνει το ίδιο και με την τηλεόραση. Τα έχει ανοιχτά απλώς και μόνο για να τα ακούει και έτσι να έχει την αίσθηση ότι κάτι ακούγετε στον χώρο. Από την εμπειρία μου πάντως υπάρχει και παρά πολύς κόσμος που έχει το ραδιόφωνο ως μια πολύ πιστή και αγαπημένη συντρόφια για πολλές ώρες μέσα στον χρόνο του και βεβαίως υπάρχουν και συνάνθρωποι μας που για διάφορους λόγους (ιδρύματα, νοσοκομεία, φύλακες, στρατόπεδα κ.α.) που το ραδιόφωνο είναι το μόνο μέσο επικοινωνίας και ψυχαγωγίας για πολύ μεγάλα διαστήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- **Dennison Dell**, *Διαφήμιση για όλους: Αποτελεσματική & ανέξοδη προβολή για την αναπτυσσόμενη επιχείρηση*, Anubis, 1998.
- **Eco Umberto**, *Κήνσορες και Θεράποντες*, Γνώση, Αθήνα, 1994, σελ.
- **Jona E., Straniero M. L., Liberovici S., Maria G.**, *Le canzoni della cattiva coscienza*, Μιλάνο, Bompiani, 1964.
- **Morin Edgar**, *Κοινωνιολογία*, Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 1998.
- **Rentfrow J. Peter, Gosling D. Samuel**, *Personality Processes and Individual Differences, The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences*, Austin, Texas, 2003.
- **Βερνίκος Νικόλας, Δασκαλοπούλου Σοφία, Μπαντιμαρούδης Φιλήμων, Μπουμπάρης Νίκος, Παπαγεωργίου Δημήτρης**, *Πολιτιστικές βιομηχανίες: Διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά*, Κριτική, Αθήνα, 2004.
- **Θεοφιλόπουλος Ν.**, *Αναμνήσεις από τη Ραδιοφωνία και την Τηλεόραση (1937-1968)*, Αθήνα, 1989.
- **Καραγιάννης Κ., Λαμπρινός Μ., Νομικός Κ.**, *Ελληνική Ραδιοφωνία, Οργάνωση «Ράδιο Καραγιάννη»*, Αθήνα, 1952.
- **Κλώντζας Μιχάλης, Μπαρμούτης Χρήστος**, *Κοινωνία, πολιτική & μέσα επικοινωνίας, Το φράγμα του ήχου, Η δυναμική του ραδιοφώνου στην Ελλάδα*, Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- **Κοκκώνης Μιχάλης, Μπαντιμαρούδης Φιλήμων, Πασχαλίδης Γρηγόρης**, *Ψηφιακά Μέσα: Πολιτισμός του ήχου και του θεάματος*, Κριτική, Αθήνα, 2010.
- **Κωνσταντοπούλου Κ.** Χρυσούλα, *Θέματα μεταμοντέρνας επικοινωνίας*, Αφοι Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1995.
- **Πλέχοβα Β.** Όλγα, *Το πρώτο ελληνικό ραδιόφωνο ...και το πρώτο των Βαλκανίων*, Μπαρμουνάκης, Θεσσαλονίκη, 2002.
- **Ρεζάν Μαρία**, *Με νοσταλγία... για μια ζωή έτσι, χωρίς πρόγραμμα*, Πατάκη, Αθήνα, 2000.
- Συλλογικό έργο, **I.O.M.**, *Ο οπτικοακουστικός τομέας στην Ελλάδα*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, Αθήνα 2003.

- Συλλογικό έργο, I.O.M., *Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέτρων, Αθήνα, 2006.
- **Φραγκονικολόπουλος Α. Χρήστος**, *M.M.E. κοινωνία και πολιτική: Ρόλος και λειτουργία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005.
- **Χατζηδάκης Γ.**, *Τρίτο πρόγραμμα: 41 χρόνια 1945-1995*, ΕΡΤ, Αθήνα, 1995.
- **Χρηστάκης Νικόλας**, *Μουσικές ταυτότητες: Αφηγήσεις ζωής μουσικών και συγκροτημάτων της ελληνικής ανεξάρτητης σκηνής ροκ*, Δελφίνοι, Αθήνα, 1994.

Άρθρα - Δημοσιεύσεις

- **Καλλιβρετάκης Λεωνίδα**, *Τα Ιστορικά, Προβλήματα ιστορικοποίησης του Rock φαινομένου Εμπειρίες και στοχασμοί*, ΜΕΛΙΣΣΑ, τόμος 11ος τεύχος 20, Ιούνιος, 1994.
- **Κεραμίδας Δημήτρης**, **Μπάρκας Νίκος**, *Η Εξέλιξη των Θαλάμων (studio) της Ελληνικής Ραδιοφωνίας: από την Αναλογική στην Ψηφιακή Εποχή*, Ξάνθη, 2008.
- **Κολοβάτσιος Ι. Γιώργος**, *Η ιστορία της ραδιοτηλεόρασης στην Ελλάδα (μέρος πρώτο)*, kolovatsios.blogspot.gr, 16 Ιουλίου 2007.
- **Κολοβάτσιος Ι. Γιώργος**, *Η ιστορία της ραδιοτηλεόρασης στην Ελλάδα (μέρος δεύτερο)*, kolovatsios.blogspot.gr, 23 Ιουλίου 2007.
- **Κούρτογλου Ξένια**, *70 Χρόνια Ελληνική Ραδιοφωνία, Η διαφήμιση στο Ραδιόφωνο*, CEO Focus Bari A.E., 2010
- **Ψίθυροι**, *Η Ιστορία του Ραδιοφώνου 115 χρόνια από την ίδρυση του*, Τεύχος 64 – 1, Μάιος 2010.

Πτυχιακές – Διπλωματικές

- **Αλτιπαρμακίδου Αναστασία**, *Το Ραδιόφωνο στην Ελλάδα*, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης: Σχολή Διοίκησης Οργάνωσης, Τμήμα Εμπορίας Διαφήμισης, Θεσσαλονίκη, 2010.
- **Βελοπετρόπουλος Δημήτριος**, *Μουσικές Προτιμήσεις: Παράγοντες διαμόρφωσης, Ομαδοποίησης & Προφίλ Καταναλωτή σε σχέση με αυτές και η Διαφοροποίηση της Στάσης τους απέναντι στην Πειρατεία της Μουσικής*, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών: Τμήμα Μάρκετινγκ & Επικοινωνίας, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μάρκετινγκ & Επικοινωνία με Νέες Τεχνολογίες, Αθήνα, 2006.

- **Νανάς Νικόλαος**, *Podcasting, Διαδικτυακό Ραδιόφωνο για όλους*, 2009.
- **Σαρδελή Ελισάβετ-Ειρήνη, Τάτσιου Ιωάννα**, *Οι προτιμήσεις των κατοίκων του Δήμου Κιλκίς για τα προγράμματα των ραδιοφωνικών σταθμών και η διερεύνηση των απόψεών τους για τη δημιουργία τοπικού ιδιωτικού ραδιοφωνικού σταθμού*, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης: Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Θεσσαλονίκη, 2007.
- **Τυμπακιανάκη Ελισάβετ, Χαρανιάδης Νικόλαος**, *Διαδικασίες δισκογραφικής παραγωγής και υλοποίηση της*, Τμήμα μουσικής τεχνολογίας και ακουστικής, Ρέθυμνο, 2012.

Σημειώσεις σχολής Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής

- **Ράπτης Θεοχάρης**, *Ηχητικός Πολιτισμός*, Φάκελος Μαθήματος, Άρτα, 2007-2008.
- **Ράπτης Θεοχάρης**, *Μουσικές του κόσμου I*, Φάκελος Μαθήματος, Άρτα, 2007.
- **Θεοδοσίου Σίσσυ**, *Ανθρωπολογία II*, Άρτα, 2006-2007.

Ιστοσελίδες

- aepi.gr
- infidelity.bandcamp.com
- live24.gr
- neoskosmos.com
- tvradio.ert.gr
- www.88miso.gr
- www.911.gr
- www.99fm.gr
- www.anexartisi.gr
- www.antenna.gr
- www.athlitikanea.gr
- www.atraktos.net
- www.cityinternational.gr
- www.cosmoradio.gr
- www.ekrixifm.gr

- www.facebook.com
- www.flash.gr
- www.fm-ekfrasi.gr
- www.gnominet.gr
- www.g-radio.gr
- www.heartfm.gr
- www.hroma.gr
- www.imagine897.gr
- www.kalamariafm.gr
- www.last.fm
- www.metropolisradio.gr
- www.mic.gr
- www.nextfm.gr
- www.offradio.gr
- www.olafm.gr
- www.palmos965.gr
- www.panorama984.gr
- www.persinaksinastafylia.gr
- www.plusradio.gr
- www.prockafm.tk
- www.radio1049.gr
- www.radiokymata.gr
- www.radionorth.gr
- www.real.gr
- www.republicradio.gr
- www.rockarolla.eu
- www.rso.gr
- www.rthess.gr
- www.rythmosfm.gr
- www.sport103.gr
- www.velvet968.gr
- www.wikipedia.org

- www.zooradio.gr
- www2.libero.fm

Φωτογραφίες

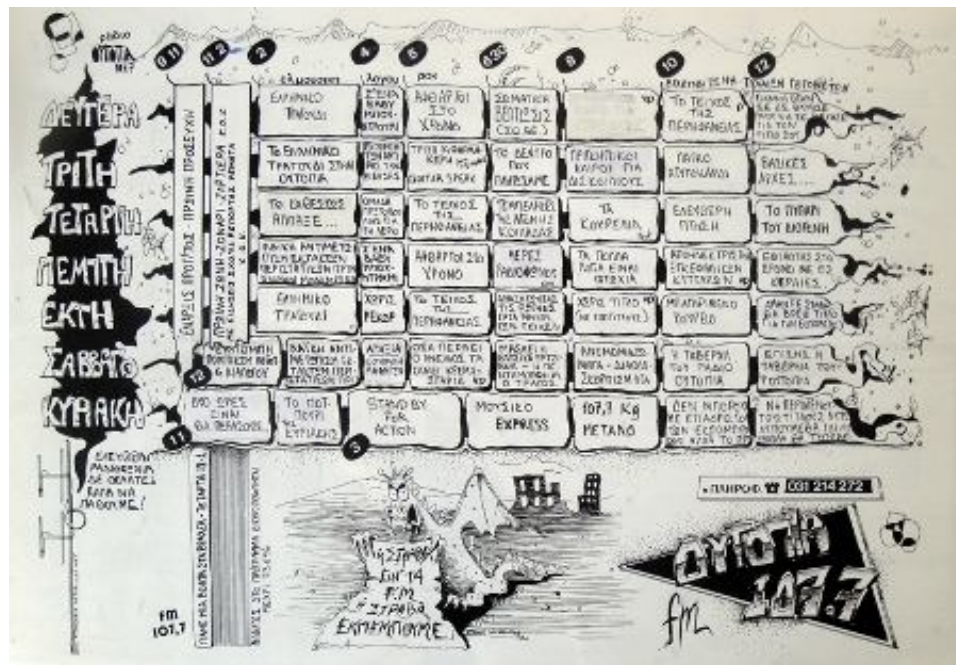
Ο 1^{ος} ραδιοφωνικός σταθμός της Ελλάδος στη ΔΕΘ: Χρήστος Τσιγγιρίδης, Νικος Καρμίρης

Το Ράδιο Τσιγγιρίδη στη Θεσσαλονίκη (1929), ηχογράφιση ρεσιτάλ
[Μουσείο Ραδιοφωνίας Χ. Τσιγγιρίδη]

Ο πρωτοπόρος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Χ. Τσιγγιρίδης και η εγκατάσταση του σταθμού στη Θεσσαλονίκη [Μουσείο Ραδιοφωνίας Χ. Τσιγγιρίδη]

Πρόγραμμα εκπομπών του πειρατικού σταθμού «Ράδιο Ουτοπία».

Αφίσα για εκδήλωσης αλληλεγγύης κατά της λογοκρισίας του «Ράδιο Ουτοπία».